

Auhlnnat88

392.358

Mihkelson, Hans.

Auhinnatöö
392358

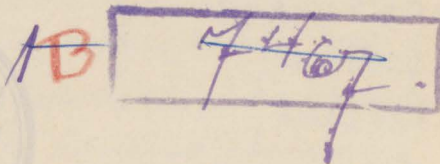
1. deto. 1925. a. teise
auhinna vääriliseks
tunnustatav.

Antav: stud. res. merc. Hans Mikkelson

Tartu ülikooli Sekretär

J. J. J. J.
Pümanhionste arenemistinoimused
ja teoserus
Pohja-Veljanolimaa.

1925/II.

Märkusena:

"Concordia res parvae
crescunt!"

2/392358

i 24628864

Pisukord.

I Sissejuhatus	lk. 1
II " "	" 4
III Vähma pümailhisus	" 8
IV Kabala - Vellevere pümailhisus	" 16
V Kabala - Kurla	" 24
VI Põllistvere	" 29
VII Imavere	" 37
VIII Põltsamaa	" 41
IX Kalana	" 48
X Lahavere	" 53
XI Kurnekunola	" 59
XII Luotivere	" 63
XIII Kahlaküla	" 68
XIV Ambusi	" 72
XV Kamari	" 76
XVI Koloja - Jaani	" 78
XVII Oiu	" 88
XVIII Kõo - Keverere	" 91
XIX Kokkurõde	" 92

* Järvitahud lühenatunud

I-III.

i Sissejuhatus.

Põhja-Võljandimaa, kui piimaühisuste koonduspunkt, ei vääri erilist tähelepanu mitte ainult oma piimaühisuste absoluutse hulga poolest, mis ulatab 24/peale - 28-st kogu Võljandimaal kuni 1 jaanuari 1924a. registreerit piimaühisustest, s.o. 85% kogu Võljandimaa piimaühisustest, vaid et siin on piimatööstuslikult üks areneva - maist maakonnadest bestis, kus terve maa - ala on tihedalt üleküllutatud piimaühisustega, mõnes kohas isegi tihedamalt, kui see praeguse karjapidamise arenemisega võrreldes, sooritas oleks, ⁱ⁾ mille tõttu üksikud ühisused teiste vahel kiratsema jäävad, kuna puudub edukaks tegevuseks tarviliku ulatusega maa - ala ja karja hulk, mis tekitab ühisuste vahel eravõõrõlle omaist võistlusest üksteisega ja takistab vaba omaette arenemist.

Oma tekkimisaja poolest on P. Võljandimaa piimaühisused ühed varasematest (Imavere, Villivere) ja suure - matest, kuna ka nende hulga poolest Võljandimaa ülekäalus on võrreldes teiste maakondadega. Esimene piimaühisus Võljandimaal - Imavere - asutati 1908a; sellele järgneb paar aastalike paus, millele järgneb esimene hooaeg piimaühisuste asutamisaajaloos, mil piimaühisused tekkisid siin ja seal ja mis lõpet 1913 aastaga, mil ilmasõda oma mõju hakkas avaldama.

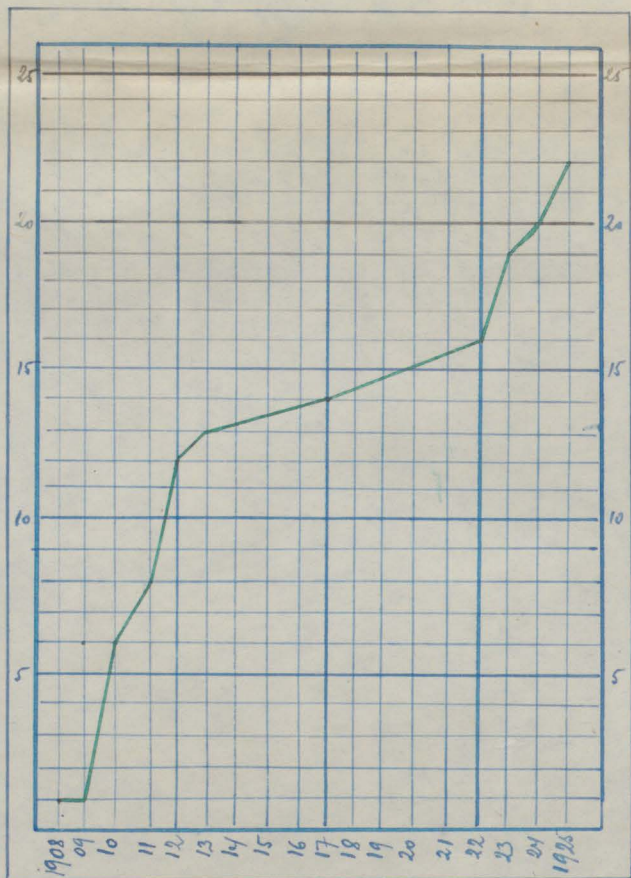
i) Kalana, Lahavere, Pajusi, Adavere piimaühisused.

P-Vihandimaa p-ühisuse
 arvuraskraamne
 1908-1925.

1908a.	1	(Imarere)
1909.	—	
1910	5	(Kab-Kula, Lushire, Pillish. Potbamaa, Rurumecunole)
1911	2	(Kab-Vitverere, Umbuse)
1912	4	(Lohavere, Kalana, Kolega-Juani, Vohma)
1913	1	(Bw)
1914	—	
1915	—	
1916	—	
1917	1	(Kabala-Pitari)
1918	—	
1919	—	
1920	—	
1921	—	
1922	2	(Koo-Venerere Kablaare ^x)
1923	3	(Kamari, Tapiru, Uoli ^x)
1924	1	(Arutsaare ^x)
1925	2	(Papusi ^x , Aohavere ^x)

„Kristeq. Kalendar“ 1923 a., lrv. 92
 „Co“ 1925 a. + 101/102

„Kalendaris anolmeol
 tãrenokud.“

Polyakulima p-nh. arv.
kasvamise diagramm
1908-1925 a.

Kogu sõjaastate kestrusel, s.o. kuni 1922 a. ei ole P-Viljandimaal asunud rohkem kui üksainus Kabala - Põhja ühisus 1917a., kuid seegi läks varsti jälle hingusele. Seine haas, mis veel praeguigi eelab kestub, algas alles 1922 a. (H. diagr.)¹⁾ Üldine piimaühisuste arv Eestis oli 1921a. - 98, neist tegerases 62, kuna seisid 36. üksikute maakondade järgi lausub tegerasesolevatest piimaühisustest kõige rohkem Viljandi maakonna peale, nimelt 17 ühisust, s.o. 27,4% piimaühisuste üldarvust. Nüüama seisab ka piimatalituste võrgu tiheduse poolest Viljandimaa esimesel kohal. 1921a. statistiliste andmete järele ulatab piimatalituste arv 100.000 hektari põllumajandusliselt kasutatava maa kohta Viljandi maakonnas 7-ni, kuna see teistes maakondades palju taha jääb. Seisel kohal asub Järvamaa ainult 4'8 piimatalitusega 100.000 hektari kohta, kolmandal Tartumaa - 4'1 ühispiimatalitusega, kuna ülejäänud 8 maakonnas see arv ulatab 0 - 2'5 ja keskmise üleriikluse ainult 2'2 ühispiimataltist 100.000 hektari kohta.²⁾ Põhja-Viljandimaa kohta kasvab aga nende tihedus veel mitmekordseks, kui arvesse võtta, et kõigist Viljandimaa piimaühisustest üle 80% asub just Põhja-Viljandimaal, mille 3 kihelkonda - Pillistvere, Põltsamaa ja kolga-Jaani on maa-alaliselt kaugelt väiksemaol, kui pool Viljandi maakonda.

Võrreldes 1921a. statistilisi andmeid piimaühisuste tegerase

1). Ühistegerase kaardrid 1923a. lk. 92 ja 1925a. lk. 101/102.

2). Eesti Põllumajandus statistilise aastaraamat I, Tallinn 1923a., lk. - 208.

kohta üleriikliste summaalega ja teiste maakondalega, selgub samuti Viljandimaa piimaühisuste rõhuv üleskaal. Domineerival kohal asuvad siin nimelt auruapiimatallid, võttes oma alla 44'4% kõigist auruapiimatallidest Eesti, kuna üldisest piimatallidest arvust Viljandimaa kõik piimatallid ainult 24'4% on. Kokkuvõttes on piima hulk Viljandimaa piimaühisustes ulatav 45'14% üleriiklistest, mis järeldada lubab, et Viljandimaa piimaühisused on ka keskmiselt suuremad, kui üleriikline piimatallidest keskmine (arvuliselt on neid ainult 24'4%).

Üleriiklistest produktisoonist on Viljandimaa piimaühisused valmistanud võid 41'04%, kahepiima 53'8%, pressroost - 6'84%, juustu - 44 - 14% ja kaseüni 77'7%. Järgnevalt on külmapiima ümber töötamine rahkeme süvenemine kui mujal, mille tõttu ka piima uue la hind kõrgem on (2 m. 70 p.) kui üleriikline keskmine - 2'60.

Misama kuulub üleriiklistest piimaproduktsiooni eest saadud summadest Viljandimaale 44'3%, kuna Viljandimaa piimatootang oli 45'14%. Ärikulude poolest võtab Viljandimaa üleriiklise keskmisega ühe tasapiinna: 30 peuni piima uue la pealt. Sellest suurel määral aga nende varanduste, kapitalide ja võlgade protsent üleriiklistest piimaühisuste varandustest, kapitalidest ja võlgadest, vastavalt 24'3%, 28'4% ja 24'9% - ni, s.o. ligikaudu samas vahemikus, kui arvuliselt (24'4%), millest järeldub, et nende keskmine varanduste, kapitalide ja võlgade hulk ühe ühikuse kohta on ligikaudu sama

Hispidimatalinseol Eesti 1921a. (Eesti Põllumajandus, V. I., Tallinn 1923, lase-220.) Vagavõte

	Hrsk arv	M3 põne l'20 tab				Prima- trojad	Lehm	Prima trojad		Kesk- raam %	Labi p'ot. prima	%	Prootuktrol					Prima 12 proot. min p'istaraad.	Maast prima d'vicular trost	Kesk- raam %	Varand.	Kagist	Volad.		
		am	ve	hob.	inim			korcku	Prima trojad				Prootuktrol	Prootuktrol	Prootuktrol	Prootuktrol	Prootuktrol								
Vilgandim.	17	12	-	2	3	1694	6569	16847694	9945.50	3'5	14382420	85%	551652	53615	148907	3500	56963	52117	415.94	2170	5091294.10	30p.	2139379	591124	345543
Uernigi	62	27	2	4	29	4347	17809	37296953	85211	3'4	33612380	90%	1317354	121367	276951	57097	73313	110407	824.93	2.60	11331806.19	30p.	8391039	2059330	1344572
o/o																									
Vilg. m. m.	2714	4414	-	50	10'3	3817	3619	45117	-	-			41'04	4417	53'8	6'84	4417	4413	8413	4419	-	2413	2817	2719	
Uernigi	100	100	100	100	100	100	100	100	-	-			100	100	100	100	100	100	8419	100	-	100	100	100	

4

suur, kui üleriikluse keskmise ühe ühikuse kohta.¹⁾
Nagu tähendusel, tulevad alljärgnevas kirjelduses
vaatluse alla P-Viljandimaa 3 kihelkonna, kui kõige
tihedamalt piimaühisustega ülekülvatud maanurga
piimaühisused, misjuures kõige suurem kontsentrat-
sioon on Põllistre ja Põltsamaa kihelkondades.

Viimane harveneb järk-järgult lõuna poole, mille tõttu
Lõuna-Viljandimaa, vastuks oma põhjapoolsele osa-
le, jääb piimaühisuste poolest äige kehvak maanurgaks.
Ainult viimasel ajal on ka seal piimaühisuste asutamise
hooga võtnud, kuid oma nooruse tõttu pole nad oma
iselaenujooni veel suuremalt osalt avaldada suutnud.

II. Sissejuhatus.

Käsitades piimaühisusi nende tegevuse ja arene-
mistingimiste seisukohalt, on siinkohal tähelepanu
pöördnud ja opereeritud piimaühisuste sisemisesse tege-
vusse ja arenemisesse puutuvate andmetega, kuna väli-
sed põllumajanduslised tingimised ainult määra-
mises peaaegu kaudselt puudutavad on, kuigi nad siin-
kohal mitte vähe huvitavaks. Kuna käesoleva teemi
lahendus põhjeneb statistilisel alusel, sellekohaste and-
mete saamine põllumajanduse kohta üksikute ühikuste

1) Eesti Põllumajandus" Statistiline aastaraamat I, Tallinn
1923a. lkr. 220.

tegevusspürioles aga raske on, ning piimaühisustel endil sellekohast materjali ei leedu, siis tuli siinkohal sellest loobuda.

Käesolevas kirjelduses on puudutatud üldse 22 piimaühisust, milledest 15 suuremat ja tegevases olevat ühisust (Võhma, Villervere, Kabala-Kurla, Pillistvere, Imasvere, Põltsamaa, Kalana, Lahavere, Kurmekunda, Lustivere, Kabla küla, Umbuse, Kamari, K.-Jaani ja Oiu) on kirjeldatud igaüks omaette, sarnases ulatuses, kuivõrd nende kohta oli käepärast andmeid. Ülejäänud 7 ühisust, kellest 1 (Pajusi) asutati alles mõne kuu eest, ja 2 väikest käsi/piimataalitist on puudutatud mööblamises, samuti kui ka teised 4 ühisust, missugusest alles asumas (Adavere), 3 aga juba likvideerunud (Kõo-Kenevere, Pajiku, Kabala-Põlari).

Üksikud ühised kirjeldades on puutunud järgrova asjaolude selles ulatuses, missuguses olul saadaval andmed nende kohta, mille tõttu ka kirjeldused ulatavad mitmesuguse aja kohta. Enamalt jaolt ulatavad need viimase viie tegevusaasta kohta (1920-1924 a.), mille tagajärjel ka nende ennesajaga tegevuse võrdlemine hilisema tegevusega arvuliste andmete puudusel võrdlemisi kitsaspürioliselt läbiviidud on. Nisama on ka üksikute ühisuste andmetes viimase aja kohta puudusi, mille tõttu mõned vaatlamise alla võetud küljed nende juures puudutamata proovid jääma, mille all järjekindlus ja ühtlus kannatab.

Iga üksiku ühise kohta on kokkuvõetud 2 tabelit

üksikute nähtuste võrdlemiseks aastate jaoks. Esimeses tabelis sisalduvad andmed käivad ühisuse tööstelise tegevuse, liikmete, keskmise rasva % ja keskmise piima naela hinnaga kohta. Viimane on saadud piima eest välja makstud summat jagades toodud piima hulga ($\#$), mis juures resultaat sisaldab iga üksiku ühisuse juures ka läbitöötatud külma piima hinda, olenevalt iga ühisuse poolt läbitöötatud külma piima hulgast. Viimase asjaolu tõttu on keskmised piima naela hinnad üksikute ühisuste vahel võrreldavad ainult loogikandiselt, mille juures alati tuleb tähelepanu ka läbitöötatud külma piima hulga.

Teisi tabelisse on koondatud andmed ühisuste äritegevuse kohta. Piima eest saadud ja makstud summad on siinkohal tähtsad ainult kui alused, mille abil on arvatud ärikulude, kasu ja kahju % ning keskmise piima naela hind, kuna need absoluutsed suurused olenevad piima hulgast ja hindade tõusust ja ei paku isearalist huvi. Polaarvude, varanduste ja osalt ka kapitalide juures peab väga ettevaatlik olema, kuna tähendused ühisuste raamatuis antud summad sisaldavad enamalt jaolt mitmesuguseid üksusi, nagu kuldrublad, 2. margad jne, võetud kõik nominiaal hinnaga eest ja et kõik ühisuste varanduse osad pole sageli üldse bilanssi sattunud (kustutatud la. jaoks ärikuludena), mille tõttu sarnaste kokkuvõtte ja puudulikkuste summade võrdlus annaks tulemustest täiesti erineva ja moonutatud pildi.

7

Lõpuks on ühisuste üksikasjaliste kirjelduste alusel tehtud üldine statistiline kokkuvõte Põhja-Viljandi maakonna ühisuste kohta, võrreldes neid omavahel, kusjuures võrrelduseks toodud kaardid ja diagrammid on ehitatud üksik-kirjelduste juures kokkusäteliste tabelite alusel. Diagrammidest on tarvitud joondiagrammid, kuna võrreldavad nähtused on kestvad mitme aasta jooksul, milleks kõige kohasem kõverjooneline diagrammikuju.

III. Vähma piimaühisus.

Vähma piimaühisus asub Vähma raudteejaama juures. Asutatud 1912 a. 42 liikme poolt. Tegerust algas 1913 a. kevadel ühe sepihaja ruumides Vähma alevi hobusejõul, sest oma hoone avaripümataltuse jaoks oli ehitusel ja sai valmis alles oktoobri kuul s/a, ning läks maksma 32 000 kuldrubla. Ümbruskonnas olid juba tegevuses Põllistvere, Villivere ja Kabala-Kurla ühised, kellelgi tuli püüda enam-vähem samu suu- ja piimatootjate usaldust võita. See oli aga kaunis raske ülesanne, sest esiteks oli Vähma alles hõr ühisus, ja teiseks olid tasuda ehitusvõlad. Väljade katmiseks tuli rüümaks pöörata liikmete poole, sisemise laenu saamiseks, kuigi siin korales sama vähe, nagu paljude teiste piimaühisuste juures, et osa liikmetel laenu andmist keeldus ja ühisusest lahkus.

Seda näitab ka ühisuse liikmete arv, mis 141 pealt 1914 aastal langes 1915 aastal 134 peale.¹⁾ Oüneks oli lahkujate arv võrdlemisi väike, sest juhatas suurt suurema laagerumise arakorola, nii et ühisus oma kokkused täita sai ja uuesti kosuma hakkas, kuni revolutsiooni, saksa okupatsiooni ja veel järgnevad vabadussõja aastad ühisuse edenumist takistama hakkasid. - 1916 a. kannatas ühisuse hoone tulekahju, mis piimajaja puust ülemise korrast, kus teenijate eluruumid asusid, hävitas, kuna tööstusruumid tuest puutumata jäid.

i) Vähma ühispiimat. liikmete nimestik.

Kõige raskema ajajärguna m/ piimataöstusele esineb okupatsiooni aeg, mis ennast eriti tunda andis Vähmas, kus okupatsioon võinud kasutada ühise asukoha-
 ta raied teha juba juures alalisteks konfiskeerimisteks. Selle tõttu on ka piimataodang tähendatud aastal (1918) väiksem, kui ühelgi teisel. Hiljem hakkas aga ühisus seda jõudsamini kasutama ja luges omal 1924a. juba 216 liiget 882 lehmaga, ¹⁾ koosseisult: 204 peremeest, 6 rentnikku, 5 annikku, 1 koristäime, kuna keskmise piimatootjate arv (inco. võrad) ulatab 304-ni. Veel jõudsamini on kasvanud piima hulk: 1350550 # pealt 1918a. - 6222 1934-ni 1924a. (Pab. i) ²⁾ s.o. 6 aasta jooksul ligi 5-e kordseks, millega ta jõudnud 1924a. piima hulga poolest teisele kohale P. Vljandi maal. Sarnane kiire tõus oli võimalik intensiivse karjapoolamise arendamise teel, mis on jõudnud juba kõrgele Põllistvere ülaosles piirkonnas (Soomevere ja koksvere k.), kuna vastupidises servas (Vähma küla) seda enam mahajäänud on, nii, et Vähma piimaühisusel on veel palju areneamisvõimalusi suurenemise osis, kuna laienemine vallas ja põhja juba täiesti ära kasutatud on. Idast on nimelt Põllistvere ühisus oma tegeruspiirid suurenud äge Vähma lähedale - Soomevere küalani (4-5 v. Vähmast), milleks kaasaaitab praegu väga kõrvalt Vähma juurderev tee sellest küljest, kuna piima eest maksetava hinda poolest Vähma piimale piimlikult silmas pöörada

1) 1924a. aruanne, lhn. 5

2) aruanded 1918. 1924a.

Volma p-nh.

Tab I

	drinom arr	del made arr	Prima huere 17	Valmis la vi (h)					keskm rasva %	keskm prima to hino
				roid	rusta	baseini	tror.	pr. root		
1914	141	574								
1915	134	463	2391 176						3'79	
1916			2 434 496						3'62	
1917			1903 069	67761					3'65	
1918	145	506	1350 550	52408.	14724				3'58	
1919	148	572	1612 579	53694	19026				3'59	0'59
1920	148	500	1654 958	57631	610665				3'45	2'09
1921	153	572	2095 917	15715	16070				3'45	3'35
1922	155	520	3645 025	104036		26800	15880		3'58	3'99
1923	193	803	5433 373	229576		126380			3'54	4'54
1924	216 (304)	882	6222 193	264654		122960	20960		3'4	5'54

Pillistoreet, mis küll rohkem tingitud väistlejate enesetunde rahulolamisest, kui tegelikust vajadusest, sest mõlemate ühisuste tegevuspiirid on isegi küllalt suurel. Peisest küljest kavatses Vohma ka veel maa-alaliselt laieneda, tõmmates oma tegevuspiirkonda Jälerere küla¹⁾, kus suurel talud, kuni 20 lehma ja heade karjamaadega, siina koostama asutades, milleks loodab saada 2. Pangalt ühemeljalist krediiti.

Saanti on veel vaba võimalusi laieneda Olustvere poole, kus seni pole veel korralikku mõjuvõimsat ühisust, kes seda takistada võiks, kuna Olustvere-Pääksi ühisus veel noor ja nõrk. Pääle muu on Vohma ühisus praegustes tegevuspiirides kultiveerimiskõlbulikke sordid (Vohma ja Koksvere külaosades), mis ülesharimisel karja suurendada lubavad. Oma tegevuspiiride laiendamise mõttes maksab ühisus piimatoojatele veo-raha 1½ p. versta pealt.

Produktidest töötas ühisus välja pääle või, endiselt aastatel ka juustu. 1921a. kui saaja piima hind Pälliuna turul kõrge oli, saadeti suurem osa piima ilma läbitöötamata Pälliuna, missugust asjaolu kasutasid ka teised raudtee lähedal asuvad piimatööstused.²⁾ Praegusel ajal on külma piima produktidest peaaegu kõik nõudnud kasev, selle kõrval on valmistatud 1924a. vähesel määral jälle trorakki, kuna 1923a. seola madala hinnaga tõttu sugugi ei

1) 12 versta lääne põhj.

2) Näit.: Kabala-küla p.-ühisus, Kesk: erameierei Ollipääs j.t. (vt. seal).

valmistatud.¹⁾ Nüüna ei valmistada praegu enam ka juustu, kurgid see vast võimaldaks kõrgemat hinola maksta külma piima eest, kuid selleks puudub esiteks kõlbulik piim, teiseks-kapital, et juustuks äratarvitud piima hõlpsa piimatootajatele välja maksta ja ise selle summa tagasisaamist oodata, kuna juust käärub. Kaseini ja troosni valmistamise juures suudab ühisus ainult kuni 2 mk. külma piima kilo eest (80 p. #) maksta, sest tähendatud produktid jäävad siseturule, kus nende eest madalamat hinda maksetakse, nii et ostajatekohasem oleks külma piima koduses majapidamises ära kasutada. Selle peale vaatamata on vähma piimaühisusele üle 4½ miljoni # külma piima läbitöötamiseks jäetud, s.o. 9/10 kõigest külmost piimast.²⁾ Välis turule saatmist takistab aga võrdlemisi halb piim, millest meil veelprodukte valmistakse ja tehnilise väljatöötamise puudulikkus.

Oma produktid saadab vähma ühisus turule suuremalt jaolt eraärde kaudu³⁾, võttes aluseks kõrgemat hinola.

Pööstusmuutude, kuika tehnilise sissesääde poolest on vähma ühisus esimeste hulgas. 1924a. alles täiendati sisseseadet uute masinatega, sest vanad jäid liiga väikseks. Murehti uus koorelahutaja (3500 etn.) tk.) lisaks endisele (3000 etn. / tk.), mis nüüd vaheldamisi töötavad, siis koorehapendamise vanni j.t. osasid.

1) 1923 ja 1924a. aruanded, tab. I.

2) 1924a. aruanne lhn. 5 - külmapiima arve.

3) do " või arve."

Kuunude poolest on piimakoda pääle uute masinate juurdemuretsenist kitsarõistu. Nüpuulub koha peal kaseüni keivatis, mille chitusele ühisus karatses asu- da esimeses järjes 3. Pangualt krediidi saamisel. Viimase suhtes teeb ühisusele raskusi asjastu, et piimakoda asub rendi krundol, mis krediidi võimalusi pankkoda vähendab. Pääle nüu puudub korralik rõikain ruum, sest piimakoja all olevates rõikelohites on be- toon lõhkenud ja keldrrol vett täis, mis pärast niid rõid rõitues hordma peab. Viimane ei soodusta aja või kauast hordmist, mis pärast ka krana rön- kumiseist tekkivarol konjunktüure kasutada ei saa.

Kütteks tarvitatakse praegu puid ja põlevkivi. Esialgu tarvitas ka turvast, sest sae on külje all, kuid et mitte iga aasta head turvast ei saa ja töö- tatsu selle ka rõrdlemisi kalliks teeb, siis minoli läi- nud talvel, kui ühisus oma pruid metsas kätte ei saanud, põlevkivi peale üle, mrola soodustas piima- koja hää asukoht otse raudteejaama juures. Sellegi peale vaatamata tuleb põlevkivi rõrdlemisi kallilt kätte (17 mk. puid ühisuse ladus; kahtlas 5 s. - 10 mk. pd.), sest krvi tuleb raudteel kaks korda vagunisse laa- duda. Ühisus töötab 8 HP. aurumasinaga. Praegune katel on aga vanatüüblone ja kõrga sooja kasuta- misvõimega, nii et ühisusel küttekulud suureks lähe- vad, nt. 1924a. on küte ja valgustus Mk. 641.945.- s.o. 25 7/8% kõigist kuludest. 1) Kõrvaltoöstusharuena on ühisusel chitud 1922a. jahuveski, mis 1923a. kolme paari kiviõlega

1) V. ühispiimatalituse aruanne 1924a., lht. 3 - kulud.

tegevusse asur ja ühisusele maksma läks üle 3 miljoni
marga.¹⁾ Veski koosseis on ehitatud ühe seinaga piima-
talituse koosseis külge, mis halvasti mõjub piimatööstuse
peale, kuna lähedalsel veski palja tolmu annab, mis
ka piimakoja ruumidesse sisse tungub. Jäumesinateks
on veskis 2 naftamootori (40 + 60 H.P.), millede valikut
mitte just õnnestamaks ei saa lugeda, kuna kütte-
aine (nafta) - import-aine ja võrdlemisi kallis tuleb,
mille tõttu ka jahuveski küttekulud suureks lähevad.²⁾
Peale selle peab tähelepanu, et veski on ehitatud laenu-
kapitaliga, mille % tasumine üksikola $\frac{1}{3}$ veski üld-
kuludest välja teeb³⁾, mille tõttu veski ühisusele igaaasta-
serol suure jäätke annab.⁴⁾ Palju otstarbekasem
oleks mõlemate tööstusharude jaoks ühine suurema-
jõuline jäumesin, mis võimaldaks kasutada suu-
remate masinate enam-produktiivsus ja mille tõttu
langeks ära kahekordne küttekulu, sest piimatööstuse
jõutarnitus veski kõrval on väga väikene.

Ühisuse viimase 4 tegevuse aasta (1921 - 1924a.)
bilansse võrre võttes, peab konstaterima ühele
aasta-aastalist tugevat suurenemist, mis oletada
lubab, et ühisuse bilansside vahelkorral produktiole
hinnaga ja rahaväärtuse langemisega on enam-
vähem reaalses kokkukõlas, ja kujutavad endast
tõelist ühisuse varanduse ja kapitalise hulka, sest nagu
arvutustest näha, on ühisuse varanduse väärtus

- 1) Näpelt: Mk. 3421696.74 - üh. bilans 31. XII. 1924a. (lkr. 2)
- 2) Küte - Mk. 280695.50 = 25.4% üld. veski kuludest. 1924a. arvamus (lkr. 4)
- 3) Laenu % Mk. 358680. = 32.4% " " " "
- 4) Jahuveski tulude ja kulude arved 1923 ja 1924. - arvanded
1923 ja 1924a., lkr. 4.

kasvanud ka võrreldes rahaväärtuse langemisega. Nii on piimakoja koosseis, mis i. t. 1922 a. on bilansis näidatud 33121.03 mk. väärtuses, järgmisel aastal hinnatud Mk. 50366.03¹⁾ ja i. t. 1924 a. - 225215²⁾ jne. Sedasama võib konstateerida ka vallasvarade kohta, kuigi siin jundemuretsenemisega võib tegemist olla. Üldise korrektiivina erineb aga üldises varandusmassis³⁾ jahureski, mis täiesti ajakohase hinnaga ülesööetud, millega aitab tasandada vigu teiste osade hindamises, nii et ühisuse bilansse ja venele ühikosaade vahetoroli võib vaadelda, kui enam-vähem täielisele vastavale. Oma kapitali osesse puutuvalt peab tähendama, et ühisus, arvestades tema laenuvõlgade tööstuslike iseloomu, kannab võrk on. Kõige nõrgemates suhtes on ühisus olnud 1922 a., kus oma kapitali % bilansis on ainult 2.9, kuna võeras kapital ulatab 97.1% kõigest kapitalist.⁴⁾ Järgnevad aastad on siiski paremas vahetorolis (1923 a. - 9.4%, 1924 a. - 8.5%), sest ühisus on oma kapitali osale järjekindlalt isegi aasta jooksul (mitte ülejääkidest) lisa arvestanud. Sellest kuulub umbes pool osakapitali hulka, nii et oma kapitali osale kasvamisele on kaasa aidanud ka liikmete juurdekasv. Võera kapitali ülihulk oleks peamiselt võrk ehitusest, sest erineb isäranis võlgade järjekindlalt kasvamise nii absoluutselt, kui ka

1) Ariseis 1 jaan. 1923 a.

2) Pabel II - varandused.

3) Ariseis 1 jaan. 1923 a.

4) Vrdl. bilansiol. 1921-1924. - osakapitaliol.

Tab. II

Võhma jõu

	Päima eest		Ariskuluol	%	Varandol	Bilans	Omakap.	%	Võluol	%	Muid pass- osad	%	Kasu + kahju -	%	%	%
	saaritud	maritud														
1921	7 497 046.-	7 017 166.-	4 49 552.25	6'3	72 174.65	794 847.46	45346.63	5'4	222 240.09	24'9	524 261.04	66'4	-	-	-	-
1922	16 007 139.-	14 544 140.-	1462 746.81	9'13	821 614.14*	2 123 757.10	62 346.63	2'9	640 990.09	30'2	1420 414.38	66'9	-	-	-	-
1923	24 556 361.-	24 848 161.50	2 638 823.31	9'6	2 635 075.49*	4 609 187.15	430 746.63	9'4	1729 350.10	37'5	2 449 090.42	53'1	-147 335.*	3'2	0'5	-
1924	34 118 444.-	34 481 516.-	2 493 348.-	6'7	4 107 346.30*	6 156 247.31	524 341.82	8'5	524 811.79	8'5	5104 063.70	83'0	-439 311.50*	7'1	1'2	-

* Incl. reser.

protsentuaalselt.¹⁾ 1924a. bilansis on näidatud eraldi laenud, mis teevad ainult 8'5% kõigest kapitalist, kuid nende korral veel võlausaldaajad Mk. 2421997.86 suuruses, mis 39% bil. väljateevad. Need võlausaldaajad tuleks käesoleval juhul laenudega sama väärtuseks lugeda, sest järeleki kulude arves näidatud %% on bilansis näidatud laenudega võrreldes liiga suured.²⁾ ja sarnane laenude eraldamine üldisest arvest, võlausaldaajad, on tehtud alles hiljem - 1924a. algul. Pääle selle on teada, et ühisus ehitas järeleki, mis maksma läks Mk. 3421696.74, mille ehituses ühisusel enne seda omal kapitalil ei olnud ja samuti pole näha mingit muud tuleallikat, millest oleks võinud katta ehituskulusid, kui võlausaldaajad, kellele ka, nagu järeleki kulude arve 1924a. eest oletada laseb, nende kapitalile eest protenta maksetakse. Laenu tingimiste suhtes tuleb tähendada, et ühisus ei kasuta mitte madala protsendilist riigilaenu, vaid eralaenuid, kuigi ka need võrdlemisi soodsatel tingimistel (hoiuseumade % -ga - 12-13%). Püüa tööstuse ärikulude suhtes töötab ühisus rahulolavalt. Kõige kõrgemale on tõusnud ärikulude % 1923a. ja nimelt 9'6%,³⁾ kuid sisaldab endas sel aastal tehtud remondi kulusid, kuna see 1924a. on jälle langenud 6'4% -ni,⁴⁾ milles 25'4% üldkuludest on tarvitud kütteks, 21'4% tööstuseks. Sellejuures on piimatootetus 108450.- margalise poodu ja ägropa töötanud, kuna eelmisel aastal

1) Pabel 4, võlaol.

2) Näidatud laenuid Mk. 527811.79; võla % aga Mk. 358680.- 1924a. aruanne.

3) Aruanne 1923a. kulud.

4) Pabel 4, ärikulud.

tuluude ja kuluude poolest tasakaalus on. ⁱ⁾

iv. Kabala-Villevere piimaühisus.

Kabala-Villevere piimaühisus loeti esimest korda
poolt teiseks piimaühisuseks P. Valjandimaal ja oma
asutamisaastaks 1909a, kuid ²⁾ ZüL⁴ andmete järel on ta
registreeritud 1911a. ³⁾ Igatahes on ühisus asutatud seal
enne 2a. töötanud era-meierei asemel, kellelt omanikud
puust piimatalituse koosseis ja rentis selle asukohtaks
alava maa-ala, kus seal ta praegu asub. Ostetud
koosseis oli puudulik, nii et ühisus otsustas seola meieri
ehituse juurdeehitusega täiendada prdi. Esi-
algu töökoht hobusejõul, kuid 1913a. muudeti aurijõul
töötamiseks üle, milleks jälle piimatalituse koosseis
täiendada tuli katlaruumi juurdeehitusega. Viimane
sarnane osaline juurdeehitus tehti alles 1924a., mil
ehitadi uus betoonist tööstusruum ja puurkaev (29 jal-
ga sügav, vesi + 4°C) ning muudeti uus ajakohane
aurusiseraadi, kuid sellejipäele vaadatuna, et
ühisus ajajooksul ja vähehaaval enda koosseis
ehitas ja parematele tööstusvormidele üle läks, on ta
võlad suhteliselt siiski esialgu õige suured olnud
ja ulatanud 1913a. 841% kõigest kapitalist, ³⁾ kuni alus-
luultelt, võrreldes tolleajaste auru-meiereide asutamis-

i) Bilansid ja ärikulude aruanded 1921-1924.

2) Ühistegevõrse kalender 1923a.; lhn. 92

3) Bilans 1. i. 14.

kuludega, nad kutsugi suured pole. Kurd ühisus asutati ka ainult 9 liikme poolt, kelle kohta see isegi tuntava summa väljategi.

Ühise tegevuspiirkonnas on soode ja metsadega teistest eralduvad põllusaar kus asub Villerene küla, mis koosneb omakord 3 vähest: Suurest, Väiksest ja Saarekülast. Viimastes on talud koondunud tihedalt üksteise lähedale ja külad ise asuvad võrrelduviisi üksteise eespoole, nii et moodustavad umbes 3-4 v. raadiusega tegevuspiiri.

See maanukk on suurel määral jäetud omaette arenemisele, ilma et ta ise teiste, ega ka teised palju tema peale mõjuks ei saa. Nii näituseks olid Villerene piimaühise tegevuspiirid 1910-12 a. laiemad, sest ühisusel oli oma koorejaam Põrvaaru külas. Viimane tegi asja ühisusele kahju, sest püüdis korralik sissesääst ja korra jäudis sagedasti hapult kohale. Praegu on sääl Ollepää erameistri koorejaam. Peise katsena oma tegevust väljaspoole laenuolajala oli Jälevere külasse koorejaama asutamise kavatsus, kuid siin ei jõutud lähirääkimistest kaugemale. Väljast piinas mõju avaldada Ollepää, kuid viimasel, kui erameistril on ühise tegevuspiirkonnas peale väike mõju. Ainult üks talu Villerenist saab oma piima Ollepääs ja seegi ainult peremehe isiklike probleemide tõttu. Peale selle hakkusid Villerene ühisusest 1918/19 a. paar äärepoolemat talu, i) kellele Ollepää piimatalitus lähemal, agiteerides ka Villerene piimatalitust siuna ülevõtmise poolt, enustades seal laiemat tegevuspiirkonda, kuiol enamuse

i) Villerene piimaühise liikmete raamat 1910-192...; Pab. I.

vastuseis misel jäi kõik naagu vanasti.

Liikmete arvu poolest on ühisus tublisti suurenenud: alates 9-st asutajast liikmest 43 lehmaaja, on ta jõudnud käesoleval aastal 57-ki 251 lehmaaja, kuigi vahespeal on olnud üksikuid liikmeid lahkumise järele, naagu 1914a. võlgaole küsimuse pärast, kes hiljem tagasi tulid, ja 1919a. piimatööstuse hoone ülevõtmise küsimuse pärast.¹⁾

Liikmeks on määratud 50 mk. lehma päält, sisetustumismaks 100 mk. Peale selle lasub liikmetel või kedamise kohustus raudteejaama, mille eest tasu maksetakse. Koos piimatööstajate arv ulatab ühisusel 40-ki, kelledest võrdselt piimatööstajad on peamiselt väike-karjajad ja kurgid. Villerere külas on viljakandjad põllud, kasvatatakse juurikarol ja peetakse mõnes talus piimakarja ka põllul kunstheina peal, peab piima juurdekasvu kohta tähendama, et see väga vähe suurenenud on.

Kuna ühisusse toodud piima hulk 1919 aastal oli 639 256 #, siis on see 1923a. - ainult 1297 245 #, s.o. 5 aasta jooksul ainult kahekordseks. Selle korral on lehmade arv liikmetel kasvanud III pealt 199 peale, s.o. 178 korda.³⁾

1924a. on piimahulk äige väikene, ainult 730 800 #, kuna piimakarja ehituse ja uue sisetööstuse ülesseadmise tõttu ühisus tootis ainult 5 kuud - aprillist kuni augustini (incl.)⁴⁾ Kusol ka muredu tundub piima vähesus, nii et ühisus saagebasti tootab ainult mitme päeva tagant.

1) Ibidem

2) Villerere üh. 1923a. aruanne ja 1919a. kuuarvete raamat.

3) Villerere ühisuse liikmete raamat 1910-192...

4) Villerere ühisuse tööstuseraamat 1924a.

Kabala-Võlvere põimastisus

Tab I

	Lõikem. arr	Lõikem. arr	Põimastisus %	valmistatud %					Keskne määr %	Keskne põimastisus %
				rõivad	juustid	kas.	trü.	pr. kott		
1910	9	43								
11	9	43								
12	14	66								
13	15	74								
14	14	66								
15	16	74								
16	17	74	847 042							
17	21	96	854 882							
18	19	84								
19	26	111	639 256							
20	21	124								
21	30	129								
22	35	149	1035 190	38 211					3'43	2'92
23	46	199	1297 275	51 046					3'43	3'50
24	47	207	730 800	27 720					3'36	4'03
25/VIII	57	257								

x) 5 km jookse: IV-VIII

Nii 1923a. talvekuudel $\bar{i}$ - $\bar{iii}$ ja $x\bar{ii}$ 4 päeva tagant, $\bar{iv}$ - $\bar{vi}$ ja $\bar{x}$ - $\bar{xi}$ ülepäeva ja ainult suvekuudel $v\bar{ii}$ - $\bar{ix}$ igapäev.¹⁾ Keskmine rasva% võrreldes teiste ühisustega on kaunis madal: 1922 ja 1923a. 3'43% ja 1924a. isegi ainult 3'36%.^{2) 3)} Seelasama tuleb konstateerida keskmise piima # kiiruse kohta, mis 1922 - 1924a. vastavalt annab: Mk. 2.92, 3.50 ja 4'03⁴⁾, misjuures külm piim täielikult tagasisaadud (nii sama ka 10% võipüimast, mis tasuta toojate vahel ära jagatakse), sest Villerene piimakoda töötab välja ainult võiol, sellega araldades teataval määral mõju talude majapidamise peale, arendades neis sigadekasvatust, sest külm piim ei leia muud arakasutamist. Selle tagajärjel ongi Villerene külas asuvalisel kuldijaamad ja peetakse juba taludes suguemisest, kuna endistel aastatel Villerene küla kõik oma põrsad ostis Põltsamaa turult ja kasvatas siiski ainult oma tarvohuse jaoks.⁵⁾

1) Villerene ühisuse tööstuseraamat 1923a.

2) 1922, 1923 ja 1924a. tööstusaruanded.

3) Andmete kohta Villerene piimaühisuse teguruse üle peab tähelepanema, et need väga katkendilised. Päelikud andmed on ainult 1923 ja 1924a. kohta, kuna eelmiste aastate kohta ühisuse raamatud ja dokumendid vastava hoiukoha puudusel laosile jäänud ning ära kadunud, nii et ainult mõned üksikud lehed alal olid. H. M.

4) See on üldine piima eest makstud summa jagatud piima hulgaile: 1922 a. jaoks - 3027815 mk. : 1035190 (#) = 2'92 mk.; 1923a. jaoks - 4543749 mk. : 1297275 (#) = 3'5 mk.; 1924a. jaoks - 2950702 mk. : 730800 # = 4'03 mk.

5) M. Rauri: (Villerene p. ühisuse laekahoidja) ja Paul Rassi: (üh. esimees) seletused.

Madala rasvaprotsendi ja väikese piimahulga juurde-
kasvu järel võib otsustada, et ühise tegevuspiirkonnas
põundub veel väljaarendatud ja valitsetud kari suuremal
hulgal, kuigi on tegutsemas ka kontroll - ühisus, kus
kõik talused siia alla ei kuulu. Sellekohal esinevad
aga üksikud talused, kus karjapoolamine täiesti eeskujulik
ja kari väljaarendatud on.¹⁾

1924a. veel madalam rasva % (3%) tuleb igatahes sure-
kuude arvele kirjutada, mil rasva % madal, sest ühisus
töötas ainult 5 surekuul. Seesama maksab ka 1924a.
eriliselt madalam keskmine piima # hinna kohta.
Viimase suhtes toob ühise juhatuse ette asjaolu, et
k/ü. "Estonia", kellele Villevere l/a. oma väi müümisel, mada-
lamat hindu maksab, kui eraäriol ja eriti madalamat
veel Villevere ühisusele. Selle mõjul asutati ka Villevere
ühisuse eestvõttel, mille eesotsas olid energilised ja asjast
huvitatud Villevere ühise juhatuse liikmed, "Estonia"
vastane võimeidgi liit, et avaldada mõju k/ü. "Estonia"
peale, sarnase tegevusi pärast. Liitu kuuluvad ühisu-
sed proovivad keelduma oma tootete "Estoniale" müü-
mast. Liidu põhimõtte võtsid omaks Vähma ja Põltsivere
ühisus.

Võrreldes 4 naabri ühise rasva ühise hindasool,
mis naol maksused 1924a. aprillist - augustini²⁾ Villevere

1) Nii näit. k-ra M. Rauck'i talu kari, mis koosneb 9 lehmast, peetakse
üksigi kontroll - assistendi näpunäite järel. Kontroll raamatute järgi
ulotab keskmise rasva % üksikutele lehmadel aastas kuni 44%.
kogu karja kohta on 1923a. saadud 250 # väirasva (1923a. kontroll
raamat), 1924a. - 290 # (1924a. kontr. raam.) ja 1925a. il kuni kohta (kontr.
rmt. on aasta alguseks väetus 1 aug.) - 308 # väirasva (1925a. kontr. rmt.)
Põale selle on tähendatud talu kari saanud rea arhivide põlvkonnastust.
Võlgandis ja Tallinnas üksikute lehmade kui ka karja komple. eest.

2) Villevere ühisus töötas 1924a. ainult 10 - 11.

K-Villerere p.mh.

Rasvaüksuse hinnad (proh)
rõrdlus tabel

üksikute kuuale pärele 1924a. (IV - VIII)

Tab. III

	Pillistvere	Imavere	Kab-Kula	Võhma	K-Villerere
Apr.	108	102'4	102	88'5	90
Mai	116	120	116	99'1	103
Juuni	128	140'8	128	115'7	113
Juuli	160	152	160	140	135
Aug.	168	155'2	168	146'7	145
Mohararatuol arvut. 90 1924a.	6'66%	7'11%	12'19%	6'7%	12'7%

omaleoja, praistab selma täpsaolest suur vahe.¹⁾ Kui siin-juures ka arvesse võtta mahaarvatud ärikuude %, siis peaks vahe kõige suurem olema Põllistvere ja Villedere vahel $12\frac{1}{4}\%$ - $6\frac{1}{6}\%$ = $6\frac{1}{4}\%$ võrra, mis teeks välja ümarguselt 6-10 margalise vahe. Faktiliselt on aga vahe palju suurem - 13-23 mk. rasvaviksuse näela pealt. Kui siinkahel võrrelda need sama hõlmu Vähma omaleoja, kes suurema osa oma 1924a. väi produktisraanist erakaupmeestele müümisel²⁾, selgus koofuni vastupoolne asjaolu: Vähma ärikuude % on niisama 6% võrra vähem, kui Villederel ($12\frac{1}{4}\%$ - $6\frac{1}{4}\%$), järgnesalt peaks Vähma ühisus rohkem maksunud olema Villederest 1# rasvaviksuse pealt 6% võrra, s.o. umbes 6-10mk. kuni + (rohkem) ainult 5 mk, nii et eelpool taolised väitel alust ei ole ja produktide hinnast väljamuues enam juba produktide väärtuse kohta oletusi teha võib. Oma produktid müüs Villedere enne sõda ka kohal peal üles ostjatele, ehk komandeeriti mõni juhatuse lüüge Põllistvere võid müüma. Põloluasude väljaves keele ajal reeti võid väseti metsimõisala Põllistveremaale, kust siis hõljem edasi Põllistvere toimetadi. Hõljem müüs oma produktid k/ü. "Estoniale", kuid konfliktitõttu viimasega saadab viimasel ajal oma väi turule era exportfirmade kaudu.

Ärikuude % produktide eest saadud summadest avaldab ürikute aastate järele tugevat kõikumist.

1) Vt. tabel III.

2) Vähma primaühisuse aruanne 1924a. "Väi arve"

Tab. II.

Kabalala-Villerere juul.

	Pärima eest		Arvutused	%	Varand.	Põlviants	Põlviap.	%	Võlud	%	Muud pass. osaol.	%	Kasut. kalu -	%	%
	saadud	makstud													
1913	13715.59	11358.67	2256.05	16.45	5830.81	6110.81	200.-	3.3	5320.-	8.41	360.50	5.79	+230.31	3.17	1.17
1914	10661.45	9194.94	2226.90	21.8	6473.02	7804.94	205.-	2.6	6632.16	8.49	950.67	12.3	+17.11	0.2	0.12
1915	17040.99	12574.64	4259.55	24.9	5732.60	7954.11	199.-	2.5	6163.-	7.74	1426.29	18.0	+165.82	2.1	0.9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1921	1683240.-	1511589.-	207120.50	12.3	-	-	-	-	-	-	-	-	+11648.07	-	0.7
1922	3571560.80	3027815.-	441103.92	12.56	-	-	-	-	-	-	-	-	+43320.44	-	1.5
1923	5053403.-	4543749.-	509654.-	9.92	636081.-	642081.-	561879.64	8.45	50000.-	7.8	30151.36	4.17	-	-	-
1924	3387995.-	2950702.-	333401.50	9.8	983784.-	1048349.64	162019.64	15.4	550000.-	52.5	232438.50	22.2	+103891.50	9.9	3.07

Iseäranis kõrge on see aegudel 1913 - 1915 a. töustes inten-
siivselt 16'45%¹⁾ - 21'8%²⁾ - 24'9%³⁾. 1922 - 25 a. on see asja
juba palju normaalsem: 12'56%⁴⁾, 9'92%⁵⁾, 9'8%⁶⁾, kuigi
veel küllalt kõrge. Pääle selle on 1924 a. veel 3'04% ülejääke⁷⁾,
nii et ka siin produktide hinnast on maha arvatud
12'84%.

Ühisuste varandusesel on kasvanud juurde ehituste
läbi ka absoluutselt. Kuid milgi põhjusel on 1923 a. näida-
tud⁸⁾ varandusest Mk. 636 031.- väärtuses, 1924 a. mahakirju-
tud tervelt 406 941 mk. väärtuses, kustutades seda tagavaraga
kapitaliga, mis 1923 a. ulatas hanelolase kõrguseni - 84'5%
kõigest kapitalist,⁹⁾ kuid ka sellegi/pääle vaatamata
küllalt kõrgeks jäi ka 1924 a. - 15'4%¹⁰⁾.

Selle kõrval on väera kapitali hulk väikene - 1923 a. ai-
nult 12'5%, 1924 a. 4'47%¹¹⁾ kõigest kapitalist, kuid oleks
veel palju väiksem, kui ühiskse bilans mitte kärbitud
poleks.¹²⁾ Sellest on laenuel 550 000.- s.o. 52% 1924 a.
bilansist, millest Mk. 500 000.- saadud Vähma ühispaigast
[13-14% - ga], Mk. 500 000.- põllutöministeeriumi ehitus -

i) 1913 a. kassa aruanne.

ii) Bilansid 1.1.24 ja
1.1.25 a.

2) 1914 a. - do -

12) Varanduse liig suur
amortisatsioon 1924 a.

3) 1915 a. - do -

4) 1922 a. kulu- ja tulude aruanne

5) 1923 a. - do -

6) 1924 a. - do -

7) " - do -

8) 1923 a. bilans (1.1.24.)

9) bilans 1.1.24.

10) " 1.1.25

laenu (ca 6%-ga). Järgnevalt on ühisus kapitaalrole pool-
lest tugev, kuna tal selle vastu 1914a. võeras kapital ulatas
iseksi 94'2%, sellest võlad 84'9%¹⁾. Sarnase võlakooormas-
susevad kõik aastad (1913-1915)²⁾, mille tasumiseks
viimaks otsustati siseneda laenu, mis aja jooksul liik-
metele tasuti, nii et vahetähtl ühisus võladest päris raba-
põdi olema.³⁾

Kuuld vaatamata võrdlemisi tugeva varanduslise
seisu peale, on ühisusel puudus vabast operatsioonikapita-
list, mis kunstiliselt soetaks piimarahaga kinnipõla-
mise teel kuni järgmise poole kuni, mis aja jooksul
see siis ligi 1 kuu jooksul ühisuse operatsioonifondina
teenib.⁴⁾

1) Bilans 1.1.15a.

2) Bilansid 1.1.14a, 1.1.15a, 1.1.16a.

3) Vahetähtl aastate 1916-1922 puuduvad andmed.

4) Laekahord ja M. Rauk'i seletus.

V. Kabala - Kurla piimaühiskus

Kurla piimaühikuse asukohaks praegu on Kabala mõisa endine meierei hoone, mis omandatud 1923a. Põllutööstusministeeriumilt Mk. 44000.- eest, kus ka osa eeldest sissesaalet veel vana on. Suurem osa masinatest, misama ka 4 HP. põistkatel on samal aastal uueol muretsenud, milleks saadud Põllutööstusministeeriumilt laenu 830000 mk. suuruses. Ühes uute masinatega ehitati juurde ka kassini küttratis, nii et ühikusel praegu kõik tarvilikud ruumid olemas on.

Oma tegevust algas ühik 1913, ja on seega üks vanematest ühikutest. Esialgu töötati Kurla külas väikeses piimamajas käsitsi, millele hiljem laudadest kuur katlaruumiks juurde ehitati ja aurujõul kärra pandi. 1921a. rüüdi piimatalitus üle Kabala mõisa, kuna seal kohasemad ruumid vabanesid. Ühtlasi oli üleminek tingitud ka ühikuse tegevuspiiride põhjapoolse liikumise tõttu, sest ühikuse liikmete ja juhatuse vahel tekkinud lähede tõttu lahkus osa Piilistrerele lähemal olevad liikmed, nii et Kurla külas asudes, oleks piimatalitus, kusta juba ennem oma tegevusringkonna sisse asus, kaapis oma piimatoajate ringist välja jäänud. Suurem liikmete hulk asus aga põhjapool ja tõmbas ka piimatalituse rohkem endale lähemale. Selle tegevuspiirkonna kujundavad praegu Kabala, Mäo ja Mäo-saare asundused, osa Ollepaä asundusest ja Prbari külast. Viimases oli ennem küll omal käsi piimatalitus, [asut. 1917a] kuid jäi seisma.

Järgnevalt ei ole ühisuse piimatoojate rong vaaga suur, 4-6 verstalise raadiusega, ulatades põhjas osalt ka Järnamaa piiridesse. Ühisuse piimatoojate koosseisu iseloomustab suur asunikkuole hulk¹⁾, kes praega karja poolest veel nõrgal alusel, kuid kellest tulevikus siiski võib karja suurenemist ja piimahulga kasvannist loota.

Maa-alaliselt ei ole aga ühisus siiski suutnud amale kuigi laialist tegevuspiiri luua, kuna Imarere ja Pellistvere ühisused juba ennem aemas olid. Nisama ei ole suutnud ta ka oma tegevuspiire naabriühisuste mõjust vaba hoida, mis küll ühisuse enda sisemistest lahkhelidest tähtsal määral oleneb, mille tõttu ta oma erialasest tegevuspiire pole mitte laiendada suutnud, varol kaotuni vastupidi - on neist osalt isegi kaotanud, nagu nt. suurema osa Kurla külast 1921a. Pellistverele ja osa oma põhjapoolsetest tegevuspiiridest alles l/a. Halliku piimaühisusele²⁾, kuna 1922a. kui täispiima hind kõrge oli, oli määrata Ollepääl lähemal olevate piimatoojate kalduumist Ollepääl erameierei poole, kust täispiima tal ajal Pelliuna saadeti.

Ühisuse sisenise tegevuse kohta Kurla külas puuduvad andmed, sest peetud on ainult kassaraamatuid ja reoladgi puudulikult³⁾, mille tõttu ka ühisusel endise oma tegevuse kohta ülevaadet ei väinud olla, rääkimata veel liikmetest.

1) 3 asundust: Kabala, Mäo, Mässaare ja isegi osa

2) 1924a. piima hulga vähenemine, (Ollepääl asundusest. (Pab. I)

3) 3. üh. rev. instr. A. M. Melchioni rev. prot. 18-21. v. 1921a.

Liikmete arv võib jälgida üksikute märkuste järel
peakoosolekute protokollides. Asutajad liikmed ol-
nud 21.¹⁾ 1916 a. on liikmete arv juba 44²⁾, 1918 ja 19 a. - 63,
1920 a. - 60 liiget³⁾, kuni 1921 a. algul loeb ühisus endal
ainult veel 34 liiget⁴⁾. See oli enne üleminekut Kabala
mõisa. Sama aasta novembris, kui ühisus juba oli üle-
lõinud, tõuseb ka liikmete arv - koguni - 45 ni.⁵⁾

Sel ajal oli suurem osa piimatootajad mitteliikmed,
kuni ühisuse pealekõnnimisel on praegu peaaegu kõik
piimatootajad liikmeks hakanud, mille läbi piima-
ühisus vabaneb ka täiust maksust, mida ta 1923 a. - ni
valla heaks pidid maksma.⁶⁾ Liikmemaks on 500 mk.
lehma pealt ja selle kõrval 100 mk. sisseastumismaksu
(enne 25 ja 10 mk.) Eesõigusega saavad liikmed tasu-
ta tagasi väipiima ja rasva üksuse pealt 10 penni rah-
kem, kui võerasal.⁷⁾

Ühisusse toodud piima hulga kohta peab tähelepanu
et see väga visalt suureneb ja ajuti isegi langeb.
Ühisuse esimesel tegevusaastal on piima toodud 10 kuu
jooksul (1. III. 1913 a. - 31. XII. 1913 a.) 183983 toapi = 568500 #.⁸⁾
1922 a. jooksul 245940 #⁹⁾, 1923 a. pisut rohkem - 2932395 #,¹⁰⁾
kuni selle vastu on 1924 a. piimatootang langenud
ligi 900 000 # võrra, võrreldes eelmise aastaga¹¹⁾ s. o. ligi
1/3 1923 a. piima hulgast, mida ühisus seletab Halliku
ühisuse mõjuga.

1) Peak. prot. 9. II. 14 a.

2) " " 14. II. 16 a.

3) " " 18. II. 1920 a.

4) " " 18. II. 1921 a.

5) " " 2. IV. 1922 a.

6) ühisuse meieri seletus.

7) ühisuse aruanne 1924 a. eest

8) Peakos. prot. 9. II. 14 a.

9) 1922 a. aruanne.

10) 1923 a. aruanne

11) 1923 ja 1924 a. aruanded.

Kabala-Kula p-wh

Tab I

	Ankman	Lehman	Prima huer (h)	realmistardi (h)					Kesam nama to	Kesam prima & huer
				rokol	prusts	Kas.	tror.	m.kool		
1. I. 1920-										
31. III. 1921	34	?								
1921	75	!	964 546	28206	9748	4183	?			
1922			2 459 740	84593	3120	4845	21648		3'44	3'136
1923			2 932 395	116 521	-	35470	3636		3'55	3'62
1924			2 036 073	81 197		39407	33955		3'52	5'13

Päistuselisest küljest iseloomustab ühisust suur
 läbitöötatud külma piima hulga, mis põllumajanduses
 kasutamist ei leia, kuna soogu vähe peetakse, mille taga-
 järjel siis ka suurem osa külma piima piimatööstusesse
 jäetakse. Nii näituseks ulatab ümbertöötatud külma
 piima hulk 1924a. produktide hulga järel otsustades
 $\frac{3}{4}$ - $\frac{4}{5}$ toodud täispiimast.¹⁾ Külma piima produkti-
 dest on ühisus valmistanud 1921 ja 1922a. juustu, tvorokki
 ja kaseini, kuna järgmistel aastatel juustu valmistami-
 ne hoopis ära jääb. 1923a. on valmistatud äige vähe tro-
 rokki (3636 #), kuid 1924a. on seda isegi laiemas ula-
 tuses valmistatud, kui 1922a.; - kus tvorokk oma hulga
 poolest külma piima produktidest i kohal seisis.
 1924a. on aega ülekaal kaseinist. (Pab. i.)²⁾ Keskmise
 piima # hõuna suhtes, peab aega tähendama, et see,
 vaatamata suurele külma piima läbitöötamise
 peale, on võrdlemisi palju madalam, kui naaber-
 ühisustel, mille tõttu ka ühisuse tegevuspiirkond
 nii kergesti võerastele mõjudele allub. 1922 - 24a. on
 Kabala piimaüh. vastavalt maksunud Mk. 3'14, 3'62
 ja 5'13 (incc. ümbertööt. külma piim), kuna teised
ühisused vastavatel aastatel palju rohkem on välja-

1) 1924a. aruande järel valmistatud 39407 # kaseini ja
 33955 # tvorokki. Kaseini väljatulek on umbes 30 # piima,
 tvorokil 10-12. $30 \# \times 39407 = 1182210 \#$ ja $11 \# \times 33955 = 373506 \#$;
 $1182210 \# + 373506 \# = 1545716 \#$ külma piima, mis jagatud
 toodud piimale 2036073 # = ca $\frac{3}{4}$ - $\frac{4}{5}$. Kui veel arvestada, et
 toodud piimast 15% maha kooritakse s.o. 304415 #, siis jääb
 taolasi viidavad külma piima ca 200000 #, s.o. $\frac{1}{10}$ toodud
 piimast.

2) Ühisuse tööstusaruanded 1921 - 1924a.

maksnuol keskmiselt 1 piima # eest. (Vrdl. Põllistore,
 Võhma, Imavere, viimasele külm piim tagasitab.¹⁾) Seola
 puudust on ühisus püüdnud parandada 1924a., arva-
 tes kuluudeks võrdlemisi väikest protsenti (4'4% keskmis-
 selt), kuid samal aastal on kasvunud ka ärikulude
 % normaalsest kõrgemaks (12'2% kulud)²⁾ mille taga-
 järjel ühisuse puudujääk aasta lõpuks kasvas
 535542.95, s.o. 4'5% prod. hoonast.³⁾ neelates ühekorraga
 eelmistel aastatel koostatud ülejäägi prod.³⁾ Üldiselt töötab
 ühisus võrdlemisi suure ärikulude protsendiga. Nii
 üksikute aastatel 1920-1924. - on ärikulude % : 8'25, 10'5,
 9'4, 9'3 ja isegi 12'2. Selle kõrval esinevad suure kõiku-
 mistega nii üles kui alla kasud ja kahjud⁴⁾, nii et
 närb, nagu puuduks ühisuse juhatusel igasugune
 mõõdukuse oma ärikulude määramisel. Viimasele on
 jäetud bilanssidesse lahtiselt rõpuema (aktivas 1924a.
 31/xii - Endl. a. kahjud - 110021.98 ja 1924a. puudujääk
 - 535542.95, millele passivas vastavaol jälle omakorda:
 1922a. ülej. 138112.33 ja 1923a. ülejääk 429088.49), mille
 tõttu bilansi suurus on suurenenud ja millega
 võrreldes 1924a. võeras kapital ulataks ainult 46'3% kõi-
 gest kapitalist (sellest võlg 35'8%)⁵⁾, kuna ta peäle
 kasude ja kahjude üksteisest mahaarvamist ulatab
 99'9% aktivast. Viimane sisaldab endas peäle Põllu-
 töministeeriumi laenu Mk. 830000. - suuruses, maksmata

1) 1924a. aruanne - kulud.

2) " " kulud ja tulud.

3) Bilans 31.xii.24.

4) Aruanded 1920 - 24 rrd.

5) Bilans 31.xii.24.

Tab. II

Kaleala-kurda p-üh.

	Päima eest		a'rikskuluol	%	Varand.	Pileans.	Immarap.	%	Võlaol	%	muut pass osakol	%	kasu + leahyn-	%	70 lind	70 lind
	saadukol	manstnd														
1.5.1920 - 31. III. 21	1 24/3 923.05	1134 215.99	1027 401.24	8'25	55 817.-	173 571.66	53 666.-	31	-	-	118 012.06	68	-25 838.27	15	2'1	
1921	3 367 748.72	3105 926.38	354 358.69	10'5	62194.-	205179.40	58 826.-	28'7	-	-	144 579.80	70'4	-82 350.11	40'1	2'4	
1922	8 632 489.50	7712 233.86	812 219.51	9'14	197 557.-	583 249.73	63 539.60	11'0	* -	-	381 597.80	65'4	+138 112.33	23'6	1'6	
1923	12 785 381.50	10 355 724.30	1189 585.46	9'3	936 000.-	1 899 384.82	67 819.60	3'6	750 000.-	41'7	574 364.40	20'7	+429 088.49	26'7	3'35	
1924	11 900 481.10	10 440 855.62	1459 625.50	12'2	1168 266.10	2 523 022.22	68 604.60	2'7	830 000.-	35'8	1 624 418.62	40'5	-535 542.75	2'1	4'5	

piimarahaga ja arausisest või arvel 245 778 mk. suuruses.¹⁾ Viimasest, (s.o. saadud arause) tarvitab ühisus oma korda arausole andmiseks piimatoojatele toodud piima ulatuses, millega ühisus kõige rohkem seab oma külge piimatoojard, sest teised ühisused ei tunne üldse arausole andmist, ja kabala ühisuse piimatoojad on just suurel arvul asunikud, kes saajadeste arause vajavad.

VI. Pillistvere piimaühisus.

Pillistvere piimaühisus on asutatud juba 1910a., nii et ta oma 15a. tegevuse peale võib tagasi vaadata. Selle rea aastate jooksul püsivalt edasipüüdes on ta karnuud kõige suuremaks piimaühisuseks piima hulga poolest ja üldtunnustatud ning igalpool eeskujuks säetava seisukoha. Viimast iseäranis karjajätkamise suhtes, mis siin juba rea aastate jooksul on eeskujulikult välja arenenud, nii et Pillistveret viimasel ajal on hakatud koguni „Eesti-Daanika“ kutsuma - ja seola ka viisusega. Kuid sama kõrgel, kui oma karja arenemise poolest, seisab ta ka tööstuslikult. Pillistvere võid tuntuks Eesti võitumisel kui ühte kõige paremat, mille eest ühisus on omandanud mitmetel põllumajanduslikel näitustel rea auhindu: näit.: 1921a. kaks esimest auhinda saaduste eest, 1922a. 1 esimese ja 2 teise järgu auhinda, 1923a. Püstitus ja kaubandus näitusel esimese auhinna kaseini eest, 1924a. Pallikuna

¹⁾ Kreditooride nimestik 1924a. aruande juures.

Põllumeeste seltsi näitusel esimese auhuna.

Sissesade poolest on piimatalitus vana ja ruumi poolest kitsas. Juundehituseks võimalusi pole. Sissesadet uuendatakse vähehaaval tarvilist proli ja kui selleks ühisuse kassa võimalusi pakub. Püüdlusena tendub isäranis vanatüübolise ühetoruiga (kolle katla sees) katel, mis palju kütet tarvitab (küte 27'4% 1924a. kuuendest!) ja ainult püüdega kätar on, kurgi ühisusel omal kõrvaltööstusena laualõikamise sissesääde, kust volavat saepuru kütteks saaks. Viimane töötab traktori jõul, sest piimakoja jõumassi oma suure kütte tarvilusega teeks laualõikamise kalliks ja ei võimalda pääle selle ka tehniliselt hääol ühendust lüua saeveskoga. - 1922a. põles piimakoja põälmine kord ja meeri eluruumid otsast maha, kord ehitadi jälle üles. Piimakoja masinate ruum on aga võlvitud laega ja jäi puutimata.

1924a. luges ühisus omal 446 liiget 1458 lehmaaga, ²⁾ kes asuvad keskmiselt kuuni 15 verstalise raadiusega maa alal. Lähemalt aratähenolades kuuluvad ühisuse tegevuspiiridesse, pääle Pelliõtrere lähema ümbruse, järgmised külad: Kõualliku, asa Kurla küla, Õrgistvere, Viirvere, Pesna, Vitsjärve, Nõmavere, Lebarere, Kõo (asundus)

Süia juurde liituvad veel 1923 aastal pääle Kõo-Venevere piimaühisuse laoguvennist, viimase tegevuspiiridest Lemakvere ja Venevere külad, kuna väiksem asa - Painasti asundus - Kolga-Jaavile üle läks.

1) 1924a. aruanne - kuuend.

2) 1924a. aruanne.

Vähema pool aoga laikab Arutsaare käsitsi töötar
 piimaühisus väikese ruupi välja. Viimasesse kuuluvad
 peaaegalikult lähema ümbruse väikema aprodajad
 2-3 lehmaoga. Nagu arvustik nästab, on liikmete juurde-
 kasv alates 1914a. järjekindlalt tõusev olnud, kuna
 see 1915a. veroli langenud. 1) Lehmade arv on koogu aeg
 enam-vähem ühtlane ühe liikme kohta ja kõigul
 4 ümber. Kõik piimataojad on liikmed ühisuse põhi-
 motile järele. Brandit tehakse ainult ajutiotele toojatele,
 kes mõne naabriühisuse juurde kuuluvad ja ajuti
 oma piima mõnesugustel põhjustel Pillistvere rearaol.
 Pillistvere ühisus tunnistab ainult sisseastumise maksu
 200 mk. lehma pealt, mola liige enam kuuagi tagasi
 ei saa. Värrad piimataojad maksavad kõrgemat %
 tööstuskuludeks (1924a. - 8%) Väipüima ja see saavaol piima-
 tojad tasuta tagasi proportsionaalselt oma piima
 hulgaile.

Mis karjakasvatusesse puutub, siis on siin selgesti
 läbistõund arusaamuse, et karga tasuvus oleub otstarbe-
 kohasest loomade prodamisest ja toitmisest. Lõpsikari
 peetakse põlduolol viir ehk ristikkuna peal ning tarvi-
 takse lasalt jõutatu. Pald on enamasti väiklased -
 30-50 vkm. põldu, kural selle peal peetakse 8-9 lehma. 2)

1) Aruanded 1914, 1915 ja 1917-1924 incl.

2) Et keskmine lehmade arv 1 liikme kohta ainult 4 ümber,
 siis oleub see osalt asjaolust, et kõik lehmaol ühisuse
 juures registreeritud ei ole.

Pillistvere primaalikus

Tab. I

	Lükkete Lehmad		Piima hulk h	valmis hali (h)					Keskne nassra o/o	Keskne prima h hind
	arr	arr.		rool	juust	Kas.	tror.	presskoit		
1914	149	679	3 324 213	130364	450				3'4	1'7 (korp)
1915	134	613	2 664 484	104634		22400	95035		3'45	2'1 "
1916										
1917	146	655	2 263 863	99554						15,0 "
1918	160	684	1 864 423	41090	84398,5	1345	31422		3'3	3511 "
1919	165	695	1 943 135	68348	51690		34080		3'2	5311 "
1920	144	426	2 104 624	44316	96444				3'35	1'86 (huc)
1921	205	812	2 825 444	92355	9346	44317	14421	3500		297 "
1922	254	1013	3 838 309	146953	=43368	10545	1200		3'35	3'90 "
1923	346	1206	5 904 426	235814	130	132051	15455		3'5	4'141 "
1924	446	1458	6 821 149	244405		134422	49119		3'52	5'36 "

Seda on mureduki kõigepäält Pillistvere moola, kuna teguruspüüri äärepoolesemates osades, mis hõljemi Pillistvere külge liitusid, karjapoolamuse mitte rügelpool niivõrd arenenud pole.

Kaas moolamuseis tähendama, et Pillistvere piima-ühisus osalt ka sellepärast on suutnud nii jõudsalt ja järjekindlalt kasvada, et sinne Pillistvere ja ka lähima ümbrus iseäranis soodsat võimalust pakuvad ühisteguruse arenemisele, mis mitte ainult piimaühisustes, vaid ka suurt- ja elujäulistest majandusühisustest, ühispaikades jne. väljendub. Peisest küljest soodustab tema teguruspüüride ulatavust asjaolu, et Pillistvere on ümbritsetud igast küljest enam-vähem ühtlase põllumaaga, mille tõttu kokkukuuluvus üksikute osade vahel iseenesest juba suurem ja võimaldab ka laiemal ulatusel koostööd, kui sooduga ja lihtsusega lähiläigatud maastikul, kus iga üksik põllusaar juba looduslikult enam-vähem omalt on suunatud tegutsema, millest oleme ka suurem ühistunde puudus nende vahel.

Piima hulk on olnud juba 1914a. 3324213¹⁾ kurd sellele kõrgusele jõuab ühisus ülesti alles 1922a., kuna vahetähtsate aastate piimatoodang on palju madalam, iseäranis veel 1918a. (1864423²⁾), s.o. okupatsioonil ajal. Kõige suurem piima hulga, niisama kui ka liikmete juurdekasv langeb 1922, 1923 ja 1924³⁾ a. peale, mil üleminek sõjaajalt rahulistele oludele möödunud oli ja uue energiaga poolehäänuud töödele asuti.

1) 1914a. aruanne

3) 1922, 1923 ja 1924a. aruanded

2) 1918a. "

(Tal.-i.)

Produktidest on peärõhku pandud või valmistamisele. Viimase hulka kasvab aastate jooksul kokkukõlas piima hulgaaga¹⁾. Kuni 1921a. on ühisus juustu valmistanud, kuid selle kõrval vähesel määral ka kaseiini. Püisel kohal oma hulga poolest seisab aga veel aastast troroxki. Pääle 1921a. on ainult kaseiini ja troroxki väljatöötatud, rõhutada on isäranis esimest, mille hulka kiid troroxki omast üle kasvab.²⁾ Pääle nende on ühisus 1921 ja 1922a. vähesel määral ka hapukoort turule saatnud.³⁾ Ülemaal tähendused külma piima produkte valmistades, on ühisus saanud maksja külma piima vaelast kuni 20 peuni (2 mk. kg.)⁴⁾ Kuid ka selle hruua juures jäetakse õige palju piima ümber-
töötamiseks. 1924a. ulatab läbitöötatud külma piima hulka $\frac{3}{4}$ toodud piimast, kuna tagasi vüshud külma piima vael ainult $\frac{1}{4}$ toodud piimast.⁵⁾

Keskmise rasva % kohta peab tähendama, et see võrõllenisi maalal on. Avalmed selle kohta on katkelisesel (Pab. I.) kuul nende hulgas on kõige kõrgem rasva

1) Pab. I. väikesed kõrvalekalduemised olenevad väljatulekust ja rasva % kõrgusest.

2) Pab. I.

3) 1921/22a. aruanded. (Pab. I.)

4) 1924a. aruanne.

5) 1924a. aruande järgi kaseiini valmistatud 134422 #, selleks kulus ligikaudu (ä ca 30 # p.) 4032660 # külma piima;

79119 # troroxki ä 11 # = 870300 # p., kokku 4903000 #, s.o.

6821000 vaelast ca $\frac{3}{4}$. Mahakaotamiseks 15% = 1023000 #.

Jääl tagasi vümiseks 895000 #, s.o. rohkem kui $\frac{1}{4}$.

protsent 1924a. - 3'52% ¹⁾, kuid on langenud isegi 3'2%-ni (1919a.) ²⁾.

Keskmine piima neala hind isaldab suure hulga ümber-
töötatud külma piima ja on selletõttu järjekindlalt
kõrgem kui teistel ühisustel. ³⁾

Isaäralist tähelepanu tuleb endal pöördada maolal
ärikulude %, mis iseloomustab koogu ühise tegevusaja
kohta. ⁴⁾ Ainult 1914 ja 1915a. on ärikulud võrreldav
olnud, esimesel aastal 12'57%, teisel - 13'8% produktide
est saadud summadest, kuid siin tuleb arvestada
asjaoluga, et ühisus tol ajal oli koormatud 84'4 - 73'7%
koogu ühise kapitalist - ehitusväljaga, millede protsendid

1) 1924a. aruanne

2) 1919a. aruanne

3) Vool. tabel I.

4) Sünnikohal on arvestatud ainult töeliste ärikuludega piima-
tööstuse alal, sest Põllistore p. - üh. on oma ärikuludesse võt-
nud ka saeveski kulud, p.s. igasuguse inventari muutmise-
sed ja isegi 1922a. mahapõlenud asa ülesehituse, missugused
summad on ühise näolatuol ärikuludest 1921a. alates,
mil need isaäranis esile hakkarad tulema, maharavitud
ja tabelis (II) piiratud näidata ainult täiesti ärikuludest.
Nii on näit. ka 1924a. aruandes näolatuol ärikulude %

6'66, kuna peale kõrvaliste summade eraldamist, mis ütelda
töelised ärikulud ulatavad ainult 5'3% - Sama printsiipi
on tarvitud ka kasuole ja kahjude lahtris, kus inventaari mu-
rtemised, elumiste a. puudujääk - kustumised j.t. ärikuludeks
kirjutatud summad on arvatud ülejäägi juurde ja saadud summa
näidatuol tulude ja kulude lahtris ärikulude aruande alusel, kuna
töelist kasu ja kahju ühegi ühisusel võinalik näidata pole, sest
pea kõikidel neil on kas varandused elimineeritud ehk hinnatud
aja kohaselt.

ka ärikulude suurenemiseks kaasa mäjussol.¹⁾ 1914 - 1924 a. on kõige suurem ärikulude % 1921a. - 6'5%, kõige madalam faktiline 1914 ja 1923a. - ainult 3'66%.²⁾

Madalad ärikulud ja kõrge piima # hruol ongi pää-joantes asjaolud, mis Põllistvere niivõrd laiaulatusline tegevuspiirkonnana kinnustavad. Kuid teisest küljest loob läbitöötatud produktiivse suur hulk ise suurtööstusele omased paremsi täiustustingimisteks.

Omapäraselt tegutses ühisus ka inventari muretsenise ja ja muude suuremate kulude katmise alal, mille tõttu tal ka väliskrediiti väga harva tarvis tuleb. Ei muretseda inventari ega ka uusi masinaid suurejooneliselt, ühekorraga, vaid vähemate osade kaupa, arvates selleks äratarrituol summad ilma pikema jütista maha piimarahast, mis alati võimalik läbikärge suunuse ja väikeste ärikulude tõttu, ja kaotades need ärikuludeks, kustutakse ühe aastaga, nii, et ühisuse varandus, mis muutis ümberhindamata, on ja jääb kullas ikka 12484.14 juba 1918a. saadik,³⁾ kuna tõeline ühisuse varanduse väärtus bilansidest täiesti elimineeritud on. Võlgaosesse puutuvad on ühisus nendega õige koormatud alused oma tegevuse algul, kus 1914a. võlakooormatus ulatab 84'44% terrest ühisuse kapitalist,⁴⁾ kuid aastate jooksul on ta järjekindlalt oma võlga kustutanud 1920-ks aastaks võlgaosel pea

1) 1914 ja 1915 a. kulude aruanded ja samade a. bilansid.

2) 1921, 1914 ja 1923a. kulude aruanded (tab. 4 võrdlemiseks)

3) Bilans 1. i. 19a.

4) Bilans 1. i. 15a.

vabanevad (1'4%)¹⁾ 1922a. tulekahju ja ärapälenemise osa ülesehitus tarvitas siiski korraga suuremaid summasid, milleks ühisusel oma väikestest kapitalistidest ei jätkunud, kuna tuli uut laenu 125000 mk. suuruses juurdeteha,²⁾ mis aega kaapis väikene summa, võrreldes ühisuse läbikäikudega ja 1924 aastal juba tasutud oli.³⁾

Väheste väljade kõrval närb ühisus tugev olerat ka omakapitalide poolest, sest formaalselt ei lange oma-kapitalide osa kogukapitalist kuni alla 4'9% (1923a. brl.) ja tõuseb isegi kuni 18'8% (1919a.), kuigi see on ainult formaalselt, kuna tegelikult ühisuse oma- ja osakapitalid on sisseastumismaksu vähesuse tõttu võrreldes läbikäikude summadega äärmiselt väikesed, sel kujul, nagu nad brlaansides näidatud on. Tõeliselt on aga omakapitalid ühisuse brlaansis siiski domineerival kohal, kuna väerast kapitali on ühisuses ainult 534 236.50 mk.⁴⁾ mis ühisuse varavõluse kõrval, mis aega kahjuks brlaansist väljas on⁵⁾, väikese osa välja teeb.

1) Brlaans 1. i. 21a.

2) " 1. i. 23a.

3) " 1. i. 25a.

4) " - " -

5) Sellepärast ei ole ka mingeid tähtsust brlaansiosaade suhetel, kuigi need tabelis väljaarvatud on, sest ühisuse brlaans ei ole tõeline.

Pillistvere põimandus

tal II

	Prima cest		A'riue.	%	Varrand.	Bilans	Omumkap.	%	Võlad	%	Mundpass. osad	%	Kasv + kahju -	%	Z prot. hinda
	sarandus	markud													
1914	61 521.27	57 529.93	4553.16	12.57	27 780.27	33 956.02	2424.50	7.16	28 675.-	84.44	2856.62	8.14	- 1341.02	3.98	2.2
1915	70 241.68	55 636.33	9445.90	13.18	26 515.97	34 138.42	3102.50	9.10	25 252.04	73.14	5823.88	17.13	-	-	-
1916						36 095.73	3253.50	9.10	22 722.04	63.0	8936.67	24.14	+ 1183.52	3.13	
1917	364 044.59	340 141.30	13 254.62	3.66	25 874.19	41 666.33	3712.75	8.9	15750.-	37.8	8936.67	21.14	+ 13260.91	31.8	3.9
1918	693 386.71	656 494.67	36 571.78	5.26	12 484.17	32 740.41	4882.25	14.8	9150.-	27.9	2 117.42	6.14	+ 16670.74	50.9	2.14
1919	1092 022.15	1054 347.94	44 452.83	4.07	"	30 248.86	5715.25	18.8	4250.-	14.0	7176.58	23.14	+ 13107.03	43.5	1.2
1920	4151 092.23	3924 466.69	160 594.78	3.86	"	141 004.47	7035.25	5.0	1950.-	1.4	44704.41	31.7	+ 87314.81	61.9	2.1
1921	8 874 099.30	8405 189.-	578 226.50	6.5	"	191 240.41	21981.25	11.5	1950.-	1.0	167113.30	87.14	+ 225.86	0.1	0.02
1922	14 984 155.17	13962 084.10	923 977.20	6.17	"	587 106.35	42931.25	7.13	126 950.-	21.6	717 225.10	71.1	+ 317702.33	54.1	2.1
1923	27 787 663.45	26 241 068.85	1018 724.10	3.66	"	1659 493.50	81644.25	4.9	159 300.-	9.6	1418 549.25	85.0	+ 262074.1	15.8	0.9
1924	39 184 310.-	36 589 759.20	2077 982.50	5.3	"	628 599.28	93044.25	14.7	1300.-	0.2	534 236.50	84.9	+ 581 480.33	92.5	1.25

* Kasv on a'rikuluole pärele muut. umbes arvatud.

Koos oma tegevuse aja on ühisus järjekindlalt kasu-
dega töötanud, väljaarvates 1914 a., mil oli 1341.02 ¹ rbl.
kahju ja 1915 a., mil kasu = 0. ²3).

VII. Imavere piima ühisus.

Imavere piima ühisus on kõige varem tegevusse
piimaühisus - asut. 1908 a. Üldiselt võib Imavere kohta seda-
sama ütelda, mis Põllistvere kohta, niivõrd maapiirkondalise
soodustuse kui ka arenemise poolest. Lõikmete ja lehmaade
arva poolest on ta viimasest isegi ehtejõudunud ja on vii-
maste suhtes suurim piimataastus ⁴bestis. 1924 a. oli ühi-
susel 494 liiget 2475 lehmaga ⁵, s.o. üle 1000 lehma rohkem
kui Põllistverel. Lehmaade arv kasvab aja ühtesoodu veel
juurde, seda mõista, kuidas ühisuse tegevusspiirides olevad
asunikud oma karja arendada ja suurendada suudavad.

1) Kulude ja tulude aruanne 1914 a. ja bilans 1. I. 1915 a.

2) - " - " 1915 a. " 1. I. 1916 a.

3) Kõrge 1922 a. kulude aruanne on näidatud puudu-
jääk äritegevusest Mk. 350.566.44, siis ei saa seda siin kiituga-
sena võtta, sest ehitiste ja uute masinate muutmiseks on
kulunud kaugel üle isegi, kui näidatud puudujääk, kui et
verol maha arvates võib ühisuse tegevust 1922 a. kohta Mk. 317 402.-
kasuga lõpetatuseks lugeda.

4) Eesti Põllumajandus, otat. aastaraamat, köide IV, 1923 a.

5) 1924 a. aruanne.

(lõhk. 88)

Kuul ka uusi liikmeid tuleb veel osaliselt juurede: nii
 luoges ühisus omal 1925a. juuni kuul juba 528 liiget.¹⁾
 Sisseastumismaks on ainult 25 mk. lehma pealt. Piima-
 toojad on kõik liikmed. Keskmine lehmade arv ühe
 liikme kohta on alnud viimase 3a. jooksul 5, mis näitab,
 et siin suuremad kargjad on, kui Põllistvere piimaühisuse
 tegeruspiirkodes. Viimane on ka iseenesest mäistatav, kuna
 Imavere ümbruses suuremaol talud on. Ainult piima
 hulga poolest jääb ta viimasel ajal Põllistverest jälle
 maha, vaatamata oma suurema lehmade arvu peale²⁾
 ja et ta 1922a. viimast ees seisv. 1924a. mõjus rahe suu-
 renemiseks ka veel kaasa 2 kuuline tööseisak Imaveres
 uue sisseastumise sissepääsemise tõttu, mis aja jooksul osa
 Imavere piimatoojast oma piima Põllistveresse vedas,
 avaldas seal ülekalu tõsta.

Imavere ühisuse tegeruspiirkonda kuulub lüüaline
 maa-ala, kuhu käivaol ka mõned osad Järvamaast.
 Idas piirduks ta tegeruspiirkond Paala jõega, ulataks
 kuni Adavere asunduseni,³⁾ võtab oma alla osa Rõgistvere
 asundusest, Paadikvere küla, Põllastvere, Puriatu ja Im-
 vere asundused, Järavere küla, kus asub ka piimatali-
 tus, Kõngerere, Võrevere ja põhjas vastu Järvamaad:

- 1) Kuu arrete raamat 1925a. juuniks.
- 2) Sellest ei saa veel järeldada, et Imaveres kargjapoolamine
 niivõrd maolalamal seisaks, vaid tuleb arvestada sellega,
 et liikmed harilikult õiget lehmade arvu ühisuse juures
 ei registreeri, vaid vähem.
- 3) Viimane langeb arvatarest: ära, kui Adavere asunduse
 ühisus ise oma piimatalituse valmis saab.

Edimetsa, Jalametsa ja Suureküla. Selles laias tegevusspiirkonnas on ka karjaprodanise tingimised muetlikud. Kasvatatakse ristheina ja loomajuurikard, ning peetakse ka karja ristheina ja riiki peal. Järvavere ja Imavere kakkataraol soosete metsaheinamaade all. Karjamaad on kodest kaugel, kuna põllupool võrdlemisi hea on. Käesoleval aastal on siiski märgata liinakasvatamise suurenmist, mille välja kutsusid l/a. kõrgeid liina hindaol. ¹⁾

Mis piimatallituse sisseväädesse puutub, siis muureti alles 1924a. uus sissesääde, pääle jõumasinana, mis uutele masinatele ja kokkutulevale piima hulgale väikseks on jäänuol (4 HP), nii et võrd piima korvimisest eraldi teha tuleb ja viimast omakorda veel 2 korola, sest väimarin on veel vana ja ei mahuta enolasse kõiki koort korraga. Viimase pahe kõrvaldamiseks kavatsel ühisus esimesel võimalusel saunemusd astuda ja pääle selle muuretseda veel külm piima pasteurisaatori, kuna külm piim kõik taofasi lähel ja koduses majaprodanisesi loomade tardedks tarvitakse. - Kütteks tarvitakse purol, kuugi ühisusel on omal olemas turbaraba ja kuurod. Kurod mitte roga aasta ei saa hääd turvast ja tööjõud teeb sellegi ka võrdlemisi kalliks, nii et puuolele taofasimikoli. Kurod edasproli kavatsetakse siiski puuole kõrval ka turvast tarvitama hakata. ²⁾

1) ühisuse kirjatoimetaja J. Pederi seletus.

2) " meieri hra Neumann'i seletus.

Saadustest töötab ühisus välja 1921a. saadik ainult võid-1920a. valmistadi veel juustu ja tvorokki¹⁾ ja 1919a. tvorokki²⁾. Sellestõttu on ka piima naela hind vastavalt madalam, kui ühisustes, kus palju külma piima ümber töötakse.

Keskmine rasva % kohta on andmed puudulikud. 1920a. 1919a. - 1921a. ³⁾ on kõige kõrgem keskmine rasva % 1921a. - 3'57% ja kõige madalam 1919a. - 3'45%. Produktide häälduse poolest seisab Imarere esimeses reas. 1923a. või produktisoonist langes 97% i sorti. 1922a. 1923a. on ühisus saanud 2 kõrge auraha või eest. 1924a. Tallinna 3. Põllum. s-i näitusel omasta rändava aukinna - kõrge karika - kõige parema exportvõi eest ja kuld - auraha. Oma produktid saadab turule enamalt jaolt „Estonia“ kaudu.

Ärikuulude % viimase 5 tegevusaasta jooksul, on kõige madalam 1920a. - 5'50%, kõige kõrgem 1921a. 9'99%. Selle kõrval figureerivad ülejäägid 1'6 - 1'16% ulatuses, mis ka piimarahast maha arvatud. Ainult 1921a. on ühisus töötanud puudujäägiga,⁴⁾ mis aja järgmise aasta ärikuuludega kaetud.

1) 1920a. kulude ja tulude arve (summad või, juustu ja tvoroki eest)

2) 1919a. aruanne.

3) Müügi keeluseaduse vastu eskrimise pärast (1915-1917a) on ühisuse raamatud endise tegevuse kohta kohti-kuuri poolt kiiresti piiratud ja asitõendustena ära võetud, mille tõttu end. tegevuse kohta andmed puuduvad. 1918 ja 1919a. kohta on andmed katkelised.

4) Kulude ja tulude arved 1920, 1921, 1922, 1923 ja 1924a. e.

Tab. I

Imavere f. w. h.

	Päima eest		äritrendud	%	Varandol.	Pileans	Imarokops.	%	Võlad	%	muut. pass. osad	%	Kasu + kahju -	%	% järel. hinn.
	saaoluol	makstud													
1920.	3 013 118.47	2 739 157.62	166 023.62	5.57	81 608.29	182 963.50	67 997.21	37.2	-		7029.06	4.0	+ 107 937.23	58.5	1.6
1921	6 802 110.80	6 188 033.80	680 111.57	9.99	117 711.79	678 663.07	167 841.55	24.7	-		570 491.52	7.53	- 103 755.30	15.3	1.5
1922	14 107 416.-	12 675 135.61	116 4460.-	8.3	193 226.29	455 531.37	195 252.17	42.7	-		260 277. 84 101.28	19.10	+ 173 177.92	38.3	1.3
1923	21 526 344.10	19 441 218.13	1 820 925.86	8.4	711 001.54	849 140.10	317 130.09	37.4	-		282 249.-	33.2	+ 249 491.01	29.4	1.16
1924	30 522 664.-	28 128 743.54	2 178 287.74	7.1	157 2687.54	3 255 876.96	568 521.10	17.5	-		2 557.423.-	7.83	+ 135 932.86	4.2	0.4

Imarene p-üh.

Tab. I.

	Lüikmete arv	Lehtmäär arv	Päimaa hulk (h)	raalmistardi (h)					Keskne raskus %	Keskne päimaa h hinde
				rõivad	puusto	kas.	tror.	m. reval		
1919			1561 614	5710915			14262		3145	0145
1920			1738 455	?	?		?			1'58
1921	317	875	2 168 676	81574					3147	2'85
1922	332	1660	3 881 356	152 308 1/3					3148	3'27
1923	412	2060	5 503 792	212 150					3149	3'53
1924	494	2475	5 802 460	225 873					3157	4'85

Ühisuse kapitali koosseisu kohta tuleb konstateerida, et omakapitalide hulk tugev on. Põpsed arutused siin - kohal ka võimalik teha pole, kuna ühisuse varanduste väärtus sisaldab endas mitmesuguseid rahavõrke ja on uuesti hindamata, mille tõttu kogu kapitali kontingent muutub ja omakapitalid reeloj tõusla võivad, kuna nad 1924a. bilansi järel ainult 14,5% on. - Võlgu ei ole ühisusel 5 aasta jooksul üldse olemas. Võira kapitali hulk 1924a. koosneb peaaegalikult väljamaksmata piimarahast ja ka arvuksdest või arvel. Viimased tarvitab ühisus oma liik - metele jõutavate muretseniseks, milleks oma tegevuskapital liig väike. (väike osamak.)

VIII. Põltsamaa piima ühisus.

Põltsamaa piimaühisus asub Põltsamaa alevis; asut. 1910a. kurd töötas 2 aastat kiiritatud ruumides, enne kui 1912a. praefusis oma hoones auruuga töötama hakkas. Piima hulga poolest on ta neljandal kohal P. V. l. jaandi - maal ja kuulub üldse eskujalikumate uurg elujäälise - mate piimaühisuste hulka.

Praefusisse tegevuspiirkonnala kuulub Põltsamaa ümb - rus 6-10 v. raadiusega, kuhu üksikult kuuluvad:

Mälikvere asundus, Pauastvere, Arukse, Vohma ja Annik - vere külad, lõunasse ulatab see kuni 5 verst kaugusele,

1) Ühe sissesääole muretseniseks on ühisus küll 1924a. laenu teinud, selle jälle samal aastal tasunud, kui et selle kohta bilansides jälge ei ole.

Läänes kuuluvad teguruspüürkanola Väisiku asundus, osa Nõmavere ja Põdverre küladest, põhjas Mõhk küla, Harjusaare ja osa Adavere asundusest. Selle teguruspüüri keetkonna moodustab suuremalt osalt põllumaa, kuna aiarte pool leidub ka sorol, nt. Anikveres ja Põdveres, mis harimiseks kõlblikud. Viimast sorol kultiveerib juba S.T.K. Põltsamaa veinitehas kellel, ja ka Põltsamaa täkujaaamal on praegu paremad kargad ümbruses.

Karjapõletamise edendamiseks on ühisuse teguruspüüris 2 kontroll-ühisust tegutsemas, üks neist Pajusi, teine Lustiverega kokku, kuna 3-s Adaverega veel asu-misel on. Piima puhuse ja häduse pääle pannakse süski veel vähe rõhku ja piiritakse piima tulla üle päeva, mille all produktide väärtes kaunatab.

Põhulise sisseade poolt on piimatähtsus hiljem täiendatud uute masinatega, mille tõttu muutus nende omavaheline kokkukõla. Võitegemiseks on 2 võimasinat, kumol jõumasin (8-10 HP) on liig nõrk, et kõiki masinad korraga käima panna, mispärast neis võid korolamööda teha tuleb. See venitab aga tööaja pikaks ja nõuab palju kütet, kuna ühisusel juba isegi vana-triibiline, vähe ekonoomiline katel. 1923a. oli suurem haare ja masinate remont, mis ühisusele 1746 299 mk. kulu teogi. Piimatähtsuse hoonele ehitati peale tehijate eluruumid, ehitati ümber kontori ruum ja muutsid kused masinad.

Käesoleval aastal on ühisusel ehitusel üle kilomeetri pikune mustasee kanal, mis piimakojas musta vee jõkke juhib.

Remontideks ja uute masinate muretsmiseks ühisus riiklist laenu ei saanud, kui vana ja elujäuline ühisus, varol selle asemel avati 3. Pangast krediit Mk. 500.000. - ulatuses, kuna ülejäänud summad laenati kohalikust ühispankast ja eraisikutelt.

Vaatamata laia tegevusringkonnale ja suure arv piimatoojate peale, ei ole ühisuse liikmete arv kunagi suur olnud. 1915a. on ühisusel olnud 46 liiget 415 lehma¹⁾, mis aasta lõpuks vähenes ühe võrra, kuna lehmade arv kasvas 444-ki.²⁾ Hõlpsematel aastatel ei ole ühisus oma aruannetes lehmade arvu enam näidanud. Liikmete arv aja vähenes, isearanis tegevasti 1919a., mil ka liikmete arv langes minimumini - 64.³⁾ Pärast seda aega hakkas liikmete arv jälle tõusma, kuidgi pirkkamisi ja jõuab 1924a. 88-ki.⁴⁾ 1925a. juunul oli aga ühisusel juba 100 liiget, kuna üldine piimatoojate arv samal kuul ulatas 486 peale.⁵⁾ Pärhenohud arv võib aja reoli kasvada, sest ühisuse tegevuspiirides on veel talusiol, kust piima ühispiimatalustusse ei tooda. (Anikvere külas)

Liikmeteks on 300 mk. lehma pealt, misjuures liikmete esõigusega võib ära märkida, et liikmed jätavad endi vahel rõipüma müügist saadud raha, kuna

1) Väimeister hra Sapsi seletus.

2) 1915a. aruanne

3) - - -

4) 1919a. aruanne

5) 1924a. aruanne

6) 1925a. kuu arrete raamat - juuni kuu.

Põrtsamara p.-nt.

Tab. I.

	Hikm. arr.	Lehm. arr.	Püma hulk (h)	valmistavoli (h)					Kosene rasva %	Kosene püma h hünd.
				rõõr	juust	kas.	tror.	n-koot		
1915	76	415	3 679 359	146 711		4900	41680.		3'63	
1916	74	444								
1917	73									
1918	75		1 278 480.	48 553					3'4	21'4 (kop)
1919	64		1 188 824	44 410					3'3	52'6 "
1920	65		1 449 190	54 347					3'2	1'57 (m)
1921	68		2 039 383	83 176					3'51	2'99 "
1922	74		4 191 028	168 125					3'5	3'25 "
1923	79		4 352 742	175 511					3'53	3'62 "
1924	88		4 601 930	193 852					3'64	5'02 "

tootkeol piima eest hindol kõigol ühine on.
 Piima hulk on juba 1915a. tõusnud 3649359 #¹⁾, s.o. kõrgemale,
 kui teistel P.-Võlgandima piimaühisustel tol ajal, kuul
 hiljem on ta aeglasemalt arvenud ja teistest maha
 jäänud. Isäranis madalale on langenud piima hulk
 1919a. - 1188824 #²⁾. Hiljem on see küll jälle tõusnud,
 isäranis tugevasti 1922a.³⁾, kuul peale seda jääb juurde-
 kasv üige aeglaselt 1923 ja 1924a.⁴⁾

Võimase ajal valmistab ühisus ainult võid, kuna
 külm piim kõik tasuta tagasi viiakse, väljaarvates E.T.K.
 reinitehase ja Põltsamaa tänujaama piim, millest
 vähesel määral ülejäägi korral kaseiini ehk tvorakki
 valmistakse,⁵⁾ kuul oma asukoha tõttu alaris araneb
 tal ka võimalus külma piima müüjiks. Võimase
 maksab isäranis rämpüma kohta. - 1915a. on aga val-
 mistatud kaseiini ja tvorakki ka suuremas ulatuses.⁶⁾

Keskmine rasva % kõigul lüpsikaulu konkurölas
 piima hulgaaja. Kui on ta 1915a. - 3'63%, langeb järk-
 järgult 3'2% - ni 1920a. ja tõuseb peale selle jälle 1924a.
 kuni 3'67%⁷⁾.

1) 1915a. aruanne

2) 1919a. "

3) 1922a. aruanne - 4191028 #

4) 1923 ja 1924a. aruanded: 4352742 # ja 4601930 #.

5) Halk pole aruannetes närvitud, küll aga uuest saadud
 summad, vt. 1924a.

6) 1915a. aruanne

7) aruanded 1915a. ja 1918 - 1924a. raad.

Keskmine ärikulude % moodus on 8a. jooksul, mille kohta andmed saadaval olid 10'5%, viiel juhusel kolme vastu¹⁾, kusjuures need kõige madalamad olid 1918 ja 19a. - 4'2 ja 4'75%. Ärikulude kõrval figuureerivad aga veel ülejäägid, väjaarvatus 1919a., mil ühisus kahjujoja töötas. Ülejäägid on tuntuvalt suuremad 1915 ja 1918 aastal, nii et need aastad on produktiivse hinnast mahaarvatusel esimesel - 10'2% + 6'5% - 16'7% ja 2) teisel - 4'2% + 5'65% = 12'85%. 3) Higejem jääb aga nende summa suhteliselt vähega väikeseks ja kaob 1923 ja 24a. 4) täiesti, mille tõttu ka mahaarvatus % väheneb.

Ühise varandused on kuni 1922a. näidatud rubla- des ja 1923a. tehtud remont nende juurekirjutatud, nii et nad ei kujuta endast mingit reaalselt väärust. Oma- kapitalile absoluutne hulk on praeguse aja kohta võrreldes suu, kuid see on tekkinud alles 1924a. amortisatsioon kapitali tuletamise läbi. 5) Osamaksud selles omakapitalis on aga vähega väikesed, ainult 28644mk.⁶⁾ nii et ühisus oma operatsiooni fondiks alati peab tarvi- tama piimarahat, mis alles järgmisel kuul välja maksetakse. Oma asutamisevalad on ühisus katnud ülejääkroost ja Vana-Põltsamaa mõisa piima pealt saadud kasudest, mida ühisus oma ümbertöötami- seks astis. Pöötades järjekorralt kasudega [1910-1915a].⁷⁾

1) Aruanded 1915 ja 1918-1924a.

2) 1915a. aruanne

3) 1918a.

4) 1923 ja 1924a. aruanded

5) 1924a. aruanne

6) -do-

7) 1915a. aruanne - kalud ja tulud endistel aastatel."

Põltsamaa põimariisid

Tab. II

	Põimariisid		Arvutused	%	Varand.	Bilans.	Omavap.	%	Võlaol	%	Müüdi pass. osad.	%	Kasu + kahju -	%	% pöörd. hirm.
	saad.	maritud													
1915	86 872.46	72 243.55	8 848.30	10'2	23 018.37	46 245.-	6199.17	13'4	19 668.60	42'5	14 596.62	31'6	+ 5780.61	12'5	6'5
1916.															
1917															
1918	314 653.27	274 402.60	22 660.85	7'2	20 658.19	62 369.83	15 986.72 1/2	25'6	-		21 627.82	34'7	+ 6983.14	39'7	5'65
1919.	648 754.84	627 140.21	49 841.98	7'75	20 829.93	106 848.52	38 654.22	36'2	-		68 194.30	63'8	- 11 312.41	10'6	1'7
1920	2 553 877.15	2 275 545.15	26 7357.89	10'47	20 766.93	207 792.10 1/2	39 901.66	19'2	-		153 306.25	73'8	+ 14 584.19	7'0	0'86
1921.	6 813 212.35	6 114 924.62	756 519.19	10'41	30 341.93	1028 105.20	45 725.65	4'4	-		970 333.50	94'4	+ 12 046.05	1'2	0'17
1922	15 242 655.-	13 625 032.50	1 598 441.58	10'5	36 161.93	1 231 310.12	53 793.70	4'4	-		1 159 870.50	94'2	+ 17 645.92	1'4	0'12
1923.	17 995 848.45	15 744 614.75	2 253 716.91	12'5	1 811 569.93	2 805 452.53	75 539.62	2'7	1 125 000.-	40'1	1 604 912.91	57'12	-	-	-
1924	25 857 677.-	23 085 532.50	2 779 113.63	10'7	1 865 790.-	3 157 697.50	857 571.99	26'9	899 868.50	28'5	1 406 257.01	44'6	-	-	-

vabanes ühisus neist sõjaaastatel kergesti. 1923a. aruanoliks oli ühisus suunitud uusi laenuvõet tegema 1125000 mk.¹⁾ suurusel, millest 1924a. juba osa tasuti on.²⁾ Kogu vä-
ras kapital ulatab 1924a. ainult 28'5% + 44'6% = 73'1%.³⁾
kõigest ühisuse kapitalist, mis selle aasta aruanolles näida-
tud, kuna arvesse võttes, et hõlmas ainult osaliselt va-
randuse väärtust sisalolab, siis on väera kapitali suhe
üldiselt veel väiksem.

Põltsamaa piimaühisusega püüduvad põhjas
Pajusi ja Adavere asunduste piimaühisused, mõlemad
alles asuvad. Esimene neist algas oma tegevust käesoleva
aasta juunil, kuna teine veel sisseseade muretsemisega
tegevatel, nii et venole eluvaraluseol omi iselaomelise
veel näolata pole suutnud.

Pajusi piimaühisus^{asus} end. Pajusi mõisa piimatähti-
se hausesse ja töötab ka selle sissesäädega. Ühisuse
asutajateks on peaaegjalikult Pajusi asunikud ja osa
Loopre küla peremehi, kes omavaheliste lahkumise tõttu
kolana ühisusest lahkuvad. Asutamise ja tegevase
algamine oli kergevõhul, kuna vastavad ruumid ja
sissesääde olemas olid ja vabanesid enne seola neis
ruumides töötanud erameierei reismajajämisel.

Pisut raskem on rümasel suhtes Adavere ühisusel,
mille tõttu ka tegevuse algus vähe.

1) 1923a. aruanne

2) 1924a. aruanne

3) " " "

Kuiigi ka seal on olemas evoliseid määsa piimatalituse
 koored, siis vajavaol need enne põhjalikku remonti ja
 uue suuolus nissesäade. Aolavere on umbes 60 asutajat
 liiget, s.o. Aolavere asuolus ja kõige lähem ümbrus ja
 vaevast võib loota, et kumbki neist uutest ühisustest omi
 tegevuspiire suuolaks kurofi palju läiendola, sest üm-
 berringi, võrdlemisi lähedal asuvaol vanad ja suureol
 piimaühisused, kellega naortel asuratel ja väljaoolepa
 (asutamisvälad) ühisustel on raske saavutada.
 Viimane on aga tarvilik, sest ühistegelised ettevõtteol on
 ju selleks, et luua oma liikmetele paremaol majandus-
 lisi soodustusi, kui see roale üksik - majaprodamiisele
 omaette kätesaadaol oleks. Kui aga loopi lähestiku üks-
 teisele tekkivaol mitu ühisust, mis piimatoojatele
 (käesoleval juhusel) ühevõrra kätesaadaol, siis
 valivaol need loomulikult selle ühisuse, mis neile pa-
 remaol tingimisi pakub. Käesoleval juhusel on aga
 just ümbruskondol ülekülvatud teiste vanemate ühisus-
 teoga. Nii on Aolavere piimaühisuse tsentrist, kuhu
 piimatalitus on kavatsitud - Imavere piimatalituse
 ainult 8 v., Põltsamaa - 8-9 v.; Pajusist Põltsamaa - 6 v.,
 Kalana - 5 v., kuna nende kahe vahel ainult 2 versta
 vahet on. Nii väikese kauguse juures ei saa juttu olla
 tuuopvast tarvilisest uue ühisuse, veel vähem aga
 kahe järele, varol vastupordi: nende olemasolu saab
 tarvilise tegevuspiiri suuolusel võimaluks. Päälegi
 baseerub ühistegeluse mõte avalolusel: „ühendoluses on
 jõuol“, mis pärast roja ühisus seola tuuopram, moola suu-
 rem ta on. Siia juures liituvaaol veel suurtähtsuse

tehnilised enamusoolustused, millelele piimaühisused, kuitööstuslised ettevõtteid viisama alluma peavad.

Kesl asjaoluolel lubati neile põllutöömiskiteeriumi laenu ka ainult ühinemise puhul, mola aoga ühisused omavahel lähivõia ei saanud ja katsuvad nüüd rõgaks omaette hingsitama hakata.

IX. Kalana piimaühisus.

Kalana piimaühisus¹⁾ alustas oma tegevust 12.1. 1912 a. ja töötas hobuse jõul kuni 1924 a. maiskuni, kuni aurujõul töötamisele üle minni. Aurussisses ääole on aoga liiof suur valitued, nii et piimaühisus praegu ainult poole jõuga töötab, sest piima ei tule tarvilisel määral kokku.

Kalana ühisuse tegevuspiirrol on surutud teiste ühisuste omaole vahel kokku ja on õige kitsapiirilised. Pääjoontes kuuluvad siia: Kalana küla, osa Loopre k., Mõisaküla ja Nurga asundus, kust kõigist kokku 1925 a. juunil oli 68 piimatoojat.²⁾ Need toovad päeva kohta lähiseofi 1500-1600 kg. piima kokku, kuna ühisuse uus koorelahutaja suudab koorela 2000 ltr. teenni: karjaprolamine on vähe arenenud ja karja tasuvuse peale pannaakse vähe rõhku. Kontrollühisused puuduvad, mis aitaks karjakasvatust tõsta.

1) Regjistr. Pajusi p-ühisuse nime all, kurd asukoha tõttu Kalana külas, kutsutakse koha peal Kalana piimaühisuseks.

2) Piima vastuv. raamat 1925 a. juunik.

Karja söödetakse suvel lahtisel karjamaal, mis saagedasti koolust kaugel. Ristherna ja loomajuurikarol kasvatakse vähe. Õitarritaola ka jõutaitu suuremal mää-
dul, sest ühisus pole jõutaroa muretsenist oma peale võtnud. Üksikud talud ostavad seola vähesel määdul omaette. Sellestõttu nõrkub karja arenemine visalt edasi ja ühisus kannatab piima puuduse all, sest tegevus-
piiri kurdlaopi läienolaola võimalik pole. Pööstuskulud kasvavad sellestõttu suureks, sest poole piima hulgaaga töötaoles ei ole võimalik saavutada täielist ökonoomiat tööstuskuludes, sellepeale vaatamata, et ühisusel on täiesti uus ja ajakohane sisesääde ja aurukatel.

Viimane on lektorudleaga (ehit. afs. Ilmarine) ja sellestõttu juba tiieki poolest otstarbekohasem ja ökonoomilisem, kui teiste piimaühisuste ühetorulised katlaol. Ülejääva jõe ärakasutamiseks on ühisusel kavatsus piima-
talituse jäumarinaga sinolled lõikama hakata, mil-
lelähki saaks kokkuhõrtnud osa ärikulusest ja saaks ka piimatalituse jaoks tasuta küttesained saepuru-
nast. Peiseks kavatsuseks on Luroje asunduse, kus ta-
tarasti asub erameisrei, endla külge liitmine, mis küll vähe usutav on, sest vähemalt senised lähirääkimised pole taofajärge andnud. Luroje asundusega püüdnud Kalanal kõigepeält atseühendus, kuna maanteed
prdi ringi piimareo tee kalanasse lüüf pikaks läheb.

Sel juhul oleks juba lähemal vedola Pajusi asun-
duse piimaühisusse, kuhu ka parem tee vüb. Keetingi-
misi oma kasuks lahendada saaks kalana ainult
sel juhul, kui ta ise Luroje asundusest piima kohale

reolama hakkab. Selleks puudub tal asja praegu
maja kohusline jõud. Peisest küljest on veel lahtine küsimus,
kas suudab kalana ühisus maksta piima eest rohkem,
kui Lurje erameierei ja ka Pajusi ühisus, mis lähemal
asub, sest praeguse suure võlakoorma juures tuleb reh-
kendajad võlaprotsentidega, mis ärikuludeks kõrgemat
protsenti piimarahast maha arvama sunnivad. -

Nende asjaoludega arvestades jääb Lurje asunduse
h.ü. koopteerimise küsimus kalana kõvaks pähklik. -
Veel rohkem - on ühisuse liikmete vahel tekkinud oma-
vahelised lõhed, mis ähvardavad isegi vastupidiselt
taojajärgi esile tulla ja on seega ka juba toonud ki-
Pajusi ühisuse näol, mis loob ühistegelisel seis-
kohalt lubamatuid ärilisi võistlus vahetordi ja karta
on, et need lahkhelid liikmete endi vahel ühisuse as-
jus, mola juba praegu ametivõimude abil lahendatakse,
veelgi süveneda võivad, viies katastroofile juba praegu
vaeraoja vee peal seisvat ühisust. Sarnaste intriigide
mõjul oligi osalt Pajusi p- ühisuse asutamise, sest
et asja endiselt kalana ühisuse liikmetel ja piima-
toojad sead õhutasid, kuna nad vana ühisusega
enam hääl vahetavas polnud. See tõi endaga kaasa
kalana ühisusele terve rea raskusi, millest kõige täht-
sam liig väikene piima hulk. Peisest küljest sunnib
see piimatoojad hellitama, mille all produktide väärtus
kaunatab, sest piimatoojad armastavad sagedasti
piima ülepäeva ja veel pikema aja tagant ühisusesse
vedada ja hoivavad selle juures piima halvasti. Surve-
abinõudega (taojasiraatmise teel) aga sead parandada

on raske, sest siis võiks piimatavaja kaatada, kes naabri-
ühisuses kohe lahket vastuvõtmist leiaks.

Liikmete hulk on ühisusel väike. 1919a. algul on ühisol-
lused 30¹⁾, kusol sama aasta lõpul langetunud 27-ni.²⁾
1923a. loeb ühisus omale jälle 31 liiget, misama 1924a.³⁾ kuna
1925a. juunil liikmete arv ulatas juba 33-ri. Kõiki piimatavajaid
oli samal kuul 68, nii et liikmete arv ülepoole väiksem on
võraste omast. Kuid teadud piima hulgast kuulub ainult
 $\frac{1}{3}$ väerastele.⁴⁾ Väerad on liikmetega üheaigused. Siis-
astumismaks liikmetel lehma pealt on 500 mk.

Kokkuvõttes väikene liikmete ja piimatavajate arvuga, on
ka piima hulk väike. Isäaravis madalale on see langete-
nud 1920a. - 440742 +⁵⁾ 1923a. aga tõusnud 2 korraldaks, s.o.
947564 + - ni.⁶⁾ Viimane - 1924a. oli uue sinesead ja remon-
tide tõttu pealik, mis pärast ka piima hulk jälle alla
langetunud on.⁷⁾ Ühisus valmistab ainult võrd. 1919a. aru-
andes lerdurad niiski toraki eest saadud summad, kusol
summade järgi otsustades pole seda mitte palju valmis-
tadud. Kaseini sinesead muretseski ühes uue koogusise-
seadega, kuid seisab senini tarvitamata. Pärast järele
käigist ühisuse aruannetest, selle hõlusejõul töötamise
ajast, jookseb läbi märkus, et võid vähem väljatulnud
kui seda teoreetiliselt tabelite järel antud rasvaprotsendi
juures oleks pidanud tulema. Näit. 1919a. on väljatulnud
vähem 140 +, 1920a. - 250 +, 1921a. 474 +, 1922a. - 699 +, 1923a.
- 715 +.⁸⁾ Ainult 1924a. on jõudnud normaal-olukorda

1) 1919a. aruanne - (kassa)

2) 1923 ja 1924a. "

3) 1924a. aruanne "

4) 1920a. "

5) 1923a. "

6) 1924a. aruanne - (kassa)

7) Aruanded 1919-1923 rml.

Kaalana primaaritus

Tab. I

	hikm. aer	lehm. aer	Primaar hulk ($\bar{x}$)	valmistatoli (H)					Keskne väärtus	Keskne primaar hulk
				rõõd	puust	kas.	trü.	m. r.		
1919	27	?	610 423	22848			?		3'42	0'38
1920			440 742	17 113					3'57	1'21
1921			590 176	23 218					3'63	1'96
1922			856 625	33 988					3'65	2'63
1923	31		947 564	37 664					3'65	3'16
1924	31		490 916'8	21 442					3'8	4'17

- 430 # võrra ¹⁾ leereetilisest suurema väljatulekuga. Keskmine rasva % on oigep kõrge ja tõuseb 1919a. saadlik järk-järgult kuni 3'8% - 1924a., kuid viimase juurestules silmas pidades, et ühisus seisib madala rasvaprotsendi-ga kuudel (mai, juuni). Keskmine piima + kruid on madalam, sest külmi piim viiakse tasuta tagasi. Kuid mõnel kuul on ühisus naela üksuse eest ka võrdlemisi madalat hinda maksnud, nagu nt. 1924a. aprillil 75- ja mail 70.- ²⁾ (Tab. I.)

Ärikuuldesse puutuvalt tuleb tähendada, et need väga koikura iseloomuga on olnud viimase 6 a. jooksul ³⁾ ja mitte just väikesed ⁴⁾ Ärikuulde kõrval esinevad veel ülejäägid, nii et piimarahast mahaarvatud % veelgi tõuseb. Nt. on 1919a. mahaarvatud ärikuuldeks 6'5% + ülejääk 6'2% = 12'7%; 1920a. - 9'97% + 2'3% = 12'27%, 1921a. - 8'82% + 4'9% = 13'22%, 1922a. - 9'3% + 1'1% = 10'4%, 1923a. on ainult ärikuulde korraga tõusnud 14'7%, kuid samal aastal on ühisusel ka puudujääk, mis ulatab 7'17%, produktide eest saadud summast, nii et mahaarvatud on ainult 7'53%. Sellestki tõuseb aga 1924a. mahaarvamise protsent kuni 20'07% (9'6% ärikul. + 10'47% ülejääk) ⁵⁾

Ja ehk küll ülejääkide protsent rea aastate jooksul on kõrge olnud, puuduvad ühisusel siiski tagavarad, sest

1) 1924a. aruanne (kassa)

2) 1924a. tööstuse aruanne

3) Belmiste, s.o. 1912-1919a. kohta ei olnud võimalik andmeid

4) Vrdl. Kablaküla p.-üh. ärikulud, mis töötab ka ^{leida} hobusejõul, kuid ärikuulud ulatavad 4-6%

5) Kassa aruanded 1919-1924a.

Tab. II

Kulana o-hh.

	Prima cest saadul	maastul	Ärindul	%	Varand.	Barians	Omarap.	%	Võharol	%	Ümmed pass osidol	%	Kasni + Kalyh -	%	plod hina.
1919.	269 175.73	284 839.76	17 508.36	6.5									+ 16 827.61		6.2
1920	608 810.67	533 944.71	60 724.16	9.97									+ 14 141.82		2.3
1921	1 335 147.89	1 158 599.80	111 803.80	8.32									+ 22 400.29		4.9
1922	2 577 852.60	2 255 603.34	284 471.50x	9.13									+ 43 064.29		1.1
1923	3 236 988.-	2 992 311.44	476 873.99x	14.17					800 000.-	-			+ 27 777.76		7.17
1924	2 550 497.20	2 044 910.61	246 014.68x	9.6	2 926 226.90	3 212 981.33	680 985.33	21.2	2 100 000	65.35	431 996.	13.45	- 232 197.43		10.47
													+ 259 571.91		

x) Kulude aruandis näidatud summaolek on mahla arvatud inventar, ehitis kulud jne.

xx) Kasni & Kalyh on arvat. prod. cest saadul, ja prima cest maastul summaole ning ärindulude abil, kuna aruandis neid näidatud pole.

elumiste aastate ülejäägrol muutuvad aja jooksul tähtsuse-
 ta summaoleks, nii et põimatalituse loane ümberhi-
 tus ja uue sissesääde muutsenurue prool siindima suu-
 remalt jaolt laenukapitaliga, mis ulatas 1925a. alokses
 2100000 mk, ehk 63'35% brlaust, millest 800000 mk. olava-
 protsendilist Põllutööministrimmi laenu. Selle kõrval
 on küll muu vära kapitali hulka võrdlemisi väike
 [13'45%], nii et vära kapitali koossumma ei tänu üle
 48'89% ¹⁾. Siin peab aoga arvesse võtma, et ühisuse brlaus
 on võrdlemisi suur ja ajakahastes väärtustes, kuna palju-
 del ühisustel brlaus sisaldab varandust õige väikeses
 osas ja selle tõttu ka üldiselt väike on, mille suhtes siis
 ka väikesed võlad tegrd rälja kohutava % ühisuse
 tervest kapitalist. Kalana ühisusel on aoga absoluutne
 võlgade summa, võruga ja väikesel läbikärguga
 (brlaus siin suurem kui lähimüük, kuna teistel ühisus-
 tel brlaus oli ainult $\frac{1}{8}$ - $\frac{1}{10}$ sellest) ühisuse kohta väga
 suur, mille tõttu ühisus on pandud põimapuuduse
 kõrval ka rahaliselt raskesse seisukorda, mis seda ras-
 kem, et võlad on suuremalt osalt lühikesajalised.
 ($\frac{1}{3}$ põll. min. laenu, rekrol.)

X. Lahavere põimaühisus.

Lahavere põimaühisuse asukohaks on Suur Lahavere
 küla, kusta oma tegevust 14 det. 1913a. alustas ja kahe juba
 auru põimatalitusega. Sineseadel ja masinaol on peaaegu

1) Brlaus 1.5.25

käin sellest ajast pärit, mille tõttu ka juba vananenud, kuul praeguse piima hulga jaoks küllalt mahuvad.

Ühisuse tegevuspiirkond on lõunast ja läänest kokkusummutud Nurmeksauna ja Kalana piimaühisuse poolt. (Kumeki piimatalitus asub Lahavere omast umbes 5v. kaugel) Lõast piirab seda soo. Ainult põhja on tegevuspiirkond laienenud Kauru ja Papiku asunduste peale, ja sedaagi ainult selle tõttu, et Papikul on olnud käsitsitöötav piimaühisus oma tegevuse lõpetas, kuna primitiivse abinõuoleksa välistamine võid valmistada, etja piima eest vastavad hindu maksta ei suutnud. Pääasjalikult on ühisuse tegevuspiirkonnaks Suur ja Väike Lahavere külad, kust ka kõik talud (peale ühe) oma piima ühispiimatalitusesse veavad. Lahavere külad on jõukad külad viljakas põllumaaga. Paldud 90-100 vkm. põlluga peavad keskmiselt 9-10 lehma, mis kaunis vähesena tundub, sest nii suure hulga põllu juures on võimalik palju suuremat karja prodada. Peisiks mõjub see ka halvavalt põlluprodanise peale, sest nii väikese karja juures saavad põllud võrgalt võetud. Põhjusena esineb siin asjaolu, et karjamaad on madalad ja soorannikud, mis rohkem karja prodada ei luba. Põldeudel söötmine pole aga siin veel juurdunud. Ristheina kasvatakse ka võrdlemisi vähe ja kiiratakse sageli juba teisel aastal kas tervelt ehk asalt üles, sest et vanast põlluprodanissüsteemist veel kiiruti peetakse. Selle vastu on aga tulevikuväljavaated Lahavere ühisusel süvenemise mõttes head, kuna laienemisvõimalused ära kasutatud on.

Karja juba tähendus, lubab ennast karja hulka lähedasti suurendada, kuna ta põllupinna suhtes veel väikene. Peale selle on palju taludel kultiveerimiseks kõlblikke nuolaseid, mis osalt küll juba harima hakatud, kuid enamasti kapitali puudusel kultiveerimata seisavad, sest et sööda palju kavatsenud kultiveerimistööid seisma pansi. Viimaste ülesharimise lubaks karja väga palju suurendada¹⁾. Praegune kari on ka veel väljaarendamata, ja ei kujuta endast mingit puhest tõugu. Papiku pool servas peetakse rohkesti Friisi tõugu karja. Kontroll ühisuse alla kuuluvad ainult 4 talu. Kontroll ühisus on Nurmekonna p.-ühisuse oma, kuna Lahaverel omal seda ei ole.

Triiklase koosseisu pärast näitab Lahavere p.-ühisus haruldast püsivust. 1912a. olnud 18 asutajast liikmest on praegu alles ühisuses 16 ja see on ka kõik liigete arv, kurgi väeraste piimatootjate arv palju suurem ja nad ka lehmade arvu poolest ülekkaalus on.²⁾ Praegune ühisuse liikmemaks on 500 mk. lehma pealt, p.s. 1000 mk. ühekordset sisseastumismaksu, kuid et väerastele, liikmetega võrreldes mingisuguseid kitsendusi

1) Üksikasjalise näitena võib tuua Lahavere pooli talu, kus sarnane soov hulk olemas, et selle ülesharilisel, instr. Johanson arvanise järel, võiks proovida kuni 30 lehma, kuna sääl praegu peetakse ainult 5-6 lehma ja soov seisab harimata, sest sõjaajad tõmbasid kultiveerimiskavats kriipsu läbi ja praegu puudub selleks kapital.

Sarnased talused on Lahavere külas veel palju. M. Melleki (p.-ühisuse kirjatoimetaja) seletus.

2) 1912a. aruande järel väeratel keskmiselt 92 - 345 lehmaga, liikmed 16 - 88 lehmaga.

ei tehta, siis ei ole ka muundamisest tingi liikmeks astu-
da ja viimaste arv on enam-vähem püsiv. Liikva muut-
liku osana esinevad ainult väerast piimatoojad. Seära-
nis jäändasti täuseb nende hulk 1922 ja 1923a., muutudes
kumbagi aastaga kahekordseks võrreldes almise aasta-
ga, kuna 1924a. juurdikasvu enam märgata pole.

1921a. väeraste piimatoojate arvuga - 14¹⁾ on 1924a. nende
arv kasvanud 92 - ni, ²⁾ s.o. 6'5 kordseks. Väeraste piima-
toojate lehmaole arv on aaga veel 1924a. kasvunud, ja
1921a. võrreldes, kus see kõige väiksem oli, nimelt - 50³⁾,
on see kasvanud 1924a. 345 - ni ⁴⁾, s.o. 6'9 kordseks. Kogu
lehmaole arv, s.o. liikmetel ja väerastel on olnud kõrgem
1918a. (175 l.), kuid järk-järgult langenud kõige
maolalamale 1921a., kus see ainult 130. ⁵⁾ Sellest aastast
peale algab rütensivue tõus, ulatades kõige kõrgemale
433 - ni, 1924a. ⁶⁾ Lehmaole arvu kahaneviku ja kasva-
miseaiga kokku võttes liigub ka piima hulk, mis lan-
geb niisama kõige maolalamale 1921a. (469558 l.) ⁷⁾
Võrreldes lehmaole arvu ja piimahulga juurdikasvu-
st 1921a., mil need kõige maolamad ja 1924a., mil
need kõige kõrgemad, selgub, et lehmaole arv on kasva-
nud 3'3 korda, ⁸⁾ piima saak aga 2'9 korda ⁹⁾ (Täb. I.)

1) Riik. prot. 14. ü. 22. (1921a. aruanne)

2) 1924a. aruanne

3) Rev. kom. prot. 14. ü. 22. (1921a. aruanne)

4) 1924a. aruanne

5) Rev. kom. prot. 14. ü. 22. (1921a. aruanne)

6) 1924a. aruanne

7) Rev. kom. prot. 14. ü. 22. (1921a. aruanne)

8) Lehmaole arv 1924a. = 433 : lehmaole arvule 1921a. - 130 = 3'3.

9) Piima toot. 1924a. 1378865 : piima hulga 1921a. - 469558 = 2'9.

Lahavere jõhk

Tab 5

A	Linnaste arr. _x	Linnaste arr. _{xx}	Pärima hulk h	valmistatav h					Keskne rasv %	Keskne prima hulk
				vorol	pruusto	kas.	trou	pr. looit		
1918	15/30	83(+92)	479 630	19139			33000		3'54	0'27
1919	17/33	66(+70)	506 738	19737			42541		3'4	0'57
1920	16/36	60(+80)	540 622	21038			46925		3'40	1'58
1921	17/31	80(+50)	469 558	18780			38752		3'55	2'73
1922	16/64	94(+96)	745 768	29681			56406		3'52	3'03
1923	16/108	94(+281)	1288 740	50182		?	42062		3'47	3'52
1924	16/108	88(+245)	1378 865	54606		858	23163		3'53	4'45

*) Kambrites isoleine primatojate arv
 x) Kambrites rõuaste primatojate lehmade arv.

Käljätöötatud või hulk on piima hulgaile proportsio-
naalne, seda enam, et rasva % 1918-1924a. ei avalda suu-
remarol kõikumisi (Modus 3'5 neljal jahusel kolme vastu)
(Tab. I.)¹⁾ Pääle või on koogu tähendusl aja jaoksel
valmistatud tororaki ja 1923a. alates ka vähemal arvul kase-
lini. 1918-1922a. on valmistatud kohupiima hulk kokku-
kõlas toodud piima hulgaaga, misjuures piaseogu koin
külma piim on tororakis ümbertöötatud, kuna piimatoos-
jad külma piima väga vähe tagasi viinud. Kui nt. alles
viimasel, s.o. 1922a. on läbitöötatud külma piima hulk
0'7 kõigest toodud piimast, tagasi viimiseks külma
piima näol on ülejäänud ainult 0'1 - 0'15 osa.²⁾

1923a. on määrata juba külma piima ümbertöötamise
kõrgenemist ja 1924a. on vahetuvad ümbertöötatud ja
tagasi viidud külma piima vahel täiesti vastupidised
1922a. omale: 0'2 ja 0'7.³⁾ (Tab. I.)

1) Ühisase aruandest 1918-1924 aue.

2) 1922a. aruandest (Peak. prot. 8.4.23) on toodud piima
745768 #, tororaki valmist. 56406 #. Kõttes tororaki väljatuleku
= 10, prodi selleks mivema 564000 # (ümberikult) külma
piima. Toodud piimast kooritakse maha umbes 15%, s.o. ca 112000 #.
Tagasi viimiseks jääks sel jahusel külma piima 745700 # -
[564000 + 112000 #] = 69700 #, mis jagatud ülaloleva toodud
piima hulgaile, (745000 #) annab isegi 0'09, kuid et siin ai-
kult lofikandoliste suurustega arvestud, võib see liig kõrgalt
väljatulekut olla. ümbertööt. aga 564000 : 745000 = 0'7.

3) Tellmise sarnaselt: Valm. tor. 23163 # a 10 = ca 231000 #, kase-
lini 858 # a 30 = ca 25000 #. Kooritud 15% = ca 207000 #. Toodud
1378265 # - (231000 + 25000 + 207000) = ca 926000 # tagasi viimiseks,
ehk ca 0'7. ümbertöötatud aga 231000 + 25000 # = 256000 # ehk
ca 0'2 (0'19.)

Ärikuulude % on 1918-1922a. palju madalam kui järjekorral-
tel aastatel ja küsisid 7'4% (1920a.)¹⁾ ja 8'8%²⁾ vahel. 1922a.
peale tõuseb aoga see järsku 12'5% - 13'5%³⁾ Põhjust äriku-
lude suurenemiseks võib ainult seletada ärikuulude
määste laienemisega, sest 1921a. kuulude hulgas paista-
vad muu seas silma inventari muretsimine ja ehitus-
kapitaliks arvatud summad, millede hulk ulatab 24%
kõigist ärikuuludest⁴⁾, s.o. 1/4-ni, ja nende kõrvaldamine
ärikuuludest tooks endalaga kaasa viimaste % alajumise
1/4 võrra, s.o. 3'3%⁵⁾ nii et 1921a. ärikuulud lõpuliselt
ulataksid 9'9%⁶⁾ (Pab. 7.)⁷⁾.

1) 1920a. aruanne

2) 1918a. aruanne (Päak. prot. 2. ü. 1919a.)

3) 1922a. aruanne (Peak. pr. 8. ü. 23a.), 1923a. aruanne (Pr. pr.
2. ü. 24a.) ja 1924a. aruanne (aruandelehel)

4) 1921a. aruanne - ärikuulud: Inventari 100000 mk. s.o. 13%,
ehituskapitaliks määratud 100000 mk. s.o. 11% kõigist
ärikuuludest (Mk. 934285.-) kokku 24% ehk ligi 1/4 kõigist
kuuludest.

5) 1921a. ärikuulude % = 13'2 sellest 1/4 = 3'3%, ülejäänik 13'2%
- 3'3% = 9'9%.

6) Võib oletada, et samaks otstarbeks on üh. omale tagavaras
summasid määratud juba 1922a. sest üh. nimesed on rasked
ja vajad varsti uuendust. Täpsemad andmused selle kohta ei ol-
nud võimalik saada.

7) Ühisuse varanduste, võlgade ja kapitalide kohta ei olnud
võimalik andmeid saada, sest ühisus pole käesoleva ajani veel
ühtegi bilansi koostanud, vaid peab ainult kassaraamatut.
Küsimise püüdnud andmeid üh. end. tegev. kohta, kuna üh.
raamatud 1917a. kohtu uurija poolt aritmeetilisena müügi kee-
luseaduse vastu ekrimise pärast ära võetud. Võlgasid ühisusel ei
olla ja arutanis võlad 9000 kuldrubla suuruses saanud
tasutud juba enne sõda. (Kirjatoim. M. Melniku siletus.)

Lahavere p-üh.

Tab. II

	Päimäe		Arvutused	%	
	saadud	makstud			
1918	137549.18	127826.21	12103.90	8'8	
1919	290924.53	260436.90	24326.66	8'36	
1920	966665.08	853963.33	69029.90	7'11	
1921	1457925.47	1284229.80	125342.40	8'5	
1922	2568684.63	2263448.15	344164.44	13'5	
1923	5190588.06	4539444.14	655354.50	12'5	
1924	7085965.10	6142959.20	934285.50	13'2	

XI. Nurmekunda piimaühisus.

Nurmekunda piimaühisus on asut. 1910 a. enotise erameherei asemel. Piimatalitus asub Arolu külas, Kurista vallas. Põhikirja § 8 j. võivad ühise liikmeteks olla 12 v. piiris olevad karjapidajad, kuid tegelikult on tegeruspüüed kokku proffistud hiljem läheduses asunud teiste piimaühisuste poolt, missugustest kõige lähem - Lahevere - ainult 4 versta. Partumaal, 13 versta kaugusel, asub suur jõgerva piimaühisus, mille tegeruspüüed ületavad maakonna piirideni. Täpselt kuuluvad Nurmekonna piimatootjate hulka kõigepäält Arolu küla, Oie ja osa Kaavere asundust, Väojarvi, Käpu, Kase ja Udu külad. Viimane asub soode taga ja on väga halva väljapääsu teega. Küla koosneb 7-8 talust, kellel ka oma käsitsitöötav ühispiimatalitus, mis misoolugi ainult sisetuna võrd valmistada saab. Sellepärast toovad lähemad talud oma piima Nurmekunda ühisesse, mis iseäranis talvel aset leiab. Kavatsus suuna koostajama ehitada, on samadel halva väljapääsu põhjustel katki jäänud.

Enialgu töötas ühisus Arolu külas renditud ruumides käsiti, hiljem hobusejõul. 1914 a. saadik asub ühisus oma majas, mille ehituskulud on kaetud aja jooksul piimarahast. 1924 a. suvel läks ühisus üle aurujõul töötamisele. Jõumasinaana tarvitakse rekepiksumasina lokomobiili. Ühes uue aurumissõrõale

muretsamisega ehita di ka uus pümpkaev, kuna vana kaev kõlbmata vett andis. Oma liikmete arvu poolest ei ole ühisus suur. 1910 a. on ühisusel liikmeid 26, 158 leh-
maga¹⁾, misandused arvud jõuavad oma haripunktile 1915 a., s.o. 58 liiget 249 lehmaga.²⁾ Kuidas on kujune-
nud liikmete arv 1916-1921 a.; selle kohta on liikmete raa-
matu abil raske selgusele jõuda. Nagu üksikutest mär-
kustest järeldada võib, on see 1916 a. peale kahaneva
hakannud, sest et liikmed ise püüma koslus lähiaja-
ma hakkasid, mille tõttu nad liikmete nimekirjast
maha kustutud. 1921 a. on ühisusel ainult 45 liiget
alles,³⁾ ning 1921 a. jõuab see arv 48-ile. 1923 a. aru-
ande järel on veel 48 liikmel olnud 252 lehma, selle-
ga üle 5 keskmiselt iga liikme kohta. Osamaksumaks on
määratud 400 mk. lehma pealt, kuid ühisuse liik-
mete arv ei avalda mingisugust tuntuvat tõusu,
kuna liikmetel mingisugused eesõigused pole ja
võimased ise ka oma arvu suurendamise küsimuses
õige passiivsed on.⁴⁾

Kuiigi tegevuspüüed kitsaol ja pümatavajaid rõrd-
lemisi vähe, tuleb siiski küllalt püüma kokku, sest
ühisuse tegevuspüükanaks on praeguseni kivist veld,
mis statistiliste andmete järel üks kõige laisalisema
karjakasvatusega valdades, kus 100 tiinu põllumajan-
dusliselt kasutatava maa kohta tuleb üle 40 kariloo-

1) Liikmete raamat 1910 - ..., lhek. 1-27

2) " " " "

3) Kõiki pümatavajaid keskmiselt 1921 a. - 57 (kui arvate umb. 1921 a.

4) " " " " umbes 80 1921 a. (J. Kaur, p.-üh. - 1921-22)
meier)

ma.¹⁾ 1920a. võrreldes kühupiima hulk oli 593423 #²⁾ on see kasvanud 1923a. 1136944 #³⁾, s.o. ligi kahekordseks.⁴⁾ Pääle rõi on valmistatud kohupiima, mille kohta andmed leiduvad 1922 ja 1923a. kohta. Viimasel aastal, nagu juba saolata rõi, on kohupiima produktioon langenud, vähenedes ligi 2 korda.⁵⁾ Keskmise rasva % on võrdlemisi õige kõrge ja kõigub 3'54 - 3'7% vahel.⁶⁾ (Tab. I.)⁷⁾

Ärikuludele puhtalt peab konstateerima, et need hobusejõul töötava p. üh. kohta kaunis kõrgeol on, ulatades 9'5% - 12'8%⁸⁾, mille tõttu ka keskmise piima # hulk viimase võimaliku kõrgusevi ei ulata⁹⁾. Arusaamatuks jääb aga selle juures asjaolu, et puude ostmiseks on läinud 1920a. 55'1%¹⁰⁾ ja 1921a. - 41'2%¹¹⁾ kõigist kuludest, millepääle vaatamata, et

1) Kogu statistilisi andmeid äestist, Tallinn, 1921a. - kartogr. #7. Veiste arv 100 tünni põll. - maj. maa kohta.

2) 1920a. aruanne

3) 1923a.

4) 1924a. proli piima hulk väiksem olema, kuna sinesäädle muudatuse ajal ühisus seisis. Pääsed andmed puuduvad.

5) 1922a. ja 1923a. aruanded. - kohupiima hulk 1923a. oli

6) Aruanded 1920 - 1923a. inco.

(maol.)

7) Aruanded tööstuse kohta on üldse väga puudulikud, kuna tööstusraamatud peetud ei ole.

8) Ärikulud 1920 - 1923a. ärikul. aruannete ja samade aastate kassa aruannete järel.

9) Tab. I.

10) 1920a. kulude aruanne. käte, s.o. puude eest Mk. 66428.-

s.o. 55'1%

11) 1921a. " " Puude eest makstud Mk. 99660.- s.o. 41'2%

Rurmeunola p-wh.

Tab. I

	Liikun- te arr	Lehtu- te arr	Päima hula (h)	raalmistaoi (h)					pr.-kor- o/o	Kesk- m o/o	Kesk- m o/o
				rotol	ruusko	kas.	tror.	Kesk- m o/o		Kesk- m o/o	
1920	53		593 423						3'62	1'79	
1921	45		686 594						3'7	2'78	
1922	47	300	997 728	39858			69847		3'57	2'98	
1923	48	252	1136 977	45202			35573		3'57	3'51	
1924	48	?	?								

ühisus töötas hobusejõul, kuna aga 1924a. kui aurujõul töötama hakati, küttekulude % üldkuludest on ainult 12'9%.¹⁾ Kõige selle juures ei ole tööstuskulude kontingent, hobusejõul töötamisel ülemineks aurujõul töötamisele, koostummas määratavalt muutunud.²⁾

Ärikulude kõrval on ühisusel 1923a. veel 3% produkt. hinnast ülejääki³⁾, kuna 1924a. on ühisus produktile eest saadud hinnast 16'1% maha arvanud⁴⁾, millest 10'89% on tarvitud ärikuludeks, ülejääk aga nähtavasti uue sisseaade muutmiseks, nagu ka elumiste aastate ülejäägrol. Võlgaade suuruse ja liikumise kohta on raske kindlalt ülevaade saada, sest ühisus peab ühekordset raamatupidamist ja holausid säetakse kokku (keeldri ainult 3 väimase a. jaoks) ilma kindla alusita, mille tõttu neis ka kõik osad näidatud pole.

Nii näituseks on muudetud 1924a. auru-sissesaade Mk. 1573445.- + inventari Mk. 298555.-⁵⁾ väärtuses, kuna sama aasta holausis on liikumatasse see on ka kõik) varandus ainult 1241000 mk.⁶⁾ Kindel on, et ühisus on saanud laenu Põllutöömiste riigilt 1200000 mk., kuid peale selle on veel tehtud eralaenusid, milledest osa rahapääl juba tasutud, kuid 1 jaan. 1925a. on veel näidatud

1) 1924a. ärikulud : küt 88462.- s.o. 12'9%

2) 1924a. ärikulude arvanne - 10'89%

3) 1923a. ärikulude arvanne ja holaus 1. i. 1924a.

4) 1924a. kassa arvanne : produkt. eest saadud ja püüma eest makstud summad.

5) 1924a. kassa arvanne

6) Bolaus 1. i. 1925a.

Tab. II

Rurmexunola fo-4h.

	Prima cest		A'inxuenol	%	Varand	Bilans	Omatap.	%	Uolad	%	Munol pas osad	%	kasu + kalyu -	%	%
	saradud	marud													
1920	1167797.15	1063393.42	120557.30	10'2									- 16153.54		1'4
1921	2157827.96	1904296.42	241903.67	11'2									+ 3195.67	-	0'1
1922	3603754.19	2983094.95	342887.38	9'5	394750.-	427255.31	427255.31	100	-		-		+ 29375.31	-	0'8
1923	4701534.05	3972842.10	602165.05	12'8	547791.-	1747455.43	427255.71	24	1205000.-	67'8	-	-	+ 145200'12	8'2	3'0
1924	6290117.-	5277892.51	684808.19	10'89	1241000.-	1857153.-	56400.-	3'0	1801653.-	97'0	-	-	- 48050.80	2'6	0'8

Mk. 1801653. - suuruses¹⁾, mis võrreldes ühisuse läbimüügi summaaga veel kuigi kohutav summa ei ole.

XII. Lustivere püüaühisus

Lustivere püüaühisus on asutatud 1910 a. ja algas oma tegevust naagu suurem osa kirilepoole Viljandimaal p.-üh. hobusejäulise püüatähtsusega, mis aset leidis ühes talus. Alles 1922 a. rentis ühisus omale riigilt end. Lustivere mõisa meierei koosseis ühes aurussisseseadega. Viimane oli küll juba kulunud, nii et ühisusel üksikudel osadel juurde muretseda tuli. Pääle selle on ka koosseis puudunud. Kõik masinaid on ühes arusas muunis koos, ehitis on maalal ja püüavaru maalala asetusega, nii et täis püüa koorelaku-tajasse pumbata tuleb. Kende puuduste kõrvaldamiseks suuremat remonti, kui ühisusel korraldada lähel koosseis omaandada (Hinnatud 1000 kg. rukki eile)

Oma tegevuspiiride ja püüatähtsuse arvu poolest on Lustivere p.-üh. suurem, kui kolm elumist püüa-ühisust ja on püüa eest maksetud summaale järelatsustades isäranis jõudsasti laienenud 1922 a. ja 1923 a. Liikmete poolest ei ole ühisus siiski mitte suur, 1924 a. ulatas nende arv 97- ni 345 lehmaaga²⁾ s.o. 3'5 lehma keskmiselt roga liikme peale, mis näitab, et

1) Brilans 1.1.25.

2) 1924 a. aruanne.

Väikekargajaprobleemide domineerival kohal on üldine
piimataajate arv ulatas 1923a. keskmiselt 220 - ki ¹⁾ 1924a.
on see 30 võrra tõusnud ja ulatab 250 - ki ²⁾ Selle kõrval
on piima hulk venole kahe a. jaoksul väga vähe muu-
tunud ja võib konstateerida selle stabiilsust, kuimille
just otsekohesest tagasimeenest ³⁾ Peab tähelepanu
kargakasvatuse arenemise suhtes, et see siin kõrgal
alusel on ja allakriipsutama, et eeltinoginusest
selle siiremiseks puudulikumaad on, kui paljude
teiste P. Voljanolimaa piimaühisuste tegevusriigikon-
dis. Kargamaad on halvad ja sagedasti veel vähe;
heinamaad kaotus kas pole üldse, või on ka vähe.

Suurem osa heinamaad on jõesuu lühad (pähja-
pool Viitsjärve, Imajõe, Rode, Paala ja Roka - äärne
luht), mis küll hädal jõekalda heinamaad, kuid
liiga kaugel.) Suvel tuleb siina ringi sõita Põltsa-
maa ja K. - jaani kaudu, mis teeb väga 40 versta.

Palvel on võimalus ainult siis hernu otsemalt vedada,
kui järv jääst vaba on (jõogi siis jääs). Igakorol
hernu üldse kätte ei saa, sellepärast ei või ka siin-
sed talupidajad endiol suure karga peäle rajada.
Kohati tundub ka pae lähedus, põllud karola vaol
kuiva, sellep. ei saa siin ka suurt rõhku panna
ristheina kasvatamise peäle (kui ka seola kasva-
takse, mis rõhkem madaladot saripähjaga põldu-
siool armastab. Juurikad kasvatatakse veel vähe, kui -

1) 1923a. arvanne

2) 1924a. "

3) 1923 ja 1924a. arvanole. Piima juurdekasv ca 60000 # piima
toojest juurde tulnud 30.

sama kui ka jõutaitu ainult üksikuol tarvitavaol-
 Misama kui väeraste pümatoojate hulk liikmetest suu-
 rem on, nii on nad ka oma tööduol püma poolest
 ülikaalus. Nõit. 1923a. tööduol pümast kuulub
 liikmetele 983789 # ehk 42'1%, väerastele - 1352227 # s.o.
 54'9% ¹⁾. 1924a. on siiski tuntav liikmete jõurdevaol
 määrajata, nimelt on jõurde tulnud 23 uut liiget-
 ta lehmasoja, milleks kaasa arves sisseastumise ja
 osamaksude vahelolamine 5000 ja 1000 mk. päält
 1000 ja 50 mk. pääle. Õialgne kõrge sisseastumis-
 maks oli määratud selleks, et takistaola ühisuse
 liikmeks astumast Lustivere mäisa asunikke, et siis
 võimalus oleks pümateliltust mäisast välja külasse
 viia, kus suurem osa senistest liikmetest asus,
 missuofust ülevõimist asunikud loomulikult oleks
 takistaola püidunud. Ülevõimist ei suudetud süski
 läbi viia, misjäärast ka teijem liikmemaksu vähen-
 daoli. Sellejipääle vaatamata, et liikmemaksu
 vähendadi ja et liikmete ja väeraste vahel kindlat vahet
 tehakse rasvaüksuse päält maksetaras hiinas (vohl.
 1924a. väljamakstudol rasvaüksuste hiinaol liikmetele
 ja väerastele) mis kaunis tähelepanolava vahe välja
 teeb, siis on vastukaaluks asjale, et liikmeks saades
 pümaraha kauem oodata tuleb, sest ühisusel on
 tegevuskapitalist puudus ja erimeses järjekorras
saared raheldud väeraol.

1) 1923a. arianne.

Produktioleht valmüistakse ainult võis, kuigi piimatalituse hoone all on ka suured juustukeldid olemas; kuul kapitali puudus ei luba juustuvalmistamist peale mõelda. Külmu piim läheb täielikult piimatootjatele tagasi, mille tõttu ka ühisus on piima ~~+~~ eest keskmiselt madalamat hinda maksnud, kui enamjagu teisi ühisusi. (Tab. I.), vaatamata kõrge keskmise rasvaprotsendi peale (1924 a. 37,4%), kuuest küljest seisistaja Lustivere piimatalitus oma võrreldes madalal järjel, mis osalt ka rana sisseade võrd võib olla. (Näit. on Lustivere ühisus 1924 a. võrdlemisi madalal hindadel saanud¹⁾, isearanisaja aprilli, mai ja juuni kuul²⁾, mille tõttu ta ei suuda kõiki piimatootjaid rahuldada, kelledest mõned ääripoolsemad kipuvad oma piima naabri-ühisustesse vedama (osa Salustvere küla - Nurmekunda üh., kuhu saab 7-8 v., kuna Lustivere ainult 3-4 v.).

Küsimus oleks otstarbekohane muuta Kabla küla käsipiimatlastest oma koostajaks, kuul seni kui Kabla küla piimatalitus uhkustada võib, et ta rohkem välisvõrd valmistab, kui Lustivere, ei ole see muudugi läbiväolav. Kuni 1919 a. oli ühisuse ülesandeks olnud ainult võrd valmistada, kuna piimatootjad oma toodud piimale vastava isa võrd tagasisaadi, misola siis võisiks omaette müüsid, ühisusele makstes teatavat protsenti tööstuskulude katteks. Ainult 1920 a. peale tuleb ühisuse ülesandesse ka võimüük, kuul

- 1) Sest saadud hinnast on normaalne % (8,68) maha arvatud, mis üksi ei suutnud välja maksetavat hinda maha ^(alada teha).
- 2) 1924 a. rasvaprotsentide hinnad. - 1924 a. arvanne.

Lustreere primaarhüus

Tab. I.

	Lühikese arr (*)	Lühim. arr	Prima hül- li	valmistatoli (t)					Kesk- määr ras- n %	Kesk- määr prima- ar hül
				rool	juust	kas.	trou.	m. kool		
1923	74 (220)	272	2336 016	99282					3142	3164
1924	97 (250)	315	2396 648	99135					3177	4140

*) Klambits lah. uelone toimetamise arr.

sisalõpu veel osaliselt. Põõstuskulude poolest on Lusti-
vere ühisus võrreldes kokkuvõttevõrdlusest tähtsamad: äri-
kuludeks mahaarvatud % kõrgem 8-9 vahel. Ainult 2
aastal peale aurufõul töötamisele üleminekut on
ärikulud pisut tõusnud 1. Oma ärikulude poolest pa-
raku ühisus soovsata järelest auru ja hobuse - piimatöös-
tuse tüübi ärikulude võrdlemiseks, kuid nad arvad
nähtavad ei ole mingit olulist vahet, kõigile osustele
vastupidiselt, mitte märgata. Ja kuigi sügavalt
käepärast olevad andmed on liig kitsa ulatusega
lõpu - otsuse tegemiseks, siis erineb samasugune asja-
olu ka teiste p. - üh. juures.²⁾ Arvustik ei näta mingit
kindlat tendentsi, ega järsku kõrvalekallemist kum-
bagile poole. Jt 1922a. ja 1923a. üldkulude % pisut
tõusnud, siis tuleb see ülemineku aja arvele kirjutada,
sest täh. aastate ärikulud sisalõpavaol peale muu-
rakorraliselt remontikulused (1922a. - 28'3%, 1923a.
- 5'4% üldkuludest)³⁾ tõusnud haarete renti jne.

Isaõranis selmapais terahe jaoks erineva kütte-
kuludes, sest aurupümatelites tuleb selle arvele
veel juurde jõud, kuul selle vastu peab konstateerima,
et küttekulude % üldkuludest aurupümatelites-
kus mitte pisut madalam, siis vähemalt võrdne on.
(Pab. üh) Lustivere ühisusel oli aurufõul töötamisele
ülemineku kergetõusnud, kuna pakkus end soovne

1) Ärikulude aruanded ja kassaaruanded 1920-1924a.

2) Kummekunda p. - üh.; Kalana p. - üh.

3) 1922 ja 1923a. kulude aruanded.

Lustivere primaarhisus.

Tab. III

Arvutused rõndlustabel hisuse elemineer
arvutuse töötamisele.

	Hobusejõud		Arvutused		
	1920.	1921.	1922	1923	1924.
Üldarvutused % produeeritud hinnast	8	8,8	9,8	10,5	8,68
Arvutused paotus: (% % üldarvutustest)					
Põldpaot	18,7	36	12,4 ^{x)}	17,5	27,82
Enke	18,8	25	14,0 ^{x)}	17,08	16,67

x) 1922 a. pea aastast sissestadeidmise tõttu tõstus seis.

Lushvere põimantidus
 Valgamaastool või maa hind
 1924a. n. keskmise kumulej.

	Lüheniteku	Rõnastele
I	116 -	114,55
II	115	113,15
III	94,92	92,4
IV	85	81,75
V	84,65	81,58
VI	68,7	65,84
VII	124,73	121,87
VIII	132,41	128
IX	135,46	133,11
X	135,76	133,67
XI	126	124,16
XII	115,75	113,65

jühus sellekohast haaret rentida, mille tõttu ülemine
ühisusele ainult 600 000 mk.¹⁾ ümber kulusid tegi uute
sissevoolu osade muretsenisi näol. Ja kuigi sel sisse-
voolu ja haarel on mõnesugused puudused, täiendab
ta siiski oma otstarvet ja tasandab teel kergemaks
aenusisväärtuse omandamiseks. Ühisusel praeguse
võloju, kui sarnasest ei ole, vool ainult arvuks või
arvel ja maksmata püümarahad²⁾ ja neelki niivõrd
väikesed, et võrreldes produktide hinnaga, kujutavad
ainult tähtsusetu summat.³⁾ Põllutööstusministeeriu-
milt seni laenu saadud ei ole ja sellepärast teeb ras-
kusi talituskapitali puudus, mis pärast liikmetele
püümarahade väljamaksu pikendada tuleb. Sama
kapitali puudus juhtub ka ühisuse produktide era-
kaupmeeste kätte, kellelt kergem arvu saada või
arvel.

XIII. Kablaküla püümaühisus.

Kablaküla püümaühisuse tegevuspiirkonda
kuulub ümrik, teistest eraldud põllusaare pääl
asub Kabla küla. Püümatööstus on ühisusel üleüldse
keskmiselt 25 ümber, neist 19 liiget 240 lehmaaga.¹⁾
Ühisus on veel noor: asutatud mai kuul 1922 a.
eol. erameeseri asemel, mis teofuttes samas mees;

1) Brlaus 31 XII 24a. Mk. 601.740. -

2) 1924a. 31 XII 24a. Brlaus (1/3 arvuks, 2/3 maksta püüma eest)

3) Kreditoorid 1342 706⁵⁰, prod. eest saadud 1924a. 11536199⁵⁰,
nii et ühisuse vastu nõudmised ulatavad ainult 11'6%

1) Kablaküla p.-ü. liikmete nimekiri. (läbi üm.)

Tab 5.

Lushere primateston

	Primateston		A ² niculool	%	Varanol	Berlans	Amatap.	%	Uolool	%	Munoolpass osbol.	%	Icaon + Kalya -	%	%
	swapolud	marshud													
1920	282 310.-	261 078.-	22 701.55	8'0											
1921	660 724.30	606 104.50	57 733.55	8'8											
1922	397 2993.80	361 8457.50	38 7816.42	9'8											
1923	961 3694.80	850 6733.	100 8174.60	10'5	416 453-	578 574.66	86 178 66	18'62	—		432 336.-	83'38	—		—
1924	1153 6199.50	1056 3835.75	100 1622.32	8'68	601 770.-	1452 744.16	110 087.60	7'16			134 2706.50	92'14	-27 73982-		0'2

ühes väikeses puumajakas, millele alles 1923 a. pool
juurde ehitati, kuhu piimatalituse sisseseade ümber
paigutati. Sisseseade on ühisusel äärmiselt lihtne
ja koosneb ainult 400 ltr. koorelahutajast, mis
kärtsi aetakse ja väimasinast. Väi kokku löämiseks
tarvitakse hobusejõudu. Koore jahutamiseks ja hapen-
damiseks puudub veel sellekohased võud ja ruum,
mis iseäranis suvel sunnib tunda avarat. Lisaks
sellele on veel halvasti hoitud piim, sest kontroll üh.
puudusel on kargja ja piima eest hoolitsemise võol-
lemisi primitiivne. Sellepärast oleks otstarbekohane
muuta seda suurema ühisuse koorejaamaks, kui
elutseda iseseisva ühisusena, kusol naabriühisuse
Lustivere praegune rahaline seisukord ei luba koore-
jaama asutamist, kuigi see siin kergesti läbiviidav
oleks. Peisest küljest puudub ka Lustiverel, kui isegi
küllaalotse tegevuspiirkonnaga ühisusel suurem
huvi selle vastu, niisama ka kui Kahlaküla ühisusel
endal, kes praegu omaette tegutseda armastab.

Lisaks peab veel tähelepanema, et koorejaamadel seni-
ki pole suutnud eluliseks vormiks kasvatada ja neidki,
vähem, mis aeg-ajalt P. Vajandi maal tekkivad,
on varsti jälle kadunud. Neri põhjustel ja looduslike
eralduste tõttu ongi tingitud Kahlaküla p.-üh. ise-
seisv olemasolu. Kargjapoolamise tingimiste kohaselt
on olemas kõlblikud ja lähedal asuvad kargjamaad.
Distherna peetakse harilikult ka. Kasvatatakse ka juu-
rikarol ja rikki, kusol kõige selle peale vaatamata
pole kokkutatud piima hulka mitte suoguigi kasva-

nuol ühisuse 3 tegevusaasta jaoksul, varol 1924a. isegi
pisut langetunud¹⁾, missuofure asjaolu ja ka üldiselt
väike piima hulk (1924a. - 3'6'85 #) - vähem kui 240 leh-
ma peäle²⁾ näitavol, et süüsel karjaprobleemil oma
karga küllalt arendada ei suuda.

Näisama peab konstateerima, et keskmine piima kae-
la hind (külm piim kõik tagasi), vaatamata harulola-
selt kõrge keskmise rasvasisaldusele peale, mis 1922-1924a.
vastavalt on närdatud 4'0,³⁾ 3'77 ja 3'81%⁴⁾, äieti palju
madalam on sellest keskmisest normist, mis enamjagu
ühisuse vastavatel aastatel maksnud. Kallaküla p-üh.
kujuverad need järgmiselt: 1922a. - 2'97 m, 1923a. veel
vähem - 2'94 m.⁵⁾ ja 1924a. ka ainult 3'48 m.⁶⁾ (Pab. i)

Kapitali poolest on ühisus ennast väljaarotanud
suuremalt osalt sisemiste laenuedega, kural on probleemid
ka väljaspoolt laenu teofema, mis tingitud oli pea-
asjalikult 1923a. maja laiendamisega. Sellegipoolest
on ühisuse välad väikesed, nagu nad 1924a. lõpuks
kokkuseatud bilansis närdatud.⁷⁾ (Sisem. laen
Mk. 125 000.- + rekseid 50000.-), kus nende % koogu -

1) 1923a. töötasid ainult 10 kuud, 1924a. terve a., kuna juund-
kass ainult 10000 #.

2) Lehmaole arvan arvatuol osamaksu j. 6000 m. : 25 m. =
= 240 (lehma). P.S. on veel miiteliikmete lehmaol.

3) Ühisus töötas siigiskusel, mil rasv % kõrgem

4) Põistis aruan desol 1922-1924a. kallaküla p-üh. tööstusmt.

5) Ühisus seisis ka veel nov. ja deto. mil hind kõrgem

6) Arvatuol piima eest makstud koofusumma ja piima
hulga abol.

7) Ühne seda ei ole bilansis kokkuseatuol.

Diablaunka p-w.

Tab. I

	Leikw aw	Lehu aw	Prima huere (h)	vaimistadi (h)					Keskne prima hasva%	Keskne prima to hinal
				vorol	prusto	Kas.	vor.	pr.-k		
1922 v-xii	20	226	255 438	10661					410	2197
1923 I-X	20	4	366 448	15013					3177	2194
1924	19	240	306 485	15367					3181	3148

kolansist ulatab ainult 46'98%. Sellekohal on ka muu värs kapital väga väike, nii et ühisuse omakapitaliks jäänud osa võrdlemisi tugevaks jääb - 29'88%.¹⁾

Ärikuulude % on aasta-aastalt tõustes jäänud veel väikseks, kuigi ühisuse sisseaole ja tööstusvõimsus ei võna palju ja mitmekesisest kulusest.

Nii on 1922a. peale kuulud tõusnud: 5'66%, 6'99% ja 9'99%²⁾, kuna peale nende on ühisusel ülejääke olnud, mis piimarahast mahaarvatusel neil samudel aastatel: 1'5%, 2'81% ja 2'4%³⁾, nii et piimarahast mahaarvatusel summade % ulatab max. 12'39%. (Tab. 4.)

Kulude hulgas võtab suuruse järgi omale järjekorralt esimese koha - palofaol, neelates 1922a. 42'1%, üldkuludest, 1923a. - 44'2% ja 1924a. 43'7%⁴⁾, mis ongi sarnase väikese piimatalituse nõrk külge. Kuna teised kulud on enam-vähem proportsionaalsed läbitöötatud piima hulga, on palofaol piimatalituses, kus personaal vähe oleks tööstuse suurusest, samuti vähe sellest oleval ja saavad seda tunda maks ja koormavamaks, mis on väiksem tööstus. Seisest küljest ei võimalda sarnane primitiivne tööstusvõimsus saavutada võrre võrre võrre tootmist ja saada nende eest ajakohast hinda, mis veel rohkem halvaralt mõjub käige tugevuse ja karjapoolanise arene-

1) 1925a. i. i. kolans.

2) Ärikuulude aruanded 1922-1924a. i. i.

3) Ülejäägid on arvatusel piima eest välja makst. ja saadud summade ja ärikuulude abel.

4) Ärikuulude aruanded 1922-1924a. i. i.

Kablaknia p-uth.

Tab. II.

	Prima cest		Articulat	%	Kasni + Kahyn -	%	
	saop. pl.	mar. bud					
1922	820781.45	760790.62	47572-	566	+12478.83	15	
1923	1197392.22	1079492.71	83675.-	699	+34224.57	281	
1924.	1501075.22	1313861.82	150001.93	999	+37211.563	214	

* Kasniol i Kahynol on artikuluole armanole naftal umber ar votud

Kallakula p-nt.

Brilans 1.1.25

Pass.

Antra

Tärbest laadus

lebit

Varandus

17000.-

3500.-

352 029.85

372 529.85

Versit

50000.-

Volakohust.

125 000.- 46'98 %

Mitmesug. kredit.

29 057.97 7'8 %

Osakap.

6000.-

joosamatu osakap.

105 069.-

29'88 %

Taavar. kapit.

220.-

Kasu

57 182.88

15'81 %

372 529.85

100 %

Vaigavote kallakula p-nt.
1921 e. aruandest

nisel pääle, kui mõne protsendi võrra kõrgemaol äriku-
 lud, nii et kahtlakuula pümaühisus on praeguse püma-
 hulga ja tööstusvõrki juures niivõrd elujõuline, kui-
 võrd seda suunivad olema raskeol väljapääsu teel ja
 kuivõrd seda vahet produktiole omastest ja hinnas-
 aitaravol nivelleerida saamati vähe autoriteetsed¹⁾ naaber-
 ühised.

XIV. Umbusi pümaühisus.

Umbusi pümaühisus asut. juba 1911 a., asub luh-
 ta ja soodega ümbritsetud soos; nendal ütlev juba
 koha nimetus - Umbusi. Ühisus on lähikäinud pika
 arenemise, alates väikesest käsitsi pümaajamisest liht-
 salt ühe talu, aeg-ajalt oma asukohta muutes, tööta-
 sis hobusega ja veejõul Umbusi jõel pääl veskis, mille
 arapõlemise järel ühisus hakkas ehitama omaile ise
 pümatalitushooneid (1920-1921 a.), kus ka esialgu veel
 hobusejõul töötati ja alles 1924 a. nov. kuul, pääle eni-
 alokse pümatalituse hoone laiendamist, aurujõul töö-
 tama hakkas, missuguses arenemis järkjärguliseks on.

Sellest küljest on Umbusi pümaühisus üks huvitavamaist ja omapärasemaist, mis kõik töötamisvõrrol on läbi elanud. Kuid ka oma viimase järkjärgulise ta-
 omapärase arengusisese poolest. Kuna teised auru-
 pümatalitused töötavad aurumasinatega, on siin jõe-
 allikaks valitud „Baltika“ auruturbiin (samalt firmalt
 on ka uus sisseseade.)

¹⁾ Lühivere ühisusel on kahtlakuulas ja mõnes kohas oma
 tegevuspiires halb reputatsioon.

Turbiini töötamise tagajärjeks on ka puuduvad seni veel arvulised andmed, kuid harilikult loetakse väikesejäulisi turbiine mitte ökonoomilisteks. Selle valiku määravaks on aga umbes 2 tegurit: esiteks soodsate tingimustega n. n. Rootsi laenu (6-7%), mille abil tähendusrikkas ehitati, sest et ühisusel omal selleks kapitalil puudus, ja väikene ruumi tarvitus, millest püümatultuse kaane suur puudus. Nimelt on püümatultuse kaane, vaatamata sellele, et ta alles õige kerge ehitus, väga kitsas ja ebasoodne püümatultuse nõuetele esiteks juba sellepärast, et ta puust on, mis sureb iseenesest juba see haruldus. Järeldehitusega 1924a. on olnud ka väga kerkunud, mis et turbiin tuli parafuutaala püümatultuse ja koorimise ruumi, mis suudab otstarbekohane olla, sest turbiini katmata raudkest palju soojast välja hõõgub. Pääle kõige muu on püümatultuse ruumi ruumid maad, et masinate asetusprindide vahel mingit vahet võimalik teha paljud, mille tõttu püümatultuse koorimisele pumbatakse. Puudub ka või hoiuruum ja see veetakse hoiule ühe juhat. liikme aita.

Karjakasvatamiseks pakub umbes küla (millest peaaegu kogu koostab ka tegevuspiirkond), mis on laialt leval ja vabakandvat põllusaarel, eriti hästi tingimusi. Hästi põllupinna kõrval esinevad ääremail kultiveerimiseks kõlblikud sood, millede kallale osalt juba asutud. Karipestakse osalt lahtisel karjamaal ja toidetakse kõrvalt viki ehk jõutaroluga, osalt on karjamaad kaugel, mille tõttu loomi põllul

74
 vikol ja ristheinal käitakse. Lühimeet oli ühisusel 1924a.
 52 - 3% lehmaaja, s.o. 4 lehma keskmiselt ühe lühimee
 kohta. Kõiki piimataajad oli 11¹⁾. Lühimeet ja väeraste
 vahel ei tehta praegu mingit vahet, kuna enolistel aasta-
 tel väeraste piima pealt 5% tööstuskuludeks rohkem
 maha arvati. Kogu 1924a. piimatootangust on lüh-
 med toonud 83% (540560'5 kg.), väerast - 17% (111079 kg.)²⁾
 Põlvuol piimahulk on ulatanud juba 1916a. 1140317 #³⁾,
 kurd järgmistel aastatel laseb see, alles 1918a. kõige
 madalam - 811646 #.^{3-a)} Nüüma väikese piimahulgaaja
 on ka veel 1919 ja 1920a., kurd 1921a. peale algas in-
 tensiivsem tõus, nii et juba 1922a. piimahulk on jälle
 suuremaks kasvanud, kui 1916a., jõudes kõige kõrge-
 male 1924a. - 1563935 #.⁴⁾ Produktidest on ühisus valmis-
 tanud ainult võrd, mille tõttu ka keskmine piima #
 hord on ainult 4'39 mk. 1924a. Muu sissesaade ühisu-
 sel puudub, nii et külm piim kõik tagasi müüakse.
 (Tab. I.) Ärikulude suhtes on ühisus väga ökonoomi-
 liselt töötanud, sest ärikulude % 1916 - 1921a. kõigul
 ainult 2'4 - 5'67% vahel.⁵⁾ Põusnud on ärikulud

1) 1924a. aruanne.

2) 1924a. tööstusaruanne

3) 1916a. aruanne

3-a) 1918a. "

4) Ärikulude^{II} aruanded 1916a. - 1921a.

5) 1924a. aruanne.

Umbuse p-uh

Tab. I

	Linnute arv	Linnu arv	Pime hulk (h)	valmistati (h)					Keskne rasva %	Keskne pime h hinde
				võrd	ruusid	kas.	tror.	m. korv		
1916			1170 317	46019						4/15 korv
1917	38		1120 722	41126						10 "
1918			811 676	32146						30'1 "
1919			824 415	32292						4912 po.
1920	41		820 356	31061						1'31 me.
1921	46		921 111	34943						
1922	50	424	1240 522	48266					3'59	
1923			1456 912	55003					3'43	
1924	52(41)	340	1563 935	61800					3'55	4'39

ainult 1924a. 8% - ni ¹⁾ kuul kui arvesse võtta ühisuse üleminekut uuele tööstusvõrre ja sellega ühenduses olevad suuremad kulused, mis selletahi tekkimisel võla % j. m. s., siis on see arusaadav. Kogu oma tegevuse aja on ühisus töötanud ülejääkroolega, mis isearanis suured on olnud ehituste aegadele, naofu 1920-1921a. ja 1924a. Nii on 1920a. üldiselt mahaarvates püüa- rahast 11'6% ²⁾ [siin hulgas on ka ärikulused, mis kõrval- aastard aluseks võttes, ulatavad 5-6% - Feb. 4.), 1921a. on ülejääk 7% ³⁾, ühis ärikuludega mahaarvates 12'67%, ja 1924a. ülejääk 4'5% + ärikulused 8% = 12'5% ⁴⁾

Ühisuse varandusest on kinnatus 2100000 mk. pääle. Muu sisesäade muretsenine süvolis rõlgu, mil- last ühisusel veel tasuda Mk. 1.000.000. - P.S. on tehkeol sisemist laenu 280000 mk. suuruses, mis kokku kufutavad endast torvet ühisuse rõlakaormat - 52'1% brlaansist. Pääle selle on ühisusel mured kohus- tusi 400000 mk., nii et kogu rõera kapitali hulke ulatab 68'4% kõigest kapitalist. ⁵⁾ Ärikulude ühiku- te osade muutumise vahel pole niinopit iseloomustavat joont märgata, varol ainult tugeraol ebakorrapäraseid kõikumised äls- alla, millelel ühisuse tööstusvõrri- dega niinopit rõlet ei ole. ^{6) 7)}

1) 1924a. ärikulude aruanne.

2) 1920a. " "

3) 1921a. " "

4) 1924a. " " Inventar, ehitused j. e. on näidat. (ülejäägina)

5) Brlaans 1. r. 1925a.

6) Koll. ärikulude aruanded 1926-1927a.

7) Kõ. tegevuse kohta 1922 ja 1923a. puuolusad kõigekülgseol andmed.

Umbusi primarihus

Tab. II.

	Prima cost		G'arcul.	%	Variand.	Pileus	Pmarapo.	%	Uõlaad	%	Mund pass. osad	%	Kann + kalju -	%	%
	sarad.	maritud													
1916	55949.85	52781.04	2498.48	4.46									+ 1318.78		2.36
1917	118 219.41	112 074.56	5542.19	3.89									+ 2644.19		2.23
1918	252 966.12	244 848.74	6662.79	2.17									+ 3917.60		1.45
1919	421 522.17	407 534.25	13 223.47	3.13									+ 6025.04		1.4
1920.	1216 970.81	1075 826.-	141 144.81	11.6									-		
1921.	2176 837.50	1923 148.34	123 457.49	5.67									+ 153 879.78x)		7.0
1922			331 069.59										+ 144 672.58x)		
1923															
1924	7854396.-	6840929.-	628 428.-	8.0	2 100 000.-	2457020.-	?		1280 000.-	52.1	400 000.-	16.3	+ 355 029.x)		4.5

x) Kasnud on ariculude aruande alusel 4 miljararitud

XV. Kamari pümaühitus.

Kamari pümatalitus asub Põltsamaa vallas, Kamari mäsas ja kuulub jällegi, alles ümbritsetud peaaegu igakülgsest soode ja lihtade väeja, ühe loodusliliselt püratud tegevus pümatalitus pümaühituste hulka. Ainult põhjas on tal lähem konkupantimine Põltsamaaga - 6 v. See nase ja väike ühisus algas oma tegevust alles 1 augustil 1923a. Pümatalitus asub Paala järve kalotat ümritud ruumes ja töötab veejõul.

Asutajad liikmed olid ühisusel 23, kelle poolt konkupandud kapitaloja (22000 mk.) mis ühisus asuma sai. Vastavad ruumid selleks erolusid, pümatalituse sisesäade tuli ka aolar ja lihtne, sest ühisus töötab käripümatalituse värsel rima erliste püma ja koorekeetjate, koorevannideta jne. Hõljem ei jätkunud konkupandud kapitalist, mis pärast ühisuse liikmed tegid veel sisenist laenu Mk. 80000.- suuruses (10% - ga), mis et koopa ühisuse väeja, mis koosnebki neist kahest summast, ulatab 126000 mk.; mis küll ühisuse brlausist 31. X. 24. on 50'65%, kuid et sisesäade aolar ja lihtne on, siis on meeldugi üldine brlausi summa ka väike. Ühisuse kassast 1924a. läbikantud summade kõrval on see nii võrd väike, et ühisus võiks seda ühe aasta jaoksul katta, arvates kuludeks võrdi kõrgem % maha. 1)

- 1) 1924a. produkt. hiunast Mk. 2496169.- oleks väeja ainult 5'05%.

Pümatoojariol oli ühisusel 1924a. 52, neist 23 liiget.
 Pümatoojate hulgas on kaunike kogja asunikke, isära-
 nis väeraste seas, mille tõttu ka viimaste toodud püma-
 hulka on väiksem kui liigetel. Ühisuse tegevuspiir-
 konna maavolustarad kamari küla ja asukoht, s.o.
 umbes 6 klm. pikkune ja 1-2 klm. laiune maa-ala.
 Eune oma ühisuse asutamist vedas täh. ümbruskond
 oma püma talvel Põltsamaa ühisusse, kuna suvel
 tööaeg püma kodus jäeti. Selle tõttu on ka kargaprola-
 miki seni veel madalal järjel, mis on müüd rohkem
 rõhutama hakatakse. Ühes sellega pümariaal ka asu-
 nikud, kelle kari veel väike, oma kargja suurendada,
 nii et näolemike pümakargja peale tõusnud on.
 Pakkumine on aega väike, nii et suurendamiseks
 jääb ainult ükstei-omakasvatamine, mis aega
 rohkem aega nõuab, kuul mille täiusele jõudmi-
 sel kamari ühisusel araveral hääd välgavaated,
 kuna pülmajanduslike tingimised kargaprola-
 mist soodustavad. Kargamaad on käigul kodus ja
 õige hääd, p.s. leolub tegevuspiirkonnas palja
 harimiseks kõlbulikke sorol. Ainult end. Kamari
 mõisal on juba laialolane luht, mis osalt juba kul-
 tureeritud, kuid müüd nõrgajäuliste asunikkude
 kätte langeles jälle meesti mahajäänud.

Püma on toodud 1924a. j. 465558 #, millest valmis-
 tud 18928 # rõrol. Külma püma ümbertöötamiseks
 puudub siseseadole. Või eest on saadud Mk. 2469169. ;
 1) 1924a. aruandele j. : liikmed toonud 112342 kg., rõrad
 643839 kg.

- püüma eest maksetud Mk. 2118865.-, s.o. keskmiselt Mk. 4'55
 püüma naela päält. Kuludeks on läinud Mk. 303755.-
 s.o. 12'57% praodukt. hinnast, millest kõige suurema
 kuluna esinevad paljapool - Mk. 113955.- ehk 37'5%
 kõigist kuludest.¹⁾

Krediidi võimaluste suhtes võib tähendada, et
 ühisusel lootes riigilaeenu pääle ei ole, kuna tal
 oma hoone puudub. Senini on ühisuse krediidi
 tarvohis rahulolevad saanud sisemiste laenuate läbi,
 võrdlemisi väga soodsatel tingimistel (10%), ja lä-
 hemas tulevikus pole ettenäha suuremaid väljamine-
 kuud, kuna ühisuse sissevääde alles uus on, mille-
 ga veel kaua töötada võib. Omakapitali ole vähesus
 (3'92%) on ka arusaadav, kuna ühisus alles väga
 noor on.²⁾

XVI. Kuloja-Jaani püüma ühisus.

Kuloja-Jaani püüma ühisuse tegevusaeof langeb
 õieti kahte isesugusesse järku, nii faktiliselt kui
 ka juriidiliselt, millest kumbki ka oma iseloomu
 poolest erinev on. Õieti on siin tegemist kahe is-
 suguse ühisusega, millest teine esimese kännul
 üles võrsunud.

Esimese ühisuse tegevusaeof kestis 1912-1917a.,
 s.o. enne-sõja ja olmasõja-aeofne ajajärk, millest
palju lakkuminek on sellele järgneval ajajärk, mil

1) 1924a. aruanne

2) " " (Bilans 31.xii.24.)

teine ühisus teofitsema hakkas, s.o. 1917 - 1924a.

Esimese p-üh. asutamise mõte tekkis juba 1911a. k.-j. põllumeeste seltsis peetud kõnede tagajärjel. Esimeste asutajatena esines rida kohalikke ärksamarol talu- peremehi ja nende õhutajana ja eestvõtjana kadu- nuol k.-j. õps. V. Reiman, kellele kõik k.-j. ühistegelised asutused kui oma asutajale ja tegelasele tänu välg- neraol. Asuti põimatalituse hoone ehitamiseks ja sissevõetud muretsenisele, millest 1912a. lõpuks val- mis saadi, mil tegevus algada võis. Kuumika ja ajakohase korist põimatalituse hoone ehitus läks ühi- susel erialaselt maksma 15960 kuld rubla, aurussis- säade 1000 ltr. korraldustajaga - 15674 k.-rubla.

Asuti ühinaaga tööle, kuid pea hakkasid rühma negatiivsed nähtused. 1913a. aruande järel on liik- merol olnud 78 - 467 lehmaaga, kudel maksimaalne arv on ulatanud asutamisel - 84 liikmeni 515 lehma- ga.¹⁾ 1914a. kohtub süüski liikmerd 85 - ki. Sel aastal on ka ühisuse tegevuse kõige kõrgem punkt. Püma on kokkuvõetud 2034531 #²⁾, kudel juba järgmisel aastal on see tugevasti langenud (1416409 #)³⁾ ja 1916a. võitleb ühisus juba püma/suudlusega ja avaldab iga- proli laojunemise tundemärke. 1916a. jaanuari kuu jaoks on 13 liiget oma väljaastumisest teatanud⁴⁾ ja

1) Juhat. koasoleku prot. 11. IX. 16a.

2) Reak. prot. 18. II. 15. - 1914a. aruanne

3) 1915a. aruanne

4) Sissetulnud kirjaole saamat 1916a. ltr. 1-2.

Kololo-Jarani birmahisins

Tab 5

a.	Vinghe arr	Vichma de arr	Prima hulla h	Kestm rasa	Prima cest (Rell)		Aniculus	%	Varuand.	Võland.
					sarastmol	marastmol				
1912	(24)	(568)					299.54		23 119.82	25 146.63
1913	78	464	?		35475.74	35669.45	8604.95	2412	33694.63	38909.44
1914	85	449	2034/531.	318	38140.72	30830.88	9393.02	2438	31672.59	
1915	85	445	1416409	31769	?	24480.24	12923.99		26383.04	44936.67
1916	44	264	305078*)		?	7962.79)	6103.93.		25496.61	43440.52

*) Amolmed on ainult 4 osimise kuu kohta, kurgi teoperuskestis 2.X.1916.

Kui samal aastal ühe osa liikmete tungjalt peale-
käimisel likvideerimisel asuti ja selleks liikmete ki-
mekirja kontrolliti; selgus üllatav asjaolu, et ülejää-
nuol liikmeid on täiesiofuslikel ja kohustuslikest
ainult 44 liiget 264 lehmas, kuna ülejäänud pole
andnud kohustavat allkirja ega tasunud liike-
maksu. 1)

Ka 1913a. ei ulata püma hulka ettenähtud hulga-
hi. Sellepärast renolit ühisus omale ümbertöötami-
seks Saasaare mäsä püma, mis naagu pärast sel-
gus, ühisusele rahjuliku resultaadi andis. Et kau-
gemalt omale pümatooajad meelitada, korraldatakse
h. h. ühisredu, s. o. tasumaksmise näol kaugemalt
pümatoojatele versta pealt ja ühisus seab sisse oma
pümarooajad, kes kaugematest küladest ühisuse
kulul püma kokku reavaad. Produktide müügi
sahter aga tekkivad raskused. Produkti tuli kre-
diiti müüa (nii 1913a. lõpuklaasis on olehit. 21632. 21k.
ja aruande j. saadud prod. eest 36475. 77 rbl., makstud
aoga 35669. 45), mille tõttu ühisusel tuli teinekord
pümatoojatele pümaraha välja maksmiseks laenu-
sot taha, sest et olehitoojad, kes aasta läbi võloju ost-
nud, maksmiseoga viivitaval, nii et seola nerlt
koljem koltuga võuola tuli. 2) Peale selle seisis ühi-
susel laos 800 pol. kaseini 3200 rbl. väärtuses, mida
kõuolmise puudusel kuhugi müüa ei saanud.

1) Juhat. protokoliol 18. vii 15 ja 11. ix. 16a.

2) Juhat. protok. 28. ii. 14a. vol. Louje. Piuskis kaseini eest
800 rbl., missuguse summa saamise kohta olemasolevais
raamatuis ka koljem moolagi ei leedu.

Kulud selle kõrval ulatavad 8607.95 rublani, s.o. 24.2% produktide eest saadud summast, mistingitust oli ühisuse suurest rõlakoormast, mille %/o-1506.591. ja Suasaare mäisa püümareo kulud 2822.10 rubl. suuruses, mis üksipärasi nõudis tulli poole koogu selle aasta kuludest. Oma tegevuse lõpetab ühisus sel a. 233.51 rubl. puudujäägiga. ¹⁾

Järgmisel, 1914a. tuleb püüma veel rohkem kokku, kuid äri kulud aasta lõpuks 9393.02 rubl. suuruses ulatavad 24.38% produktide hinnast. ²⁾ Pääle selle ulatab rahju ühisuse selle-aastasest tegevusest - 9045 rubl. 94 kp. ³⁾ 1915a. lähel veel halvenemini. Püüma hulk jääb väikseks. Pöötakse ülepäeva, kesol aegust. kuul ei tule enam ka ülepäeva rohkem kui 4900 + kokku. Pöötamise ei tasu ennast enam ära ja peetakse nõu seis majatmise üle. ⁴⁾ Osamaksud - 5 rubl. lehma peält pole täielikult sisse makstud, mille tõttu ühisusel puudub tarviline operatsioonikapital. Peakoosolek otsustab katta lahkunud liikmete osa ühisuse rõlast, mis sel momendil koogusummas 45387.20 rubl. oli täisnuol, seda proportsionaalselt kenole lehmaole arvule ära jagades ja sisse ründes

1) 1913a. aruanne ja bilans 1.1.14.

2) Arikuluole mt. 1912 - 1914a.

3) Bilans 1.1.16.

4) Juhat. prot. 1. v. 15.

(a 41.90 rubl.), ja nõuola liikmelt, kes püüa ei too (nende hulka oli siis äige suur), ühisuse jaoks vate kuluole katteks 1.80 rubl. kuus lehma pealt. ¹⁾ Ärikulud on alatanud 12923.99 rubl., selle kõrval puudujääk 9600 rubl. ²⁾ mis koljem liikmete vahel ära jaotud ³⁾ nissama kuika 1.1.16-ki kaotunud puudujäägiol 221.10274.94. ⁴⁾ 1916a. alostas 40 rublalise juundemaksu nõudmisega liigetelt ühisuse kohustuste katmiseks, mis alosti liikmete massilise lahkunise põhjuseks. ⁵⁾ Või ol ja kohupüüa hakatakse koha peal määra, kuna k/üh. "Estonia" vähem maksab. ⁶⁾ Püüa hulka on veelgi kokku korvanud, päevas tunakse 760-800 taapi püüa ülepäeva töötamise juures. ⁷⁾ Töötamisest on jälleoli ettenäha kahju ja peakoosolek otsustab 2. x. 16. pääle ägedaol vaikelusi, ühisust liikroolevola, ühisuse väljasol 2. 43740.52 suuruses, 264 ülejäänud lehma pääle ära jaotades. ⁸⁾

1) Juhat. prot. 10. vii. 1915.

2) Arlaus 1. i. 1916a.

3) Peak. prot. 16. ii. 1916a.

4) Juhat. protok. 21. ix. 1915a.

5) " " 9. i. 1916a.

6) " " 25. i. 1916a.

7) " " 11. ix. 1916a.

8) " " 11. ix. 1916a. ja peakoosoleku protokol 2. x. 1916a.

Esimesel likrool. kom. poolt määratud tähtpäeval 30. XI. 16. ühisuse juumakaja väljapakkumine ebaõnnestus: ühtegi astjat ei ilmunud. Valitakse uus likr. oler. riisikommisjon, kes uue väljapakkumise 31. I. 17a. määrab, mil süs ka 12 enol. liikmest kokkukohetunud grupp juumatastuse loane ühes kõige sisseseadega 1000 rubla eest omandas.¹⁾

1917a. pääl, s. o. uuest k-f. juumaihisusest, saas sünnkohal rääkida kui ühistegelisest ettevõttest ainult äige juuritud mõttes, sest tema sisemine organisatsioon vastab rahkem osaihisuse iseloomule, missugusena püsis 1922a., mil enam-vähem juba ühistegeluse olme omandas ja uuri liikmed juurde võtma hakkas, kuol kuri seni ajani saadab seda süski veel muregi kõrvaltään.

Esimesel ueljal tegevusaastal ei olnud ka uuel ühisusel suuremat edu, nagu ka kõik teisedki juuma-ühisused tal ajajärgul kriisi üli elanud. Püma toodi vähe, kuol teisest küljest püundis jälle turg. Selle pärast töötas ka uus ühisus periaool selt, protaol pikemaol seisakud, mis pääasjalikult süiski olid tingitud tehnilise sisseseade riketest. Esialgu tuli seisa ülemineku puhul ühe ühisuse käest teise kätte. Hiljem hakkati väikel väisel tööse, misjuures pääasa mängis liikmete oma juum. 1921a. proli juumatastus-uesti seisma jääma, kuna etetulnud rikked tõtta

1) Likrool. kom. protok. 5. VII. 17a.

(katla serna läbipolemine ja ruostetamine) niisama ka rikkes mures osales, mis kapitalremont nõud-
srd, pümatatilis seisma panti, et paremari aegam
vadata, sest seniste vude ja piima hulga juures ei
usaldatud uut kapitali sisse matta. Nii sei-
sis pümatatilis terrelt 8 kuul¹⁾ ja alustas oma
tegevast päält põhjaliku remonti alles 1922 a.
juuli kuul. Sellest ajast päält algas ka uute liige-
te juurelõpmine, kurd edenes vialt. 1922 a. teleb
ainult 7 liiget juurde, kuna pümatatijarol oli sa-
mal ajal keskmiselt 72. Endistele liigetele polnud
ka seegi juurelõpmine suvitav, sellepärast tähtetakse
liikmeks liikme päält 5000 margani ja sisse-
astumismaks 1000 m.²⁾ Kurd sellepääle vaatamata
täiuse liikmete arv 1923 a. 31. ni, 1924 a. aoga juba 41- ni
(216 lehmaaga), nii et ühisus jälle peab rohtu otsima,
et juurelõpmisega arvu väheendada. Nii määratakse
gi sisseastumismaksuks 10.000 mk., kuna liikmeks
endiseks jääb (5000 mk.)³⁾ Selleks on aemas ka oma
põhjused. Endised 12 liiget peavad sisse pümatati-
lise kaune ostmisel oma kapitali ja pümaksola eli
täiesti nende erasmandus. Peiseks kasutavad liikmed
tasuta täiskasvanusest (võisim, kas. veri) mispärast
liikmetel seola kasulikem, mola vähem need on, sest
nii langeb suurem osa roga ühiku peale, ja selle-
pärast on ka roga hõlgem liikmetestaja uute juurel-
õpmisega vastu.

1) Novembrist 1921 - juulini 1922 a.

2) Prak. prot. 3.10.23.

3) " " 14.10.24.

Omarst rahast on jälle soodustes laenuel liikme-
maksuga kas juhuseksikult või taotamõttega suurema
karga prolažatele, kuna liikmemaks on liikme päält
(mitte lehma päält).

Vümanel 3 tegevusaastal purjetas ühisus jär-
tuult. Pümatasjate ja püma hulk kasvab. Juba
1923a. oli see suurem, kui 1914a., kuid selle kõrval
laob iseäranis häa olukorra alalvne pümaproduk-
tite hinna tõus ja suur väendamine nevole järel,
mis täiesti vastupidoline olukorrale, milles esimene
ühisus kokku varises. Kus ühisus omandas ka pü-
makaja võrdlemata odava huna eest ja oma-
kapitalisega, mis tal veel 1920a. ulatab 64'4% kogu
kapitalist.¹⁾ Isimesed võlad tekkivad ühisusel
alles 1922a., mis olid tingitud ülalistest remandist,
kui ol on siiski võrdeldes selle ajaaga väikesed - 249000.-,
kuna ühisuse varanduste väärtes märksa suurem
oli.²⁾ 1923a. on veel üheol ja teised remandid, mille
tõttu ka võlad kasvavad absoluutselt 269000.- ki.³⁾
Kui ol 1924a. lõpuks on ühisusel võlast alles jäänud
ainult 40.000.-, selle kõrval veel 193934⁴⁾ suurune
ülejääk, mis hilaksis näidatud, kuna selle kõrval on
kaetud ühtlasi ka 1923a. puudujääk.⁴⁾ Ühisus täitab
võrdlemisi kõrgete ärikuludega 13'3 - 14'6% produkt.
hinnast.⁵⁾ mis sisalolavaol pääle otsustuste kulude

1) Brlans 1. I. 1921a.

2) Varandus on aaga näidatud Brlansis ainult astuhinnaga.

3) Brlans 1. I. 1924a.

4) 1924a. aruanne ja Brlans 1. I. 25.

5) Ärikulude aruanneol 1920 - 1924a. rae.

Kololo-Javani primahtsus

Täb. I

	hiiknõu arv _x	Lehmade arv	Prima hulk h	valmistati (t)					Keskne Rasv %	Keskne prima toot.
				vorol	juust	kaseini	trou.	pr.-k		
1917	12	61								
1918	12	61								
1919	12	61								
1920	12	61	245432						1	1'29
1921	12 ⁽⁴⁰⁾	61	449924	17172						2'05
1922	19 ⁽⁴²⁾	99	369686 ^{xx}	15434					3'76	2'89
1923	31 ⁽¹⁷⁹⁾	140	2066898.	85245	85	5561			3'61	3'14
1924	41 ⁽²¹¹⁾	216	2690094	113450	934	4626	1830	-	3'63	4'19

x) Klambites tal. keskmine prima tootate võrdarv

xx) Ilhino tootajad arvult juust toot peale.

veel remonte, inventari muretsenisi j. m. 1), usug
suuri arvab maha ülejääke (kt. 1921a. kollektis üle-
jään 49039.29 = 5'25% praod. hinnast) ja remonte,
mille tõttu ka keskmine piima + hord võrdlemisi
madal: 1921a. ainult 4'97 mk., sisaldues asalt ka
ümbertoot. küllma piima. Käesoleval aastal on ehi-
tusel uus suurkaev, mis umbes 500 jalga sügav²⁾
ja ühisusele oma 400-800 000 marka maksma
läheb. Sellest laadab aoga ühisus kergesti üleslaola,
tehes ajutiselt välislaenu, misla pärastpoole piima-
rahast maha arvanisi tel kustuta võib.

Lõelisel, mis krediidi võimalusse puutub, siis
on need praesusele ühisusele alati teenisteks valmis;
kuna ühisuse oma rõlgaolest raba, tuger varandus-
line alus kergesti kapitali logistumbab ja jahuslik
krediidi tarvituse oma ümbruskonna talupidajate
poolt raheldud saab inopi hoinsummade % eest.
Kolga-Jaani piimaühisus kasutab teataral mää-
ral monopolset seisukorda, millega ka selitatar
tema ärarippumatu tegevusvabadus. Omades ise
laialdast piimataajate ringkonda, mis piiratud teiste
laialdatuslike piimaühisuste tegevusriiokondroga,
jäävaol väimate piimataajadest temast kaugele -
[Pellistvere 25v., Põltsamaa 15v., Oie 17v.] ja sellega
kättesaamatuks k.-j. ühisuse piimataajatele, mis pärast

1) kt. 1923a. ärikulude aruanne - koorelahutaja - 1921a.
annetused j. m.

2) 26. VII. 25. - see proovimise ajal oli kaevu sügavus 490 j.

Tab. II.

Lolofa-Jaani p.uh.

	Pii ma eest		A'nskulud	%	Varandol	Põlans	Imarcat.	%	Võlaol	%	Mund pass. ostad	%	Kam + Kolyn -	%	%
	savolud	max. tul													
1920	405779.81	356670.73	56257.65	13'8	11481.44	25885.32	16673.32	64'14	-		8700.-	33'6	+572-	2'0	0'12
1921.	1076457.50	923652.80	184108.71	17'6	"	73229.81	17184.44	23'5	-		7005.20	9'56	+49039.29	66'96	5'25
1922	1248968.-	1069819.-	482782.75	38'65	10981.44	678170.61	97703.88	14'140	249000.-	36'7	331467.-	48'86	-287776.55	42'4	28'4
1923	8721379.-	7492680.-	1337403.-	15'3	"	869284.88	160403.88	18'5	260000.-	30'9	439584.-	50'6	-252672.42	29'6	2'9
1924	13383571.50	11113957.-	1482102.62	13'3	"	1861615.34	210703.88	11'27	40000.-	2'25	1418977.-	76'11	+193934.46	10'42	1'4

tal ei tarvitse karta mingit väistlust teiste po-üh-puult
ja võib neppurendale oma tegevust täiesti oma tarvikese
järele, arvestamata ühegi teisega. Tema tegevuspiirkon-
da kuulub kõigepäält Soosaare vald oma aolmiku.
piirkond, edelas ja lääunas piirkond ta Parika rabaaja,
põhja ulatub tema tegevuspiiri Aolra ja Kärspre talu-
deni (8v.), idasse Päärre asunoluks ja Adiste küla (9v.),
piirkondades Paala-äärse luhaja. Kogu pool puutub
ta piirkonda kaavere piimatolitus piirkonda, millest pidi
saama k-f. korrejäani (1924a.), kuni ühiskuse üksiküksuse
tõttu asja vastu, jäi see teostatamata, ning 3 kaavere küla per-
meest asutasid iseseisva na-piimatolitus, kus keel praegu
60-fo piimatolajad. Täheleandud piirkond kuulub enes ka
endiste k-faani piimaühikuse tegevuspiirkonda.

Sel laiaulatuslone tegevuspiirkond on põllumajän-
dusliselt ja karjakasvatustselt mitmesugustesse tingimis-
tesse paadunud ja läbitõlgitud soodega ja peasojalikult
saumlarahadega üksikuteks suuremateks ja väiksemateks
põllusaarteks. Karja peetakse suvel lahtisel metsakarjamaa-
del, mis kõigil läheolal (ühes kreenolis), kuna ristherna ja
viki põäl söetmist ei tunta. Ristherna kasvatakse 2-3a,
mis alles põäle hernategemist karjale söödamaaks-jäeb.
Karjakasvatamine on veel nõrgal alusel. Jõutaste tarvi-
takse võrdlemisi vähe. Tegevuspiirkonnas on ka 4 asu-
dust, kus kari pole jõudnud täie suuruseeni, ning hari-
miseks võib ulikke sord, mis sõjaajal väetisainete puudu-
sel maha järel, kuni niid meest harima hakatakse.

XVII. Oue püma ühisus.

Umbes sarnaselt kui kolga-faenol, on kujunenud ka Oue püma ühisuse arenevine, kurgj jälle omapärase vari-
antides ja pisut kergemal kujul. Oue pümatalituse laane on
ehitnud 1913a. väliselt kolga-faeni asukju järel, kurd väiksel
ja asujal ühisusel puudused omakapitalid, mispärast
laane ehitus ja sissevade muretsenise tulid ottevõtta
laenukapitaliga, mille tasumiseks holjem ära võita tuli
suuri veskusi. Lisaks sellele tuli veel asjaolu, et ühisuse
liikmete pere oli väike (asutajad 46) ja neolki, olles
harjumata ühise ottevõttega, kiskusid rohkem omale poole,
ning ei täitnud omi kohustusi, mispärast need ühisuse
liikmete kulgeot tuleb väljaheita.¹⁾ Ühisus ehitas omale
holjem jahuveski, mis püma kaja jänmasinaga töötas, kurd
vanatüüpiline katel võttis jahvatamise juures väga palju
kütet, mis jahvatamise kalliks tege. Korku loodud püma
hulk on väike. Sellepärast otsustab ühisus jahuveski ära
müüa ja püma kaja välja rentida.²⁾ Veski müümisel jäi
siiski enialoju katki, kurd võlgade katteks tuli sisemist
laenu teha, mida aga ainult 28 liiget täitsid, kes siis ka
ühisusse edasi jäid ja kuni seervi töötasid, kuna üle-
jäänud lahkusid. Veski realiseeriti siiski holjem 1922a.
10200 mk. eest. Holjem hakkas püma rohkem korku tule-
ma ja ühisuse väljaraated paranesid, mille tõttu püma -

1) Prakas prot. 13. ü. 21a. - 6 liiget ja prak. prot. 19. ü. 22a. - 1 l.

2) " " 13. ü. 1921a.

toojatel jälle saar tekis liikmeks astuda. Nende pääle -
käinisel aratigi siis sisseastumisevõimalus, mis senipoodes,
määrates sisseastumismaksuks 1000 mk. ja osamaksu 500 mk.
lehma pealt, kiunati ühisuse varandus ära 3751400 mk. kõr-
guselt, misuude summa, kui ühisuse pääl lasuva võla
tasumisest ühes 8% selle päält, need juurdetulnud liikmed
osa peavad võtma võrdselt teistega.

Sarnane ühiskondlastest on oieti sama vääri-
line uue ühisuse asutamisele või piimakoja astumisele ajakohase
hinna eest, mille tasumise ühisusel samuti raskusi teeb, kui
täiesti veel asumiseltgi. Ainukeks paremuseks võiks olla
vast see, et on olemas juba teatud väljakujunenud piima-
toojate ringkond. Kuul selle kõrval on Oie läheduses
elleväikesed uued piimajätkused (Uusma 4-5 v., Pääna-
solma - 10 v.), kuhu võib pärastpoole valjuda osa Oie
piimataajad, kui need ühised, kuigi küll praegu
koored ja väljades, sunduvad paremaid tingimisi
pakkuks. Viimaste tekkimise võis ka olla üheks tõuke-
jõuks, mis sundis Oie p. - üh. uusi liikmeid vastu võtma
hakata.

Praegune ühisuse tegeruspüüand on küllalt
laiadlane, kurgu pisut ühe külje pääle koondunud, kuna
lõunapool piimataalist asub järv. Tegerpüüand
kuuluvad: osa Lätka küla (Gr.), Lene, suurem osa
Otiküla, Valma, k. - Päänanäma. Selle laiendamiseks
on ühisusel kavatsus asutada kaugematesse punktidesse
- Lätka ja Sanga koostöö, kui tähend. külaole piima-
toojad ühisuse liikmeks astuvad. Piimareo alustarbel

1) Peakoos. protok. 16. v. 1925.

sõitis end. aastatel ühisuse auto Saha kõrtsiki (Pärnu poole) ja Kalmeto mäeni (Võlgandip.), kurd sarnane piimareolu läks liiga kulukaks ja auto ei poldanud hõlpsade teede tõttu vastu, mis pärast vedu seisma jäeti.

Isaäranis silmapaister on Oiu ühisuse piima juurde-
kasv. Olnud 1920a. kõige väiksem ainult 306530 #¹⁾, on
see kasvanud 1921a. juul 240855 #²⁾, s.o. loopi kahekse
kordseks. Kaseini on valmistama hakatud alles 1921a.
alates. 1921a. on valmistatud seda 34480 #³⁾, milleks ku-
lus loopi pool külmast piimast. Selle juures on ühisus
maksnud keskmiselt piima naela eest 5 mk. 16 p. (Pab. i.)
Ärikuude kohta peab tähendama, et need mõned aas-
tal õige kõrgeli plataraad, nii näit. 1920a. koostuni 16'08%.
Kui ka ärikuude % teinekord pisut madalam on olnud,
süs on selle kõrval ülejäägid, millest ka piimarahast
maha arvatud % ikka õige kõrgeks tõuseb. Nii on 1919a.
alates järjekorras järgmine % rooja maha arvatud:

1919a. ärikul. 6'3% + ülej. 6'68% = 12'98%, 1920a. - 16'08%,
1921a. - 14'9%, 1922a. - 12'64% + 6'06% = 18'73%, 1923a. -
- 15'66% + 2'0% = 17'66%, 1924a. - 11'25% + 3'0% = 14'25%.

1) 1920a. täistessaamat

2) 1921a. aruanne

3) " "

4) Ärikuude aruandest 1919 - 1924a. Peak. protok. f. ü. 20,
13. ü. 21a., 19. ü. 22a., 11. ü. 23 ja 1924a. aruandest.

5) Ühisuse võlgade ja varanduste kohta ei saa siinkohal
mugit ülevaadet teha, kuna brleused väga korraldus
ja segased on.

Arv p. 11^h

Tab. I

	Liikum. aav	Lohu. aav.	Pärima hulk ($\frac{1}{4}$)	valmistatoli (h)					Keskne tasne %	Keskne pärima h hino
				rõivad	puust	kas.	trüv.	pr. kont		
1919			345 000.	13 486						0'143
1920			306 530	11 321					3'4	1'15
1921			401 678	15728		46774			3'57	2'58
1922			901 827	36 463		14363			3'41	3'26
1923			2 076 117	84 925		29520			3'64	3'97
1924	28(170)	192	2 408 557	100 720		34480			3'46	5'16.

Dirn p-uh.

Tab. II.

	Prima est		Ruluo!	20	Kam + Kalyu -	20
	saradud	marshud				
1919	169799 -	148189 -	10676 -	6'3	+ 11342.81	668
1920	405241.96	353176.67	65161.92	16'08	+ 14.46	-
1921	1212490.52	1035384.77	181182.20	149	?	
1922	3624540.22	2950263.08	459284.81	12'67	+ 219832.35	6'06
1923	10017830.42	8248026.01	1574731 -	15'66	+ 200599 -	2'0
1924	14493422 -	12431190 -	1631201.04	11'25	+ 431031 -	3'0

XVIII. Kõo-Keeneri pümaühikus.

Pümasena võet veel nimetada Kõo-Keeneri p.-ühisest, mis kauaegse vaevlenise järel omale siiski eluõigust ei suutnud omandada. See ühisus asus 1913a. Keeneri veski juurde, kus enne seda 2a. oli töötanud erameis. Suureks pole see ühisus kunagi suutnud kasvada. Pöötadi hobusejõul. Keeneri küla pümatöötajad hakkasid väikesel osalt püma kodus ümberaotama, sest lihtne hobusemeiseri ei suutnud ka kes teab kui hääd võrd valmistada. Teiseks - oli karjavarustamise tõttu sel ajal püma vähesus üldine. Sellepärast võeti 1922a. ühisus üle Pärnaste asunduse vana kõrtsi, kus loodeti asunikkuude püma lisaks. Püma tulogi erialgu rohkem konku, kuid pümatöötajad ei suutnud välisturu rõid valmistada, mille tõttu odav hõud pümatöötajad loius jättis. Pärnaste selle oli suur pümas teguruskapitalist, nii et pümarahad mitte kuded väljamaksmata pidiol seisma. Selle tagajärjel likvideeruski ühisus 1924a., kuna suurem osa enol. pümatöötajad Pärnaste ühisuse juurde üle läks, väiksem osa aga K-Jaani.

XIX. Kokkuvõtte.

Põhja-Võjandimaa põimaühisused kuuluvad oma enamusel enne ilmasiõla asutatute hulka (1908-1913), mis pärast nende kõigi kohta on maksvad enam-vähem ühesol ja needsamad asjaolud ja tingimised, millede-
 keel tegutseda tuli; mis ühtlasi on iselaonustarvad
 kõigi neie vanemate põimaühisuste kohta. Erandina
 esinevad ainult 3 väikesed põimaühisused (Arustare, kudu,
 kamari), mis tekkivad hiljem neie maanurkaole,
 mis seerusi olemasolevaist põimaühisustist oma asukoha-
 tõtta eemale pöördol jääma. Nende osa on aga niivõrd
 väike, kuna nad ainult oma kitsas püüdnud tegutse-
 miseks on määratud, et nendega siin palju arvestada
 ei tule. Peale nende kuuluvad uuesti asutatud põima-
 ühisuste hulka veel Pajusi ja asuniisel alal Aedvere,
 milleks kaasaaitasid iseäranis saadaval asuniistin-
 gimised valmis ruumide ja isegi sisseseade näol,
 kusol nende tegevus pole enamast seni veel iselaonust-
 taola muutunud. Varasemad põimaühisused langevad
 omakorda kahte liiki, millede vahel võib territoriaalse
 jaotuse teha olapoolseteks ja läänepoolseteks, misjuures
 vahe nende vahel kujutab Paala jõogi. Üksiku erandina
 selles jaotuses erineb Vellevere põimaühisus, mis oma are-
 nemise iselaonu poolest sarnaneb rohkem olapoolsetele.

Läänepoolsamad põimaühisused on palju suure-
 joonelisemad, elujäulisemad ja enamarenenud, asudes
 atsekake algusest peale aurujõul töötamisele, ehitaodes

selleks otstarbeks ongi amale püüma kajaol, muretsedes täieliku aurusesisääole juu; mille tõttu nad suutsid korraga endal jaurde tõmmata laiaulatuselist püümatõu järele, sellega araharades uute püümaühisuste tekkimist lähikorras. Nende hulgas esinevad ka puh-tamad ühistegelised tüübid, nagu Põllistvere, Imavere, Vähma, Kabala-Kurba, kus pea kõik püümatõuajad ka ühisuse liikmed on, kuna see teistes ühisustes kaugeltki nii pole.

Polapsaal selle vastu on terve räägastik väiksemad püümaühisusi, mis tihedalt üksteisega kokku puuoluvad. Nende tegevuspiiride kitsuse ja tiheduse on määranud nende tekkimisvõis. Kuigi ka polapsaalsed ühisused on tegevusse astunud juba enne sõda, siis on nad seda alganud väiksel võimel käsitsi ehk hobusejõul töötades ja sellega läbi tehes mitu evolutsiooni astet oma tööstusvõimades, aurujõul töötamiseks üle minnes alles viimase ajal. Nüüdgi esinevad Kalana, Nurmekunda, Lustivere, Lembe ja Vallerere, kus aurutööstusele üle minna alles viimase 20. sajandil. Atunise moodusest olenevalt kujunevad ka nende uued eolastöötamise tingimised. Kui enim tegevuspiirid käsitsi ehk hobusejõul töötamiseks küllalt avaraolulised, mis võimaldaski sarnase püümaühisuste hulga tekkimist, siis muutub asi järast üleminekut, sest püüma hulk aurupüümatööstuse jaoks on jäänud sellega võrdlemisi väikeseks. (Nii kõigab Kalana, Lahavere ja Nurmekunda püüma hulk aastast umbes ühe miljoni juures).

Pääle selle pole naol suutnud kaardada enda ümber ka suurt liikumete hulka, milles avaldub ka üks venele nõrkaolest külgedest, kuna suur osa juumataajast võeraol on, kes kriitilistel momentel võivad otsuse anda ühe ehk teise ühisuse kasuks.

Meie varasemate p.-üh. arenemislooja iseloomustab sõja ja inflatsiooniga ajajärk. Esimene neist takistas teine soodustas niivõrd ühisuste atsekohast tegevust, kurd isearanis veel ühisuste asutamisvõlgaole katmist. Väimased sulased isearanis kokku, ilma et ühisustel endal oleks tarvis olnud suuremat võera näha. Samast konjunktuuri oma võlgaole tasumiseks ei paku aja arvatavasti praegune olukord veel ühisustele, kes pääle sõda aurusseseade amandavol ja sellega ka asalt, kuigi kergel kujul, naagu asunistingimistesse astud. (Kalana, Murmekunda, Umbusi) kuna Lustivere ja Pajusi ühisusel võimalus oli võrdlemisi väga kergesti tingimistega riigistud juumatalitustesse sisse astuda.

Inflatsiooniga mõju tõttu on ka väga raske võrelola üksikud juumaihisuste tegevusajajärke väärtuslisest küljest, kuna selleskhaased dokumendil pea kunagi ei ssaeda väärtuse poolest võrdsest üksuse, mille tõttu venele vahenorrad täelised pole. Üheks ja kõigemaaju- vamaiks puuduseks on, et varandused ei ole ajakohaste hindadega ära tähendud, mille tõttu aktiiva ja passiiva vahel kaob roole ja ühtlus, kuna üks pool sisaldab kaardubland, imk-jue. Kõiki nominiaal hiuna ast, teine (passiiva) enamalt jaalt ajakohasest väärtuse, kuigi

ka siin esineb asalt sama nähtus omakapitalide hulgas. Viimaste hulka koosseis kapitalis on viimasel ajal tähtsusest summadeks jäänud, sest nad rahaväärtuse langemise tagajärjel juba mune aasta jooksul muutuvad mikroskoopiliseks osakeseks bilansis. Viimane asjaolu ongi nähtavasti ühisusi sundinud loobuma ülejääkide kapitaliseerimisest, selle asemel määrates tarvisminevarad inventari muretsenise ja uuendusi atsekohelise ärikuludest ad huc.¹⁾

Just samal põhjusel, et ühisuste bilansid sisaldavad tegelikult väiksemad väärtused, on ka praeguste ühisuse bilansides pea kõigis väljadel ja võra-kapitali % niivõrd suur, et isegi ühistegelise ettevõtte jaoks liig palju näib olevat, kuigi viimaste juures pole niivõrd tähtis omakapitalide suurus. Ainult p.-üh. täiustamine iseloomu nõuab teatud osa omakapitali, kuna mitte täiustustes ühistegelistes ettevõtetes see väga väike võib olla. Nii näituseks on ka

Saksamaa p.-üh. keskmise võra kapitali hulka koosseis kapitali massis rahuaegsuses oludes: 1903a. ulatanud 43,7%.²⁾ Beliaal tähendud asjaoludel ei ole mõtet võrrelda ka välisummasid praeguste bilansidega, et aegajaks kaugelst efektiivsust saada, niivõrd olid süüa-ühisused koormatud väljadelga enne olmasõda ja nüüd, aitab ka juba nende võrdlemine aastase produktiivse hinnaga. Viimaste võrdlemisest selgub, et praeguse-

1) Iseäranis väljapaistvad selles on Põllistvere ja k-faani (vt. lkk. ja lkk.)

2) A. Arsenjevski, Kaaspaigut. br. tsenbekaia kos-br. Repmanov u. Osipovskii - Raportum 1904. lkk. 439.

sed ühisuste välaol, mitte ainult vanadel p.-üh., kus ainult üht-teist kohendatula tuli, vaid ka veel, mis läksid üle annujärel tähtsusele, erale nimetatamisväärt, võrreldes-
kendega, mis veel olid kanda enne sõda. Näit. 1914a.
a. Põll. ühisusel aastane produktirauni väärtus
R. 61.521.27, välaol - R. 28675.- s.o. veelgi vähem kui pool
produktirauni väärtusest ¹⁾, kuid oli isegi üksikuid juhu-
selt suurem sellest, nagu k.-jaanis, kus 1913a. produkt-
irauni väärtus R. 35475.77, välaol aga R. 38909.47 ²⁾.

Raegu kõige raskem väljagaalega ülikoormatud ühi-
sused, nagu Nurmekunda - on väloju vähem kui $\frac{1}{3}$ ³⁾ ja
ainult kalana ühisus on sattunud umbes sarnasusse
olekorda, milles olid kõik põimaühisused pääle asuta-
mist ⁴⁾. Viimane ka ainult sellel põhjal, et ta põima hulke
loopi poole vähenes. 1921a.

Kuni 1915a. täatasid pea kõik ühisused, väljaga-
tud üksikud ⁵⁾, eelkõige, uude suutud juba asama
asutamisvõlgadest kiiresti katta. ⁶⁾ Sõja aastatel kaotasid

1) Põll. p.-üh. 1914a. aruanne.

2) k.-jaani p.-üh. 1913a. "

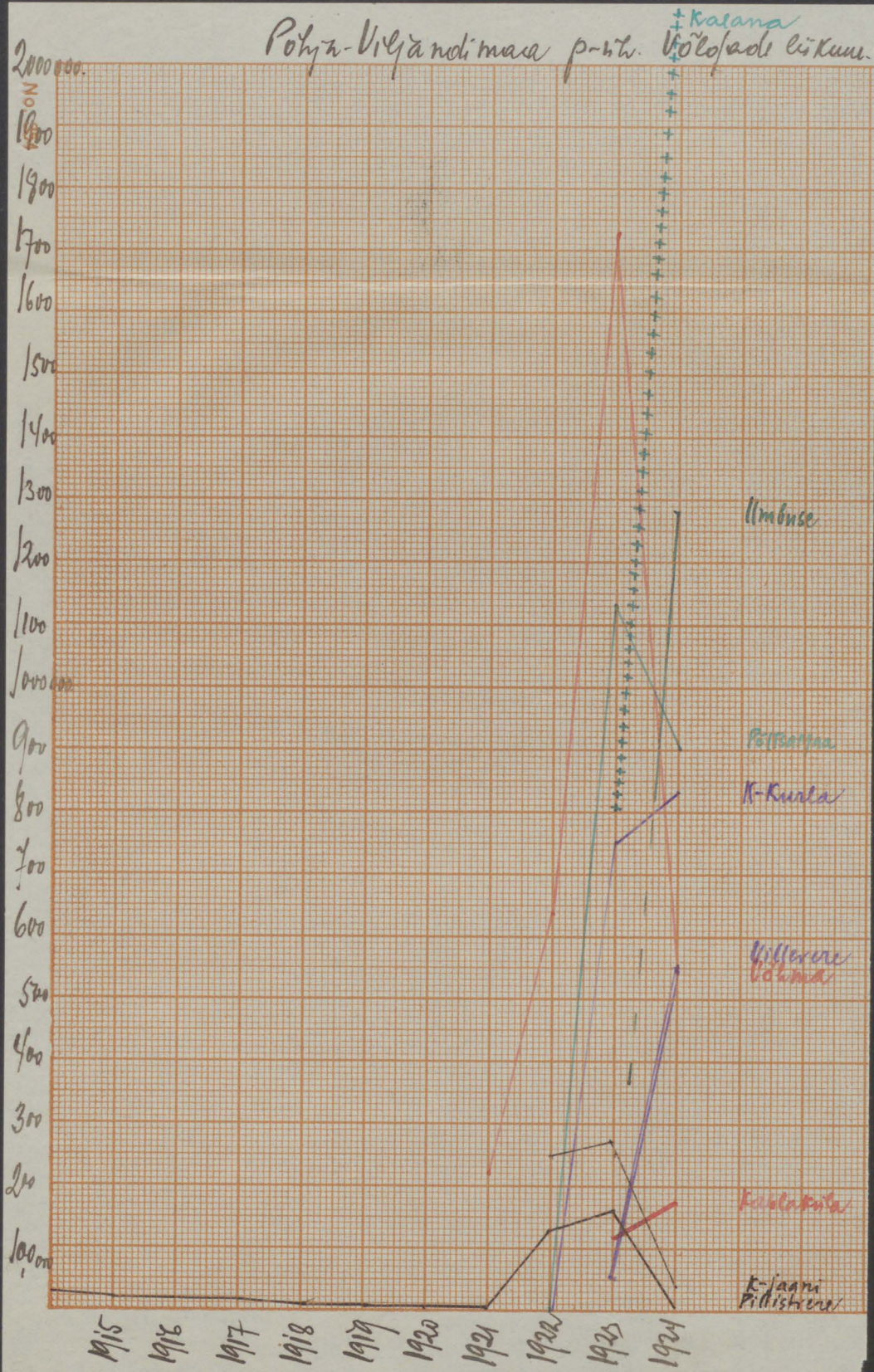
3) Nurmekunda p.-üh. 1921a. aruanne: Prod. hool.
6290117.-, välaol 1801653.-

4) Kalana p.-üh. 1921a. aruanne: Prod. - 2550497.20,
välaol 2.100.000.-

5) kolga-jaani

6) Põltsamaa ühis. 1915a. aruanne: Selu. aastate tegevus.

Põhja-Viljandimaa p-nt. Võõlapadi liikum.

naol aja kaugema turu ja isegi ühenoluse $\frac{1}{2}$ h. Eestiaga, kuna maksma hakkas tootmiste väljareo keeld kubermangu piiridest. Piimaühisused pidid müüma omi tooteid koha pääl ülesostjatele j. m. sellesarnase elemendile, kes siis need kuhugi müügil teinetaisid, ehk ühisused katsusid ise omi tooteid salaja Tallinna toimetada. ¹⁾ Ühisused ei suutnud selle tõttu ka piimatootjatele kõrgemat hinda maksta, kui need ise võid valmistades ja seda müües lähemal turul saad, mille tootjajärgel paljud piimatootjad ise koorelahutajad muretsesid ja piima kookis läbi ajama hakkasid. Kui näeme ka, et piima hulk neil ühistel, kelle kohta ulatavad andmed, liigab 1915 ja 1916. langemas faasis ehk seisab paigal. ²⁾ Brändina esineb ainult Vähma, kus veel 1916. on märgatav piimahulga tõus. ³⁾

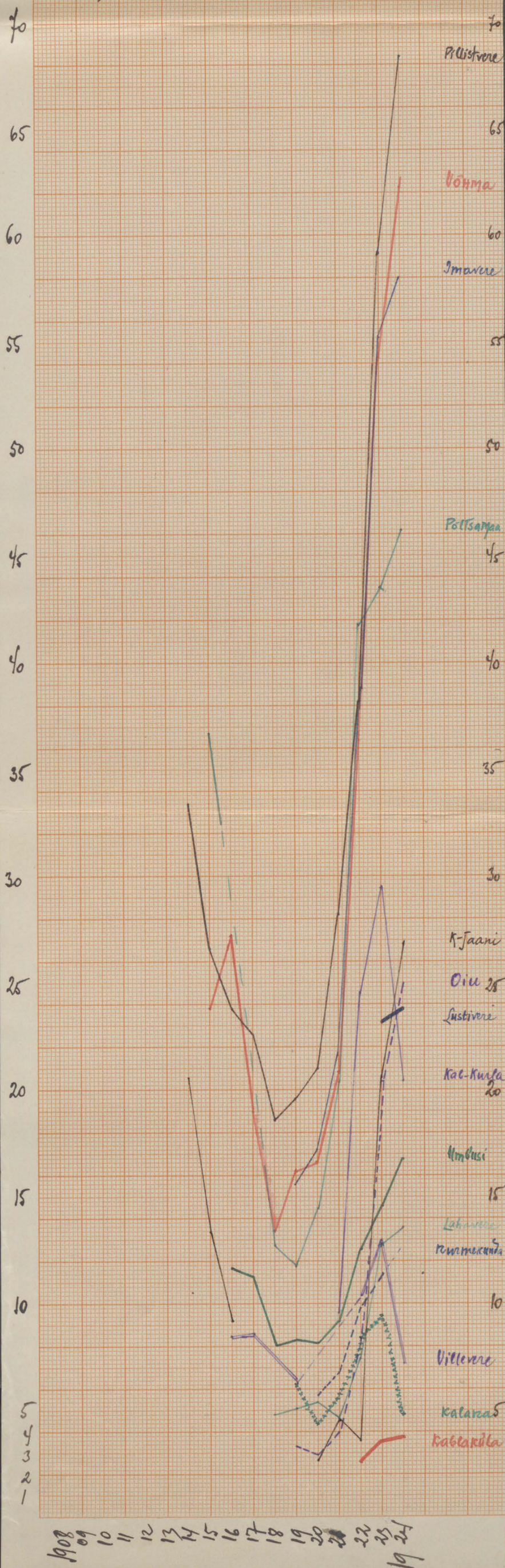
1917. a. päält saab aja langemine üldiseks ja vajab kõige madalamale 1918-20 a. a. mil tootmisvõimused veel rohkemalt halvenesid. 1921. a. päält algab jälle uus tõus, mis isearanis intensiivseks muutub 1922. a. ja 1923. a., mis juures isearanis kaugete teistest ettejuuravad 3 kõigesuuremat ühist: Põllistvere, Vähma ja Imavere. 1924. a. kestub piima juurdokasv, kuul on juba palju aeglasem, näidates mõne üksiku

1) Selle määruse vastu on esinud terve rida Järvamaa piiriäärseid ühisi, nagu Kabala, Vellevere, Kurba, Imavere, Kalana, Põlhamaa jne.

2) Diagramm. Piima hulga liikumise.

3) Vähma üh. 1915 ja 1916. a. andmed

Põhja-Viljandimaa põimariisoste
 prima hülsofa seiskumine
 1 jaotus (5mm) = 100.000 h

ühisuse juures isegi langemist, kuul väimased on ainult kohalist laadi, olledes remantidest, tegevus-
pürode muutumisest j. m. s. (kabala - kurla, Vollerere, Kalana üh.)

Lisaks tuntu puudumisele olmusel lõpuna ka sõja ja okupatsiooniga tagajärjed karjakasvatases, mille tõttu ka põima hulka niivõrd vähenes. Nii näitab arvustik, et lehmade arv on 1920a. mil see ka oli kõige madalam, on vähenenud 89'81% 1916a. sillekohasest arvust,¹⁾ kuna sellega kaasas käis ka veel põllukurna külvi-
piima vähenemine. Misama ei kasvatanud ka enam kultiveeritud sasal heina, kuna puudusid kunstirä-
tisained. Põllukurna külvi- ja põlvend žestis on aluse 1920a. ainult 115444 hektari, sellega kõige väiksem, kui kunagi 1916-1924a. vahel, kuna 1916a. see oli 171241 hektari.²⁾ Sellest on aga 1922a. kasvunud niivõrd lehmade arv (112% - 1916a. võrreldes³⁾), kui ka põllukurna külvi- ja põlvend täiusevad ka veel 1923a.: lehmade arv 114% (1916a. suhtes)³⁾ ja põllukurna külvi- ja põlvend 164626 hektarini⁴⁾. Lisaks sellele oli 1922a. häa suverroja saagiroja aasta, kuna 1923a. alla keskmist ja õige kehv,⁵⁾ mille tagajärjel ka põima hulga juurdokasv 1924a.

1) „Žesti Põllumajandus“, statistiline aastaraamat, Tallinn 1923a. köhn II, lhek. 57 (tabel)

2) Seesama „ „ 21 „

3) „ „ 57 „

4) „ „ 21 „

5) „ „ 24 „

(Kokuvõtte)

Lehmaole arv 1881-1925a.

Vigianoli maascond.

1881	1916	1920	1922	1923	
-	31 600	28 379	35 392	36 284	
-	100%	89'81%	112'0%	114'83%	

Vahjavõte „Eesti Põllumajandus”, stat. aastarvut., Vihk II,
Tallinn 1925a. lkr. 57/58

(Kokkuvõtte)

Sõnnatoidu võga keskmise saag 1 hektari pealt pd-s

	võler	kaer	seeparili
Kirmaselõa keskm.	57'14 pd.	56'13 pd.	62'14 pd.
1922a	66'1	55'2	72'0
1923a.	43'1	46'0	50'0

Vagurõle: Eesti Põllumajandus, stat. aastaraamat, Vihk II,
Tallinn 1923a. lhek. 27

seatus, kuna 1923/24 a. tootluseleude poolest palju raske-
mas seisukorras oli, sest 1923a. saak väljandi mk. oli
tervelt $\frac{1}{3}$ võrra vähem 1922a. saagist, ehk 66,8% 1922a.
omast.¹⁾

Nastavalt turutingimistele, võib tähele panna ka
muudatusi ühiskuste produktivsusel. Valmistatud
produktidest seisab väi, kui eksportarne eranditla esimesel
kohal, avaldues aastate keskes sama kõikumisi, kui
püüa lulk. Aikult 1920a. on kitsarööpalise läheduses
olevad ühiskused ka täispüüa Põlluna turule saat-
nud, kuna sel ajal täispüüal seal kõrge hind oli²⁾
ja väi eksport veel omale jalgu alla põlunud saanud.
1921a. peäle, mil m/väi väliturule valjuma hakkas,
pöördus ka kõik tähelepanu jälle väi juurde tagasi.

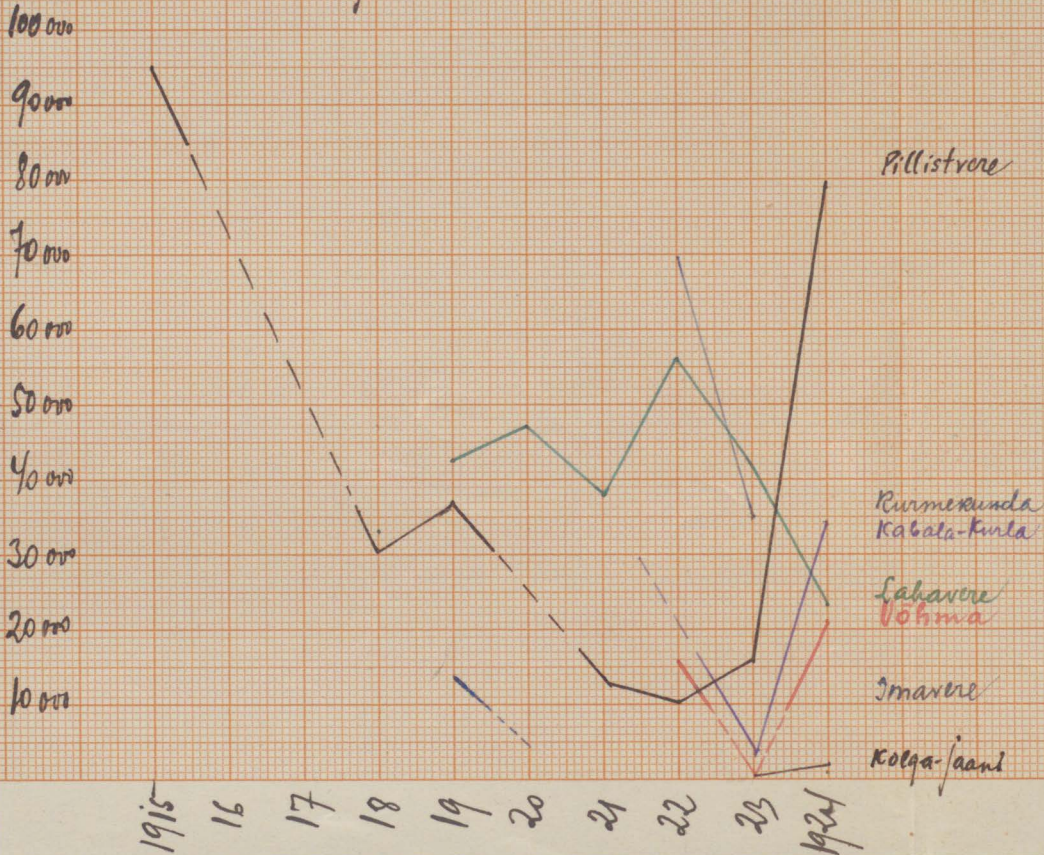
Sellest ajast peäle täies ka järsku keskmise püüa
eest väljamakstud hind, mis on ka keskes, keegi vähema
intensiivsusega ka järgmisel aastal, milles osalt mõjuv
ka rahaväärtuse langemine ja m/väi väljatootmise
olamajandusest. Esirinnas saamuvad püüa lunka
kõrguse poolest jällegi kõige suuremad ühiskused
- Võhma ja Põllistvere. Merle järgnevad 1924a. Oiu,
Kahala-Kurba, Põltsamaa, Kolga-Jaani, kuna Põlvare
siin teistest maha on jäänud, kuna ka küllma püüa
ümber ei täida.³⁾

1) "3. Põlvamajandus", Põll. 1923a. lühk 4, lühk. 29.

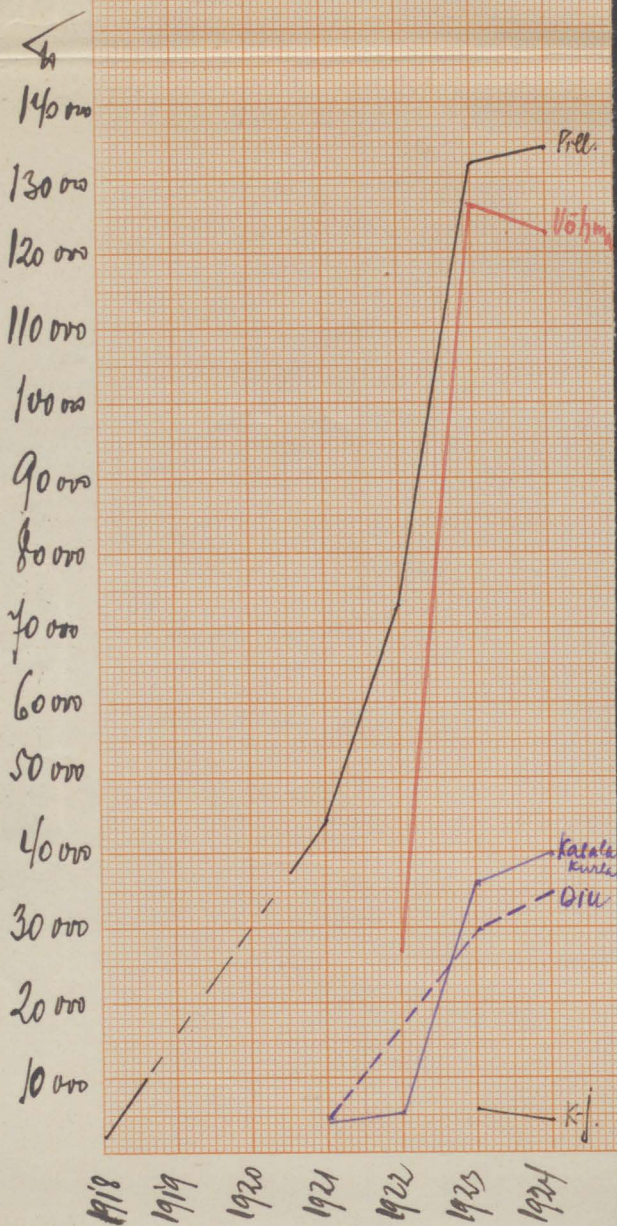
2) Võhma p- ah. 1920a. tööstusmaamad (I - IV)

3) vt. keskmise püüa # hind - diagramm.

110 000
 Põhja-Vejanõmmea põimavõistkond
 traktorite jõudlusest

P-Võrjandimaa põllumajanduse kaseüni tootmistoon

Viimaste aastate produktoraonis on märgata üldine tõus kaseiini väljatöötamises, mis juures ka piima eest väljamaksetud hinnad üksteisest on samas järjekorras, kui nende poolelt väljatöötatud kaseiini hulga poolest.¹⁾ Selle vastu on kohupiima tahaplaanide jäänuol ja pea kõigi ühisuste juures langenud 1923a. mil kohupiima hind maalal ali.²⁾ Viimased, kui siseturu produktid on üldse teisejärge tähtsusega ja ka vähe nõuetavad, kuna koolumaa tööstus (nt. Jp. Lutheri viinertööstus - kaseiini) ja turged on vähe tarvitavad. Sellepärast on ka kaseiini ainult 5 üh. valmistanud ja veistni mune ainult vähesel hulgal.

Ühes või ekspordiroga olnud vastuprodine riht ka juustuproduktoraoni. Kuna enne sõda ja sõja ajal mõned ühised suurel hulgal juustu valmistasid (nt. Pelliistvere j.t.), siis kaob see või välisuruga pääsemisega ja asemele astub kaseiin.³⁾ Põhjused on sarnased, et eksportvõit kõrge hind on ja jääb alles majapidamises kasulik külm piim. Või valmistamine on ka kire ja odav. Juust aga on esiteks siseturu aine ja odav, nii et selleks kallist kaorimata piima raisata ei või ja teiseks vätab tema valmistamine kama aega, ning nõuab kapitali (piima hind juustus), millest viimasel ajal iseäranis suurendus.

Välisurule mere juust aga tangrda pole suutnud,

1) Diagr. "kaseiini produktoraon"

2) "kohupiima"

3) Mt. Vähma, Pelliistvere, Kabala - Kurla tab. I.

kuna meie põimaühisustesse taadav püün rõõga
mitmekesine, mis ei võimalda hää juurest valmistamist.

Ärikulude üldine ülevaade ¹⁾ ei luba teha mingit
kaaluvat järeldust üksikute ühisuste tegevuse ja
tööstuskulude kohta. Üldine nähtus on, et pea roga
aastaja vahelduvad tõus ja ka langemine. Võib ainult
hiisalt märkata, et olmesõja algul aurupümatatistest
keskmine ärikulude % oli kõrgem, kui viimase 5 a. jooksul.
[s.o. 1920-1924 a.] mis ka arusaadav, kuna veel siis
kõigelt veel asutamistalade kandu oli. Nüüd on
Põllistvere ühisuse kulude % 1924-1925 a. alusel 12'5 -
- 13'8%, Kolga-Jaani isegi üle 24% ²⁾ kuna see koljem
- 1921 a. - kõige kõrgemale ulatab esimesel ainult
6'5%, teisel - 14'6%. ³⁾ Äärmusena esinevad kõige-
suuremad eeskujulikud p-üh. : Põllistvere, Vähma
ja Imavere, kelle ärikulude % ei tõuse viimase aja jook-
sul üle 10% ja teisest küljest vastanditena Kolga-Jaa-
ni ja Oie, kus ka üldse ühistegeline jaan kõige vähem
silma paistab, kelle ärikulude % ei lange allapoole
12'3%. Järelikult on ka siin suurtäustus paremini
organiseeritud ja töötab vähemate ärikuludega, kui
väikesed põimaühisused.

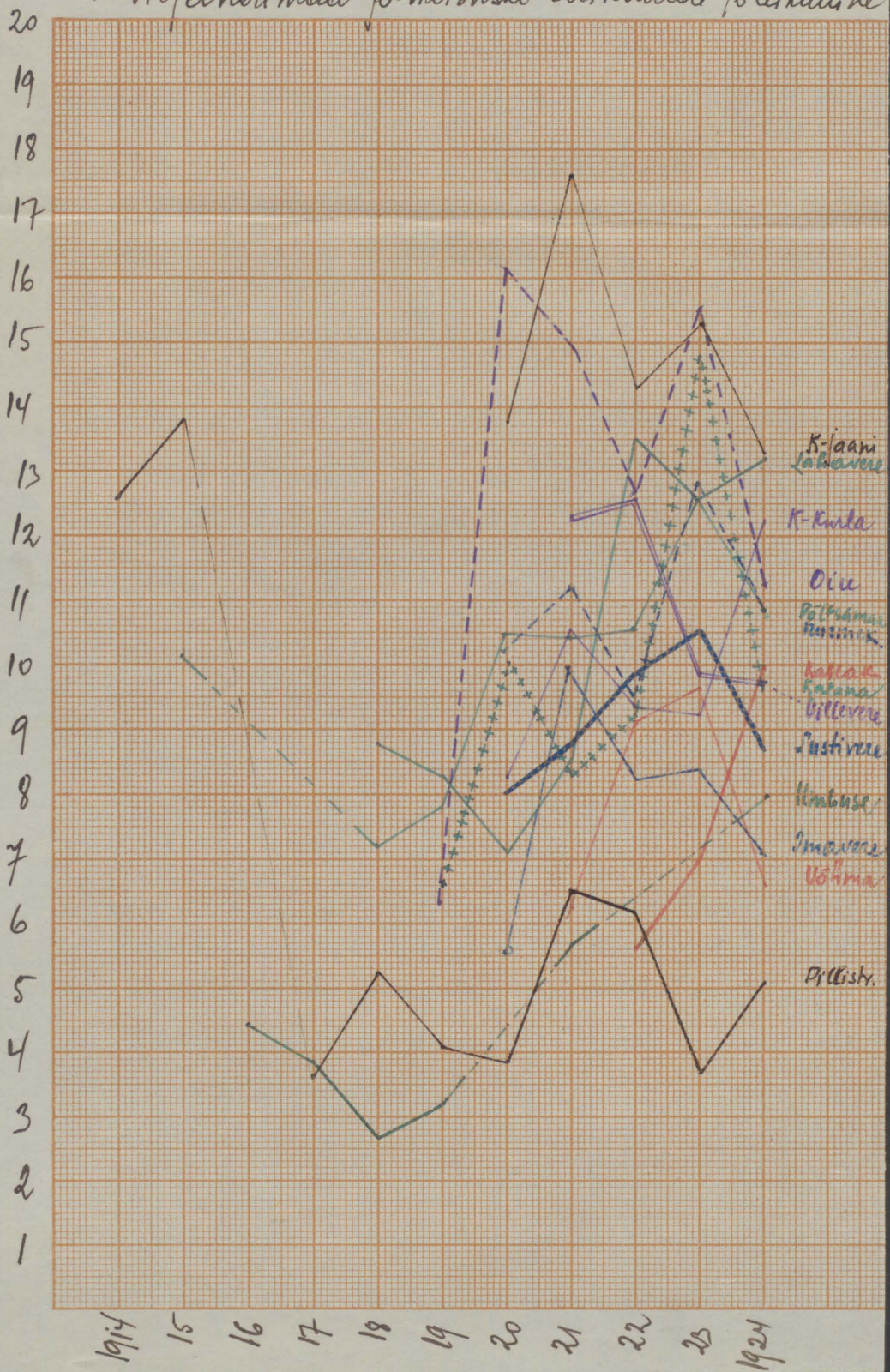
Lühidalt kokkuvõttes veel põhimotive, mille-
dega tuli kokkupuutuda P-Vrejaloomaa ühisustel
võrre arenemisajal, võib konstateerida 3 tähtsamat

1) Diagr. ärikulude %

2) Kolga-Jaani p-üh. tab. I, Põllistvere p-üh. tab. I

3) " " " " " " " " " " " "

P. Viljanolima p. Wilsoni ariculada 70 circunferência

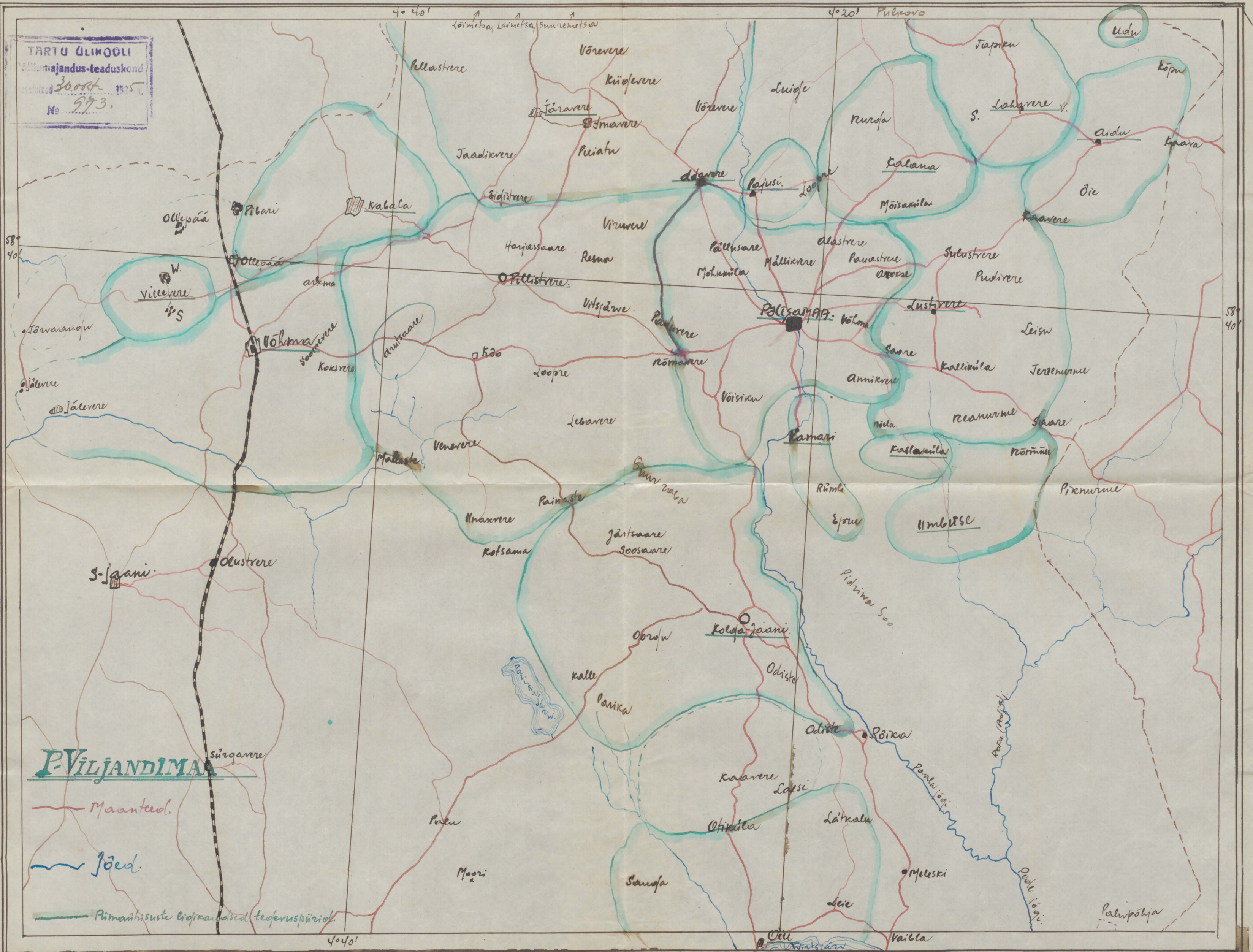

momenti: etteks tasuda olevad asutamisvõlad, millele aga ka suurem ja aga ühisusi taime saad, sest esimestel tegevusaastatel olid täiesti ja tunduvalt tingimised võrdlemisi korralikud. Peiseks rühm 1915/16 a. päevakorraleturru kaotus ja kalmandana sellele lisaks veel prima hulga langemine, mis mõlemad olid väljakutsutud, kui sõjalaolu tagajärjed, ja kadusid ka ühes sellega. Põhja rakkem - turutingimised paranesid märksa või väljareaga, kuna ennesõjaajal asutamisvõlad raha-väärtuse langemise tõttu iseenesest kadunud olid.

Kurmekunula	primaarhüuse	- liikmete raamat 1910.-...
		kui arrete raamat 1921 a.
		klassa aruanded 1920-1924 a. incl.
		üldiseol aruanded 1922-1924 a. "
Lütfire	"	peakoosolek. protok. raamat 1920-...
		klassa aruanded 1920-1922 a. incl.
		üldiseol aruanded 1923-1924 a. incl.
Kablakula	"	liikmete nimekiri 1922-...
		hüüdnaranded 1922-1924 a. incl.
		klassa pätekal. " 1922-1924 a. "
		lehtans 1. I. 1925 a. (aruandeleht)
Imburi	"	1924 a. üldine aruanne (")
"	"	klassa, arikuude hüüdnaranded
		1916-1922 a. incl.
"	"	peakoos. protok. raamat 1915-...
Kiamari	"	1924 a. üldine aruanne (aruandeleht)
Kofoa-jarani	"	juhatus protok. raamat 1912-1917 a.
		päikoosoleku prot. " 1912-1918 a. *)
		sissetulnud kirjade " 1916 a.
		arikuude raamat 1912-1914 a.
		peakoosolek. protok. mt. 1918-192...
		kui arrete raamatud 1920-1925 a.
		üldiseol aruanded 1920-1924 a. incl.
Oru	"	peakoosoleku protok. raamat 1918-19...
		1920 a. hüüdnaranded.
		1924 a. üldine aruanne (aruandeleht)

*) kirjandelevisse komisjoni protokollid asuvad ka peakoos prot. mt. l. 6 p. 10.

TARTU ÜLKOOLI
 Maamajandus-teaduskond
 koostanud 30.08.1925
 № 573.

VILJANDIMAA

Maanteeol.
 Jõed.
 Põuamajanduse loomajandus-teaduskond

Mõõt: 1 toll = 3 versta.

Auhinnatöö

392358